

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ મધ્યે ગુજરાત ઉચ્ચ અદાલતમાં

વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૧૦૪૮૨/૨૦૨૧

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર અર્થે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી આર.એમ. છાયા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી નિર્ઝર એસ. દેસાઈ

=====

૧	શું લોકલ અખબારના રિપોર્ટ્સને ચુકાદો જોવા માટે મંજૂરી આપી શકાય?	
૨	રિપોર્ટરને સંદર્ભિત કરવો કે નહીં?	
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની આખરી નકલ જોવા માંગે છે?	
૪	શું આ કેસમાં ભારતીય બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશના અર્થઘટન અંગે કાયદાનો કોઈ નોંધપાત્ર પ્રશ્ન સામેલ છે?	

=====

આર્સેલર મિતલ નિપોન સ્ટીલ ઇન્ડીયા લિમિટેડ

વિરુદ્ધ

એસ્સાર બલ્ક ટર્મિનલ લિમિટેડ

=====

ઉપસ્થિતી:

અરજદાર નં.૧ તરફે વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી શ્રી મિહિર ઠાકોર, શ્રી ગૌરબ બેનર્જી, શ્રી નવીન પહવા, સાથે વકીલશ્રી શ્રી નીરગ એન. પાઠક, શ્રી ઋષભ ગુપ્તા, શ્રી સાઈરામ સુબ્રમણિયન, સુશ્રી શ્રેયા ગુપ્તા, સુશ્રી સ્વાગતા ઘોષ, સુશ્રી જુહી ગુપ્તા, સુશ્રી સલોની ગુપ્તા, સુશ્રી અર્ચિસ્મિતા રાહા

સામાવાળા(ઓ) નં.૧ તરફે વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી કપિલ સિબલ, શ્રી સૌરભ સોપારકર, સાથે નાણાવટી એસોસિયેટ્સ (૧૩૭૫) વતી વકીલ શ્રી કેયૂર ડી. ગાંધી, શ્રી મહેશ અગરવાલ, શ્રી રાહીલ પટેલ, સુશ્રી અમિતા કાત્રગઢા, શ્રી નિઝામ પાશા.

=====

ન્યાયપીઠ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ આર.એમ. છાયા

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી નિર્ઝર એસ. દેસાઈ

તારીખ: ૧૭/૦૮/૨૦૨૧

મૌખિક ચુકાદો

(અદાલત દ્વારા)

૧. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની આ અરજી દ્વારા અરજદાર – મૂળ અરજદારે કોમર્શિયલ સીએમએ નં. ૨/૨૦૨૧ માં અરજદારે દાખલ કરેલી વચગાળાની અરજી પર સુરત જિલ્લા અને સત્ર અદાલતના કોમર્શિયલ અદાલત તથા વિદ્વાન ૧૨મા વધારાના જિલ્લા ન્યાયાધીશે તા. ૧૬.૭.૨૦૨૧ના રોજ પસાર કરેલા આદેશને પડકાર્યો છે.

જેમ કે નીચલી અદાલત સમક્ષ આધારરૂપ લેવાયેલ સામગ્રી સહિતના તમામ દસ્તાવેજો આ અરજીના અભિલેખનો ભાગ બનેલા છે, તેથી મૂળ અભિલેખ અને કાર્યવાહી મંગાવવી યોગ્ય છે એમ અમે માનતા નથી; પરંતુ અમારી સમક્ષ રહેલા અભિલેખના આધારે આ અરજીનો નિર્ણય કરવો યોગ્ય ગણીએ છીએ. નીચલી અદાલત સમક્ષ પક્ષકારો દ્વારા આધારરૂપ રાખવામાં આવેલ લેખિત નિવેદનો અને દસ્તાવેજો પેપર બુકનો ભાગ છે. અમે આઈએએપી ૫ ઓફ ૨૦૨૧ નો મૂળ અભિલેખ અને કાર્યવાહી મંગાવી છે.

૨. અરજીના રેકૉર્ડમાંથી નીચેના નોંધપાત્ર તથ્યો પ્રકાશમાં આવે છે:–

૨.૧ કે, આ અરજીના પક્ષકારોએ કાર્ગો હેન્ડલિંગ કરાર (સીએચએ) (આગામીમાં જેને "કરાર" તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવશે) તા. ૨૧.૨.૨૦૧૧ ના રોજ કર્યો હતો. રેકૉર્ડ પરથી જણાય છે કે ઉક્ત કરારનો અનુચ્છેદ ૧૫ એવો નિર્ધારિત કરે છે કે ઉક્ત કરારમાંથી ઉપજતા પક્ષકારો વચ્ચેના વિવાદોનું નિરાકરણ લવાઈ દ્વારા કરવામાં આવશે. રેકૉર્ડ મુજબ, ઉક્ત કરારમાં અનેક સુધારા કરવામાં આવ્યા હતા. તેમ છતાં, આ આદેશમાં તેનો ઉલ્લેખ કરવો આવશ્યક નથી. રેકૉર્ડ વધુમાં દર્શાવે છે કે કરાર સંદર્ભે પક્ષકારો વચ્ચે ડિસેમ્બર, ૨૦૧૮ મહિનામાં વિવાદો ઊભા થયા હતા. રેકૉર્ડ વધુમાં દર્શાવે છે કે અત્રેના અરજદારે વિવાદાસ્પદ કરારના સંબંધમાં પક્ષકારો વચ્ચેની લવાઈ પ્રક્રિયા અમલમાં લાવતા સામાવાળાને તા. ૨૨.૧૧.૨૦૨૦ ના રોજ નોટિસ પાઠવી હતી. તા. ૨૨.૧૧.૨૦૨૦ ની નોટિસનો પ્રત્યુત્તર સામાવાળાએ તા. ૩૦.૧૨.૨૦૨૦ ના રોજ આપ્યો હતો. અત્રેના અરજદારે પક્ષકારો વચ્ચેના વિવાદોના નિરાકરણ માટે લવાઈ મંડળની નિમણૂક કરવા બાબતે લવાઈ અને સમાધાન અધિનિયમ, ૧૯૮૬ ની કલમ ૧૧ હેઠળ આ અદાલત સમક્ષ અરજી દાખલ કરી હતી, જે સંક્ષિપ્તતા હેતુસર આગામીમાં "અધિનિયમ" તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવશે, અને જે આ અદાલતમાં તા. ૫.૧.૨૦૨૧ ના રોજ આઈએએપી નં. ૫/૨૦૨૧ તરીકે નોંધાઈ હતી. તા. ૮.૧.૨૦૨૧ ના રોજ આ અદાલતે (કોરમ: સુશ્રી બેલા એમ. ત્રિવેદી, ન્યાયાધીશ)

આઈએએપી નં. ૫/૨૦૨૧ માં નોટિસ બહાર પાડી હતી. અત્રેના અરજદારે અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળ સુરતની વાણિજ્ય અદાલત સમક્ષ તા. ૧૫.૧.૨૦૨૧ ના રોજ અરજી દાખલ કરી હતી. ઉક્ત અરજીનો સુરતની વાણિજ્ય અદાલત સમક્ષ સામાવાળાએ વિરોધ કર્યો હતો અને ઉક્ત અરજીની સુનાવણી સુરતની વાણિજ્ય અદાલત સમક્ષ તા. ૧૮ જાન્યુઆરી, ૨૦૨૧ થી હાથ ધરાઈ હતી.

૨.૨ સામાવાળાએ પણ અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળ જોગવાયેલ અંતરિમ ઉપાય માટેની અરજી એ જ અદાલતમાં, એટલે કે સુરતની વાણિજ્યિક અદાલતમાં, દાખલ કરી હતી.

૨.૩ બંને અરજીઓની સાથેસાથે સુનાવણી કરવામાં આવી હતી અને અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળની બંને અરજીઓમાં બંને પક્ષકારો દ્વારા સુરતની વ્યાપારી અદાલત સમક્ષ ૧૭ મે, ૨૦૨૧ થી ૭ જૂન, ૨૦૨૧ દરમિયાન અંતિમ દલીલો રજૂ કરવામાં આવી હતી. બંને પક્ષકારો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતોને અનુસરીને અરજીઓની સંયુક્ત રીતે સુનાવણી થઈ અને અંતે ૭ જૂન, ૨૦૨૧ના રોજ આદેશ માટે મુલતવી રાખવામાં આવી. નોંધપોથી દર્શાવે છે કે અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળ સંબંધિત પક્ષકારો દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી બંને અરજીઓ

અંગે સુરતની વ્યાપારી અદાલતે ૧૮ જૂન, ૨૦૨૧ના રોજ આદેશ ઉચ્ચારવાનો હતો, તેમ છતાં આદેશ ઉચ્ચારવામાં આવ્યો નહોતો અને મામલો આદેશના ઉચ્ચાર માટે ૩.૭.૨૦૨૧ સુધી મુલતવી રાખવામાં આવ્યો હતો. તે દિવસે પણ, સંબંધિત પક્ષકારો દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળ દાખલ કરાયેલ બંને અરજીઓ અંગે વ્યાપારી અદાલત આદેશ ઉચ્ચારી શકી નહોતી અને મામલો ૨૦ જુલાઈ, ૨૦૨૧ના રોજ આદેશ માટે રાખવામાં આવ્યો હતો. આ દરમિયાન, અરજદાર દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૧૧(૬) હેઠળ દાખલ કરાયેલી અરજી પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા સ્પષ્ટ લેખિત કરારના આધારે સંમતિથી મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને તા. ૯.૭.૨૦૨૧ના આદેશ દ્વારા, જેનો અહીં પછી ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, આ અદાલતે ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ભૂતપૂર્વ ન્યાયાધીશો માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ વિક્રમજીત સેન અને માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ જી.ટી. નાણાવટીને લવાદો તરીકે તથા ભારતની માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ભૂતપૂર્વ ન્યાયાધીશ માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ દીપક ગુપ્તાને પ્રમુખ લવાદ તરીકે સમાવવામાં આવેલ લવાદ મંડળની નિમણૂક કરવી યોગ્ય માની હતી. હાલના અરજદારે ૧૬ જુલાઈ, ૨૦૨૧ના રોજ સુરતની વ્યાપારી અદાલત સમક્ષ એક અરજી દાખલ કરી હતી અને અન્ય બાબતો ઉપરાંત, નીચે મુજબ દાદ કરી હતી:—

અ. એએમએનએસ અરજી અને ઈબીટીએલ અરજીમાં ઉલ્લેખિત પક્ષકારો વચ્ચેના તમામ વિવાદોને નિર્ણયાર્થે મધ્યસ્થતા પંચ સમક્ષ મોકલવા અંગેનો આદેશ પસાર કરવો; અને

૨.૪ સુરત સ્થિત વાણિજ્ય અદાલતે, બંને પક્ષોને સાંભળ્યા બાદ, ઉક્ત અરજી નામંજૂર કરવાનું યોગ્ય માન્યું અને હાલના અરજદાર—મૂળ અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવેલી ઉક્ત અરજીને નામંજૂર કરતાં, પ્રશ્નિત આદેશ તારીખ ૧૬.૭.૨૦૨૧ મુજબ, તેમને આ અદાલત સમક્ષ તે આદેશને પડકારવા સક્ષમ બનાવવા માટે ૧૦ દિવસનો સમય મંજૂર કર્યો. તેનાથી વ્યથિત થઈ, ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાલની અરજી દાખલ કરવામાં આવી છે.

૨.૫ આ અદાલતે ૨૬.૭.૨૦૨૧ના રોજ નીચેનો આદેશ કર્યો હતો:—

શ્રી હરીશ સાલ્વે, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ, શ્રી મિહિર ઠાકોરે, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ, શ્રી નવીન પહવા, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ, જેમને શ્રી નિરાગ એન. પાઠક, વિદ્વાન વકીલ દ્વારા સહાય કરવામાં આવી, શ્રી ઋષભ ગુપ્તા, વિદ્વાન વકીલ અને શ્રી સાઈરામ સુબ્રમણિયન, વિદ્વાન વકીલ, અરજદાર તરફથી, તેમજ શ્રી કપિલ

સિબ્બલ, વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ, શ્રી સૌરભ સોપારકર,
વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ, જેમને શ્રી કેયુર ગાંધી, વિદ્વાન
વકીલ દ્વારા નાનાવટી એસોસિયેટ્સ તરફથી સહાય
કરવામાં આવી, અને સામાવાળા તરફથી શ્રી મહેશ
અગ્રવાલ, વિદ્વાન વકીલ, એમની દલીલો સાંભળી.

સંબંધિત પક્ષકારો તરફથી હાજર રહેલા બંને વિદ્વાન
વરિષ્ઠ વકીલોની વિસ્તૃત રીતે સુનાવણી કરવામાં
આવી.

વિષયમાં સામેલ પ્રશ્નને ધ્યાનમાં લેતા, અમે આ
મામલાને અંતિમ નિકાલ માટે તા. ૨મી ઑગસ્ટ,
૨૦૨૧ના રોજ બપોરે ૦૨:૩૦ વાગ્યે નિશ્ચિત કરવો
યોગ્ય ગણીએ છીએ.

બંને પક્ષકારો તેમની લેખિત રજૂઆતો તેમજ જે
ચુકાદાઓની નકલો પર તેઓ આધાર રાખવા ઇચ્છે છે,
તે રજૂ કરશે.

રેકૉર્ડ પરથી જોઈ શકાય છે કે નીચલી અદાલતે મામલો
૨૦.૦૭.૨૦૨૧ના રોજ આદેશ જાહેર કરવા માટે
નિર્ધારિત કર્યો હતો, કારણ કે વિવાદિત આદેશ જાહેર

કરતી વખતે પેરા-૨૧માં, નીચલી અદાલતે અહિંના
અરજદાર-અરજકર્તાને તા. ૧૬.૦૭.૨૦૨૧ના આદેશને
પડકારવા સક્ષમ બનાવવા માટે ૧૦ દિવસનો સમય
આપ્યો હતો. કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં,
કારણ કે આ અદાલતે આ મામલાની નોંધ લીધી છે,
નીચલી અદાલતને ચુકાદો જાહેર કરવાની તારીખ
૦૯.૦૮.૨૦૨૧ સુધી મુલતવી રાખવા નિર્દેશ
આપવામાં આવે છે.

રજિસ્ટ્રાર જનરલને આદેશ આપવામાં આવે છે કે આ
આદેશની એક નકલ નીચલી અદાલતને ઈ-મેઈલ /
ફેક્સ દ્વારા તાત્કાલિક મોકલે.

પ્રત્યક્ષ બજવાણી માટે પરવાનગી આપવામાં આવે છે.”

૩. બંને પક્ષોએ પોતાની લેખિત રજૂઆતો દાખલ કરી છે. જોકે, વિદ્વાન વકીલોએ પોતાની દલીલોનો સંપૂર્ણ આધાર આવી લેખિત રજૂઆતો પર રાખ્યો નથી, જે નોંધ પર લેવામાં આવે છે.

૪. વિચારાધીન અરજી અરજદાર—મૂળ અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવી હતી. અરજદારે એવો અવેર કર્યો હતો કે અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળ અરજદાર તેમજ સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરાયેલ અરજીઓની અદાલતે વિસ્તૃત રીતે સુનાવણી કરી હતી અને આદેશોના ઉચ્ચાર માટે અરજીઓ અનામત રાખી હતી તથા આદેશના ઉચ્ચાર માટે તે ૨૦.૭.૨૦૨૧ના રોજ ચાદીબદ્ધ કરવામાં આવી હતી. આ અદાલત દ્વારા આઈએએપી નં. ૫ ઓફ ૨૦૨૧માં પસાર કરાયેલા આદેશનો ઉલ્લેખ કરી અને તેના પર આધાર રાખી અરજદાર તરફથી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે હવે મધ્યસ્થ અધિકરણની રચના થઈ ગઈ હોવાથી, અધિનિયમની કલમ ૯(૩) હેઠળ પક્ષકારો વચ્ચેના તમામ વિવાદો, જેમાં અરજદાર અને/અથવા સામાવાળા દ્વારા માંગવામાં આવેલી આંતરિમ રાહતોનો પણ સમાવેશ થાય છે, તેનો નિરાકરણ મધ્યસ્થ અધિકરણ દ્વારા કરવું અનિવાર્ય છે. માનનીય કલકત્તા વડી અદાલતના તુફાન ચેટર્જી વિ. રંગન ધાર કેસમાં આપવામાં આવેલ, એ.આઈ.આર. ૨૦૧૬ કલ ૨૧૩માં અહેવાલિત ચુકાદા પર તેમજ આ અદાલતના મનભુપિંદર સિંહ અટવાલ વિ. નીરજ કુમારપાલ શાહ કેસમાં આપવામાં આવેલ, ૨૦૧૯ (૪) જીએલઆર ૩૨૨૯માં અહેવાલિત ચુકાદા પર તથા માનનીય બોમ્બે વડી અદાલતના નેહરુ નગર વિજય લેન્ચાદ્રી સી.એચ્.એસ્.એલ્. વિ. એસ્.ડી. ભાલેરાવ કન્સ્ટ્રક્શન પ્રા. લિ., જે ૨૦૧૮ એસ્.સી.સી. ઓનલાઈન બોમ ૨૦૪૬૧

માં અહેવાલિત છે, તે કેસના ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો, તેમાં અરજદારે વ્યાપારી અદાલત સમક્ષ દલીલ કરી હતી કે જે આદેશ દ્વારા આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલની રચના કરવામાં આવી છે, તેના પ્રકાશમાં અરજીકર્તા તેમજ સામાવાળા બન્ને દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અને સુરતની વ્યાપારી અદાલત સમક્ષ પ્રલંબિત અરજીઓનો નિકાલ માટે આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલને સંદર્ભ કરવો અનિવાર્ય બને છે. અરજીકર્તા-મૂળ અરજદારે વધુમાં એવી પણ દલીલ કરી હતી કે અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળ તેમની અનુરૂપ અરજીઓમાં અરજીકર્તા તથા સામાવાળા દ્વારા માંગવામાં આવેલા રાહતો, જો વ્યાપારી અદાલતને બદલે આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવે, તો તે નિષ્ફળકારક બની જશે, એવું માનવા માટે કોઈ કારણ નથી. આ જ મુદ્દા અંગે વધુમાં એવી પણ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ત્યારથી ચાર મહિનાથી વધુ સમય વીતી ગયો છે અને અરજીઓ પ્રલંબિત હોવાને કારણે કોઈપણ પક્ષને કોઈ હાનિ પહોંચી નથી, અને એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે તેથી ઉક્ત મામલામાં કોઈ તાત્કાલિકતા નથી અને આ મામલો આર્બિટ્રલ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નિર્ધારણ થવા સુધી રાહ જોઈ શકે છે, અને આવા હકીકતી આધારે અરજીકર્તાએ ઉપરોક્ત મુજબની પ્રાર્થનાઓ કરી છે.

૫. શ્રી મિહિર ઠાકોર, શ્રી ગૌરબ બેનર્જી, શ્રી નવીન પાઠવા, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલો, જેમને શ્રી નિરાગ પાઠક, શ્રી ઋષભ ગુપ્તા, શ્રી સાયરામ સુબ્રમણિયન, સુશ્રી શ્રેયા ગુપ્તા, સુશ્રી દ્વારા સહાય કરવામાં આવી હતી, તેમની દલીલો સાંભળી.

સ્વાગતા ઘોષ, સુશ્રી જુહી ગુપ્તા, સુશ્રી સલોની ગુપ્તા, સુશ્રી આર્યિસ્મિતા રાહા, અરજદાર તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલો અને શ્રી કપિલ સિબલ, શ્રી સૌરભ સોપારકર, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલો, જેઓને શ્રી કેયૂર ડી. ગાંધી, શ્રી મહેશ અગરવાલ, શ્રી રાહીલ પટેલ, સુશ્રી અમિતા કાત્રાગઢ્ડા, શ્રી નિઝામ પાશા, સામાવાળા તરફથી નાનાવટી એસોસિયેટ્સ માટે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલો દ્વારા સહાય કરવામાં આવી હતી.

૬. તા. ૫.૮.૨૦૨૧ ના આદેશ દ્વારા, બંને પક્ષો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલા સંકલનો નોંધ પર લેવામાં આવ્યા છે અને આ ચુકાદા તથા આદેશનો આધાર પણ બનાવવામાં આવ્યા છે.

૭. અરજદાર તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ શ્રી મિહિર ઠાકોરે પ્રારંભે દલીલ કરી હતી કે નીચલી અદાલતમાંથી ઊભા થયેલા વિષયમાં અરજદાર સર્ટિયોરારીનો રિટ માંગી શકતો નથી એવી સામાવાળાઓએ ઉઠાવેલી

વાંધાની દલીલ યોગ્ય છે. શ્રી ઠાકોરે વધુમાં રજૂઆત કરી કે જે દાદ કરવામાં આવી છે તે નોંધપોથી અને કાર્યવાહી મંગાવવાની છે અને આ અરજી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ છે તથા “સર્ટિયોરારી” શબ્દ ફાજલ સહાયક શબ્દરૂપ છે. આ તબક્કે શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે અરજદારને “સર્ટિયોરારી” શબ્દ કાઢી નાખવા અંગે કોઈ વાંધો નથી અને આ અદાલત અરજદારને અરજીમાં સુધારો કરવાની તથા દાદ ભાગમાંથી સંબંધિત હિસ્સો કાઢી નાખવાની પરવાનગી આપે તે વિનંતી છે. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે અરજદાર માત્ર નોંધપોથી અને કાર્યવાહી મંગાવવાની તથા પડકારાયેલ આદેશને માત્ર રદ કરવાની જ દાદ કરશે. આ અરજીએ ઊભી કરેલી હકીકતોની પરિસ્થિતિનો ઉલ્લેખ કરતાં શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે સામાવાળા અને એસ્સાર સ્ટીલ લિમિટેડ, જે વર્તમાન અરજદારની પૂર્વવર્તી સંસ્થા હતી અને હવે આર્સેલરમિતલ નિપ્પોન સ્ટીલ ઇન્ડિયા લિમિટેડ તરીકે ઓળખાય છે, એમની વચ્ચે તારીખ ૨૧.૨.૨૦૧૧નો કાર્ગો હેન્ડલિંગ કરાર કરવામાં આવ્યો હતો. કરારના અનુચ્છેદ ૧૫નો ઉલ્લેખ કરતાં શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે તેના હેઠળ લવાદની જોગવાઈ આપવામાં આવી છે. શ્રી ઠાકોરે આ પણ સૂચવ્યું કે કરારમાં વિવિધ સુધારાઓ થયા છે. તેમ છતાં, રજૂઆત કરવામાં આવી કે આ સુધારાઓ હાલના હેતુ માટે સંબંધિત નહોતા. શ્રી ઠાકોરે પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા સર્વિસ લેવલ કરારનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો, જેને તારીખ ૧.૪.૨૦૧૬ના રોજ

સુધારવામાં આવ્યો હતો, અને ખાસ કરીને તે સર્વિસ લેવલ કરારના પરિચ્છેદ ૭ અને ૧૧નો ઉલ્લેખ કર્યો. શ્રી ઠાકોરે હકીકતોની પરિસ્થિતિ પર વધુ આધાર રાખીને દલીલ કરી કે અરજદારે તારીખ ૨૨.૧૧.૨૦૨૦ના રોજ સામાવાળાને લવાદની જોગવાઈ અમલમાં મૂકવા માટે નોટિસ આપી હતી અને નોટિસને અનુલક્ષીને ફરજિયાત ૩૦ દિવસની અવધિ સુધી કોઈ જવાબ મળ્યો નહીં હોવાથી, અરજદારે લવાદની નિમણૂક માટે અધિનિયમની કલમ ૧૧ હેઠળ તારીખ ૨૪.૧૨.૨૦૨૦ના રોજ આ અદાલત સમક્ષ અરજી દાખલ કરી હતી. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે અધિનિયમની કલમ ૧૧(૬) હેઠળની ઉક્ત અરજી આ અદાલત સમક્ષ દાખલ થયા પછી, સામાવાળાએ તારીખ ૩૦.૧૨.૨૦૨૦ના પોતાના જવાબ દ્વારા લવાદની નોટિસનો જવાબ આપ્યો હતો. શ્રી ઠાકોરે વધુમાં દલીલ કરી કે તારીખ ૧૨.૧.૨૦૨૧ના રોજ સામાવાળાએ બંદરના ડ્રાફ્ટમાં અચાનક અને એકાએક ઘટાડાની જાહેરાત કરી હતી, જે અંગે તેમનો દાવો હતો કે તે કરાર મુજબ છે. દલીલ કરવામાં આવી કે વધુ ઊંચા ડ્રાફ્ટવાળા જહાજો રાહ જોઈ રહ્યા હતા, પરંતુ સામાવાળા દ્વારા જાહેર કરાયેલા ડ્રાફ્ટમાં ફેરફારને કારણે તે અંદર પ્રવેશી શક્યા નહોતા, અને તે જહાજો એવા હતા જેઓને અગાઉ સામાવાળાએ મંજૂરી આપી હતી. શ્રી ઠાકોરે સૂચવ્યું કે આવા કારણસર અરજદારે તારીખ ૧૫.૧.૨૦૨૧ના રોજ સક્ષમ અદાલત, એટલે કે સુરતની વાણિજ્ય અદાલત સમક્ષ અસ્થાયી

ઉપાયોની અરજી દાખલ કરી હતી. સામાવાળાએ તેનો જવાબ તારીખ ૧૩.૨.૨૦૨૧ના રોજ આપ્યો હતો અને તે અરજી નીચલી અદાલતે સુનાવણી માટે રાખી હતી. શ્રી ઠાકોરે વધુમાં સૂચવ્યું કે તારીખ ૧૫.૩.૨૦૨૧ના રોજ સામાવાળાએ પણ અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળ અસ્થાયી ઉપાયોની અરજી દાખલ કરી હતી. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળની ઉક્ત અરજીમાં સામાવાળાનો દાવો એવો છે કે કરારની સુધારેલી જોગવાઈ મુજબ અરજદારે રૂપિયા આધારિત શરતોને બદલે ડોલર દરના આધારે ટેરિફ ચૂકવવાનો છે. સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરાયેલ અરજીનો વધુ ઉલ્લેખ કરતાં શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે સામાવાળાએ નીચલી અદાલત સમક્ષ એવો દાવો કર્યો હતો કે તેમને લઘુત્તમ આવશ્યકતાઓ પૂર્ણ કરવાની ફરજ છે અને તેથી અરજદારે તે રકમ તથા કરવામાં આવેલા અન્ય દાવાઓ ચૂકવવા જરૂરી છે. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે આ રીતે, સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરાયેલી અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળની અરજીનો મુખ્ય હેતુ, તેમના મત મુજબ, અરજદાર દ્વારા ચૂકવપાત્ર રકમની વસૂલી કરવાનો છે. સામાવાળાએ તેમની અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળની અરજીમાં ઉઠાવેલી દલીલો અને કરેલી પ્રાર્થનાઓનું વધુ સ્પષ્ટીકરણ કરતાં શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે અરજદારે પણ એવો દાવો કર્યો હતો કે બેંક ગેરંટી અથવા સાખપત્ર પૂરું પાડવાની જોગવાઈ હતી. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે

બન્ને અરજીઓની સંયુક્ત રીતે સુનાવણી કરવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ તે આદેશ માટે રાખવામાં આવી હતી અને અંતે તારીખ ૨૦.૭.૨૦૨૧એ પણ રાખવામાં આવી હતી. જોકે, કોઈ આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો નહોતો. શ્રી ઠાકોરે આ અદાલત દ્વારા આઈએએપી નંબર ૫ ઓફ ૨૦૨૧માં પસાર કરાયેલા આદેશ પર આધાર મૂક્યો. શ્રી ઠાકોરે એ પણ રજૂઆત કરી કે સામાવાળાએ દીવાની અદાલતમાં સ્વતંત્ર દાવો દાખલ કર્યો હતો, જેમાં અરજદારે અધિનિયમની કલમ ૮ હેઠળ અરજી કરી હતી. શ્રી ઠાકોરે તારીખ ૧૫.૩.૨૦૨૧ અને ૩૦.૩.૨૦૨૧ના રોજ દીવાની અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા, અરજદારની અધિનિયમની કલમ ૮ હેઠળની અરજી નામંજૂર કરનાર આદેશોનો તેમજ ત્યારબાદ અપીલી અદાલતે અપીલ મંજૂર કરીને જે આદેશો પસાર કર્યા હતા, જેના દ્વારા દાવામાંથી ઊભા થયેલા વિવાદોને લવાદને સોંપવામાં આવ્યા હતા, તેનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો. જોકે, શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે તેનું વર્તમાન અરજી સાથે સીધું સંબંધિત મહત્વ નથી. શ્રી ઠાકોરે વધુમાં દલીલ કરી કે આ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશના અનુસંધાને, તારીખ ૮.૭.૨૦૨૧ના આદેશ દ્વારા લવાદી અધિકરણની રચના કરવામાં આવી હતી. શ્રી ઠાકોરે વધુમાં દલીલ કરી કે અરજદારે તારીખ ૧૬.૭.૨૦૨૧ના રોજ, જે આદેશ તારીખ ૨૦.૭.૨૦૨૧ના રોજ ઉચ્ચારિત થવાનો હતો તે ઉચ્ચારિત થાય તે પહેલાં, તેમાં કરાયેલી પ્રાર્થનાઓ માટે અરજી દાખલ કરી હતી. શ્રી

ઠાકોરે દલીલ કરી કે તેમાં એવી દાદ કરવામાં આવી હતી કે અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળ બાકી રહેલા વિવાદોનો હવે નિર્ણય લવાઈ અધિકરણ દ્વારા કરવામાં આવે અને બાકી અરજીઓ લવાઈ અધિકરણને મોકલી આપવામાં આવે. શ્રી ઠાકોરે રજૂઆત કરી કે ઉક્ત અરજીની સુનાવણી તારીખ ૧૬.૭.૨૦૨૧ના રોજ કરવામાં આવી હતી અને તે પડકારાયેલા આદેશ દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવી.

૭.૧ આ તબક્કે, શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી હતી કે મધ્યસ્થી પંચની પ્રથમ બેઠક ૩૦.૭.૨૦૨૧ના રોજ યોજાઈ હતી અને કાર્યવાહી સંબંધિત આદેશ પહેલેથી જ પસાર કરવામાં આવ્યો છે. ઉક્ત આદેશની એક નકલનો પણ શ્રી ઠાકોર દ્વારા ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો હતો.

૭.૨ શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે આ અરજીમાં ઊભો થતો મુદ્દો એ છે કે એકવાર મધ્યસ્થી પંચની રચના થઈ જાય પછી, અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળ જે બાબત અદાલત સમક્ષ વિચારાધીન હોય, તે બાબત કયા તબક્કે લંબિત છે તેની પરવા કર્યા વિના, શું અદાલત તે બાબતનો નિર્ણય કરવાનું ચાલુ રાખી શકે કે નહીં. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે બાબત ભાગે સાંભળવામાં આવી હોય, સાંભળવામાં આવી હોય કે સંપૂર્ણ રીતે સાંભળવામાં આવી હોય તે સંપૂર્ણપણે અસંગત છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી કે જ્યાં સુધી

અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળ કોઈ આદેશ પસાર ન થાય ત્યાં સુધી, તે બાબતને અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળ અદાલત સમક્ષ લંબિત બાબત તરીકે જ ગણવી પડશે અને આવી કોઈપણ બાબતમાં, કલમ ૯માં નિર્ધારિત અપવાદરૂપ મર્યાદાઓમાં તે ન આવતી હોય તો, અદાલતે એવું કહેવું પડશે કે અદાલત હવે આગળ તે બાબતનો નિર્ણય કરશે નહીં અને વચગાળાની રાહત સંબંધિત પ્રશ્નના નિર્ધારણ માટે મધ્યસ્થી પંચનો આશ્રય લેવો પડશે. શ્રી ઠાકોરે, અધિનિયમની સુધારા-પૂર્વની કલમો ૯ અને ૧૭નો ઉલ્લેખ કરતાં, દલીલ કરી કે અધિનિયમની સુધારા-પૂર્વ કલમ ૧૭ હેઠળ પંચ દ્વારા કરવામાં આવેલા વચગાળાના આદેશોની અમલવારી માટે કોઈ જોગવાઈ જ નહોતી. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે આ મર્યાદાને કારણે, વ્યવહારિક રીતે, વચગાળાની રાહત મેળવવા માટે ઉપલબ્ધ એકમાત્ર ઉપાય કલમ ૯ જ હતો. શ્રી ઠાકોરે વધુમાં દલીલ કરી કે અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળ મધ્યસ્થી પંચનો આદેશ અમલપાત્ર બનાવવા માટે અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળ અરજી દાખલ કરવાની પૂર્વપક્ષરૂપ આધારશિલા હતો. એવી દલીલ કરવામાં આવી કે વૈકલ્પિક રીતે માત્ર કલમ ૯ હેઠળ અરજી કરવામાં આવતી હતી અને કલમ ૧૭ હેઠળ અરજી કરવામાં આવતી નહોતી. એમ.એસ.ટી.સી. લિમિટેડ વિ. કે.એ. મલ્હે ફાર્માસ્યુટિકલ્સ લિમિટેડ મામલામાં માનનીય દિલ્લી વડી અદાલત દ્વારા એફ.એમ.એ. નં. ૯૮૨ ઓફ ૨૦૧૭માં આપવામાં આવેલા

ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કરતાં, શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે માનનીય દિલ્હી વડી અદાલતે અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળ થયેલા આદેશને અમલમાં મૂકવાના માર્ગને શોધવા માટે અધિનિયમની કલમ ૨૭(૫)નો ઉલ્લેખ કર્યો અને તેના પર આધાર મૂક્યો હતો. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી કે ઉક્ત અભિપ્રાય સુધારા-પૂર્વનો અભિપ્રાય છે. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી કે આ જ પૃષ્ઠભૂમિમાં વિધિ આયોગના અહેવાલે અમુક સુધારાઓ સૂચવ્યા હતા. ટિપ્પણીનો ઉલ્લેખ કરતાં અને અલકા ચંદેવર વિ. શમ્શુલ ઇશારાર ખાન, જે (૨૦૧૭) ૧૬ એસ.સી.સી. ૧૧૮માં અહેવાલિત છે, તે મામલામાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કરતાં, શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે અધિનિયમની સુધારિત કલમ ૧૭ અધિનિયમની કલમ ૮ની સમપ્રકૃતિની છે. તેથી એવી દલીલ કરવામાં આવી કે ૨૦૧૫થી અમલમાં, અધિનિયમની કલમ ૧૭ને અધિનિયમની કલમ ૮ની સમપ્રકૃતિની બનાવવામાં આવી. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે મધ્યસ્થી કાર્યવાહી દરમિયાન મધ્યસ્થી પંચ પાસે અદાલતોને પ્રાપ્ત હોય તેવી જ સત્તાઓ હતી અને પક્ષકાર એ તમામ રાહતો માટે મધ્યસ્થી પંચ સમક્ષ અરજી કરી શકતો હતો, જેઓ અગાઉ અદાલત સમક્ષ અધિનિયમની કલમ ૮ હેઠળ માંગી શકાતી હતી. અધિનિયમની કલમ ૧૭(૨)નો ઉલ્લેખ કરતાં, એવી દલીલ કરવામાં આવી કે મધ્યસ્થી પંચનો વચગાળાનો આદેશ નાગરિક પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૦૮ના હુકમ ૨૧ હેઠળ

પણ અમલમાં મુકાઈ શકે છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી કે આ જ એ બળ છે જે પંચના આદેશોને આપવામાં આવ્યું છે અને જ્યારે મધ્યસ્થી પંચના આદેશોને આપું બળ આપવામાં આવ્યું, ત્યારે અધિનિયમની કલમ ૯માં પણ સુધારો કરવો આવશ્યક હતો. શ્રી ઠાકોરે અધિનિયમની સુધારા-પશ્ચાત કલમો ૯(૧), ૯(૨) અને ૯(૩)નો ઉલ્લેખ કરીને દલીલ કરી કે અદાલતો પાસે સમાન સત્તાઓ જાળવી રાખવામાં આવી હોવા છતાં, આ સત્તાઓને અધિનિયમની કલમ ૯ની ઉપકલમ (૩)ને આધીન બનાવવામાં આવી, જેમાં એવી જોગવાઈ છે કે એકવાર મધ્યસ્થી પંચની રચના થઈ જાય, પછી અદાલત અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળની કોઈ અરજીનો સ્વીકાર કરશે નહીં, સિવાય કે અદાલતને એવું જણાય કે એવી પરિસ્થિતિ અસ્તિત્વમાં છે કે જેમાં અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળ ઉપલબ્ધ ઉપાય અસરકારક ન રહે. શ્રી ઠાકોરે રજૂઆત કરી કે “સ્વીકાર કરવો” શબ્દનો અર્થ કલમ ૯ હેઠળ અરજી દાખલ કરવાથી મર્યાદિત હોઈ શકતો નથી. ‘સ્વીકાર કરવો’નો અર્થ અરજી દાખલ થવાથી લઈને કલમ ૯ હેઠળની અરજીના અંતિમ નિકાલ સુધીનો થાય. એવી દલીલ કરવામાં આવી કે તેથી, જ્યાં સુધી અદાલત એવો નિષ્કર્ષ ન આપે કે અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અસરકારક નથી, ત્યાં સુધી અદાલત દ્વારા અરજીનો સ્વીકાર કરવામાં અવરોધ છે. અદાલતે એવો કોઈ નિષ્કર્ષ આપ્યો નથી અને મહત્વની બાબત એ છે કે વડી અદાલતનો તા.

૦૯.૦૭.૨૦૨૧નો આદેશ નીચલી અદાલત સમક્ષ રજૂ કર્યા બાદ પણ, અદાલતે એવું કહ્યું કે પંચ અસ્તિત્વમાં આવ્યું નથી અને પંચ કાર્યક્ષમ બન્યું નથી. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે મધ્યસ્થી પંચ તેની રચના થતા જ કાર્યક્ષમ બની જાય છે અને પક્ષકારો દાવા-વિવરણપત્ર દાખલ કરતા પહેલાં પણ વચગાળાના આદેશ માટે પંચનો આશ્રય લઈ શકે છે. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે પક્ષકારો અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળ અદાલતનો આશ્રય લઈ શકે છે અને દાવા-વિવરણપત્ર દાખલ કર્યા વિના કલમ ૧૭ હેઠળ પણ જઈ શકે છે અને હકીકતમાં તેઓ તે રીતે જ જઈ રહ્યા છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી કે વર્તમાન કેસમાં પણ પંચનો આદેશ સ્પષ્ટ રીતે જણાવે છે કે જ્યારે આવી અરજી દાખલ થશે ત્યારે તે અરજીના નિર્ધારણ માટે સમયપત્રક નક્કી કરવામાં આવશે અને તેનો દાવા-વિવરણપત્ર અથવા જવાબ દાખલ કરવાની અરજી સાથે કોઈ સંબંધ નથી. પડકારાયેલ આદેશનો ઉલ્લેખ કરતાં, શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે નીચલી અદાલતે મૂળતઃ માત્ર બે આધાર લીધા છે. એવી દલીલ કરવામાં આવી કે પ્રથમ આધાર એવો છે કે ત્રણ તબક્કાઓ છે, (૧) મધ્યસ્થી પંચ પહેલેથી જ અસ્તિત્વમાં આવી ગયું છે અને અરજી દાખલ થઈ છે, (૨) મધ્યસ્થી પંચ અસ્તિત્વમાં આવે તે પહેલાં અરજી દાખલ થઈ છે, પરંતુ તેનો નિર્ણય થયો નથી, અને (૩) બાબતની સુનાવણી પૂર્ણ થયા પછી, પરંતુ ચુકાદો ઉચ્ચારિત થાય તે પહેલાં, મધ્યસ્થી પંચની રચના થાય છે. આ

સ્પષ્ટપણે સંબંધિત ન્યાયાધીશની એવી માનસિક કલ્પના છે જેમાં લંબિત અરજી અને સાંભળાઈ ચૂકેલી પરંતુ હજી લંબિત અરજી વચ્ચે ભેદ ઊભો કરવામાં આવ્યો છે. બન્ને પરિસ્થિતિમાં, અરજી લંબિત જ છે. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે અદાલત એવો અભિપ્રાય લે છે કે જો અરજી સુનાવણી વિના લંબિત હોય, તો તેને મધ્યસ્થી પંચ સમક્ષ મોકલવી પડશે, પરંતુ તેમણે આગળ એવું પણ અવલોકન કર્યું છે કે અરજી સાંભળવામાં આવી ચૂકી હોવાથી અને હવે માત્ર આદેશ પસાર કરવો બાકી હોવાથી અદાલત એવો આદેશ પસાર કરશે નહીં. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે આ રીતે આંકવામાં આવેલો ભેદ ખોટો છે અને બીજો જે આધાર આપવામાં આવ્યો છે કે મધ્યસ્થી પંચ કાર્યક્ષમ બન્યું નથી, તે પણ ખોટો છે. શ્રી ઠાકોરે રજૂઆત કરી કે વિધિ આયોગનો અહેવાલ “સામાન્ય રીતે સ્વીકારવામાં ન આવે” એવા શબ્દો વાપરે છે, જ્યારે કાયદો “સ્વીકારશે નહીં” એમ કહે છે, જે આદેશાત્મક છે. શ્રી ઠાકોરે વધુમાં દલીલ કરી કે સુધારાનો સમગ્ર હેતુ એ છે કે જ્યાં સુધી મધ્યસ્થી પંચ સમક્ષનો ઉપાય અસરકારક ન હોય ત્યાં સુધી જ વિપરીત સ્થિતિ રહેશે; અન્યથા તમામ અરજીઓનું નિર્ધારણ મધ્યસ્થી પંચ દ્વારા થવું જોઈએ. શ્રી ઠાકોરે આ અદાલતનું ધ્યાન વિશદ રીતે, ખાસ કરીને પડકારાયેલ આદેશના પરિચ્છેદો ૭, ૮, ૧૫ અને ૧૭ તરફ દોર્યું. બેનારા બેરિંગ્સ એન્ડ પિસ્ટન્સ લિ. વિ. માહલે એન્જિન કોમ્પોનેન્ટ્સ ઇન્ડિયા પ્રા. લિ., જે

૨૦૧૭ એસ.સી.સી. ઓનલાઇન ડેલ ૭૨૨૬માં અહેવાલિત છે, તે મામલામાં માનનીય દિલ્હી વડી અદાલતના ચુકાદા પર આધાર રાખીને, શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે તે બાબત અધિનિયમમાં થયેલા સુધારા પછીના સમયગાળા સાથે સંબંધિત છે. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે કલમ ૯ હેઠળની અરજી માનનીય દિલ્હી વડી અદાલત સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવી હતી અને હકીકતોના આધારે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે આ નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા હતા કે હકીકતમાં કોઈ કરાર જ નહોતો, મધ્યસ્થી કરાર તો દૂર રહ્યો, અને જો કરાર હતો પણ, તો તેનો વિશિષ્ટ અમલ કરાવી શકાતો નહોતો. ઉક્ત ચુકાદાના પરિચ્છેદો ૨૩ થી ૨૬નો ઉલ્લેખ કરતાં, એવી દલીલ કરવામાં આવી કે ઉક્ત ચુકાદાને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યો હતો અને એસ.એલ.પી. નામંજૂર કરવામાં આવી હતી. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે ઉક્ત બાબતની હકીકતી રચના દર્શાવે છે કે પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ કરાર નહોતો અને કરાર અમલમાં મૂકવા અયોગ્ય હતો. બેનેરા બેરિંગ્સ એન્ડ પિસ્ટન્સ લિ. (ઉપરોક્ત)ના ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કરતાં, એવી દલીલ કરવામાં આવી કે તે કેસમાં મધ્યસ્થી પંચની નિમણૂક ૨૮.૭.૨૦૧૬ના રોજ કરવામાં આવી હતી, જ્યારે અદાલતે ચુકાદો ૨૬.૮.૨૦૧૬ના રોજ ઉચ્ચાર્યો હતો. શ્રી ઠાકોરે, ઉક્ત ચુકાદાથી ભેદ દર્શાવતા, દલીલ કરી કે “સ્વીકાર કરવો” શબ્દ અને અધિનિયમની કલમ ૯(૩)માં નિર્ધારિત અપવાદ પર મૂકાયેલ ભારનો

therein વિચાર કરવામાં આવ્યો નથી. શ્રી ઠાકોરે કલકત્તા વડી અદાલતના શ્રેઈ ઇકિવપમેન્ટ ફાઈનાન્સ લિ. (એસ.ઈ.એફ.એફ.) વિ. મામલાના ચુકાદાનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો. રે ઇન્ફ્રા સર્વિસિસ પ્રા. લિ. અને અન્ય, જેનો ઉલ્લેખ ૨૦૧૬ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન કેલ ૬૭૬માં થયેલો છે, અને ખાસ કરીને તેના પરિચ્છેદ ૭, તેમજ એનર્જો એન્જિનિયરિંગ પ્રોજેક્ટ્સ વિ. ટી.આર.એફ. લિ.ના કેસમાં દિલ્હી વડી અદાલતના ચુકાદા, જેનો ઉલ્લેખ ૨૦૧૬ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન ૬૫૬૦માં થયેલો છે, અને ખાસ કરીને પરિચ્છેદો ૨૨, ૨૩, ૨૭ અને ૩૪ પર આધાર મૂકવામાં આવ્યો. ત્યારબાદ શ્રી ઠાકોરેએ તુફાન ચેટર્જી (ઉપરોક્ત)ના કેસ પર ભારે આધાર મૂક્યો અને માનનીય કલકત્તા વડી અદાલતે પરિચ્છેદો ૮, ૧૨, ૧૫, ૧૬, ૧૮, ૨૬, ૩૪માં કરેલી નોંધો પર પણ ભારે નિર્ભરતા વ્યક્ત કરી. શ્રી ઠાકોરેએ દલીલ કરી કે ઉક્ત ચુકાદો બે મુદ્દાઓ નિર્ધારિત કરે છે, એટલે કે ૨૦૧૫ પૂર્વેના સુધારા સંબંધે પણ, જ્યાં સુધી અદાલતી કાર્યવાહીનો સંબંધ છે, ત્યાં સુધી નવા અધિનિયમનો અમલ લાગુ પડશે એવો સિદ્ધાંત. એવી દલીલ કરવામાં આવી કે પરિણામે અદાલત પોતાની સત્તાથી વિહોણી બને છે. શ્રી ઠાકોરેએ તુફાન ચેટર્જી (ઉપરોક્ત)ના ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કરતાં વધુમાં દલીલ કરી કે તે કલમ ૯(૩)ના અર્થઘટનનો સિદ્ધાંત પણ નિર્ધારિત કરે છે અને એકવાર મધ્યસ્થી પંચની રચના થઈ જાય પછી અદાલત

કામચલાઉ રાહત મંજૂર કરવાની સત્તાથી વિહોણી બને છે. શ્રી ઠાકોરના જણાવ્યા મુજબ બે અલગ બાબતો નિર્ધારિત કરવામાં આવી છે; પ્રથમ, સુધારેલી જોગવાઈ ભૂતકાળની/અગાઉની મધ્યસ્થી પ્રક્રિયાઓ પર પણ લાગુ પડશે; અને બીજું, એકવાર કલમ ૯ અમલમાં હોય, ત્યારે અદાલત પોતાની સત્તાથી વિહોણી બને છે. શ્રી ઠાકોરના જણાવ્યા મુજબ, બીજા ભાગને કોઈપણ ચુકાદામાં કોઈએ ક્યારેય પ્રશ્નિત કર્યો નથી. અર્ડી ઈન્ફાસ્ટ્રક્ચર પ્રા. લિ. વિ. સુશ્રી અનુરાધા ભાટિયા, જેનો ઉલ્લેખ ૨૦૧૭ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન ડેલ ૬૪૦૨માં થયેલો છે, તે કેસમાં દિલ્લી વડી અદાલતના ચુકાદાને ભિન્ન ઠેરવતાં એવી દલીલ કરવામાં આવી કે તે અધિનિયમની કલમ ૯ અથવા કલમ ૧૭ હેઠળનો મુદ્દો નથી અને તેનો અધિનિયમની કલમ ૯ના અર્થઘટન સાથે કોઈ સંબંધ નથી. શ્રી ઠાકોરના જણાવ્યા મુજબ, અત્રે સામાવાળા દ્વારા આધારિત અર્ડી ઈન્ફાસ્ટ્રક્ચર પ્રા. લિ. (ઉપરોક્ત)ના કેસનો ઉક્ત ચુકાદો માત્ર સુધારેલી જોગવાઈની પૂર્વ-સુધારા મધ્યસ્થી કાર્યવાહી તથા અનુસુધારા મધ્યસ્થી કાર્યવાહી પર લાગુ પડતાશક્તિ સાથે સંબંધિત છે. શ્રી ઠાકોરેએ દલીલ કરી કે ઉક્ત ચુકાદો કોઈપણ રીતે કલમ ૯નો વ્યવહાર કરતો નથી, જેનું અર્થઘટન પણ માનનીય કલકત્તા વડી અદાલતે તુફાન ચેટર્જી (ઉપરોક્ત)ના કેસમાં કર્યું છે.

૭.૩ વિદ્વાન વકીલ શ્રી મિહિર ઠાકોરે ફરીથી માનનીય કલકત્તા વડી અદાલતના તુફાન ચેટર્જી (ઉપરોક્ત) મામલાના ચુકાદા તથા માનનીય દિલ્હી વડી અદાલતના બેનારા બેરિંગ્સ એન્ડ પિસ્ટન્સ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) મામલાના ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કર્યો. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠાકોરે રજૂઆત કરી કે તુફાન ચેટર્જીના ચુકાદામાં (ઉપરોક્ત) વિવાદ અધિનિયમની કલમ ૮ની જોગવાઈઓમાંથી ઉદ્ભવેલો હતો, જ્યારે બેનારા બેરિંગ્સ એન્ડ પિસ્ટન્સ લિમિટેડના મામલામાં (ઉપરોક્ત) તે અધિનિયમની કલમ ૧૭ની જોગવાઈઓ સાથે વધુ સંબંધિત હતો. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠાકોરના જણાવ્યા મુજબ, તુફાન ચેટર્જીનો મામલો (ઉપરોક્ત) એવા પંચાટીય કાર્યવાહી સાથે સંબંધિત છે, જે સુધારા પહેલાં શરૂ થઈ હતી, જ્યારે બેનારા બેરિંગ્સ એન્ડ પિસ્ટન્સ લિમિટેડનો મામલો (ઉપરોક્ત) અધિનિયમની કલમ ૧૭ સાથે સંબંધિત છે, કારણ કે તેમાં નિર્ધારિત કરાયેલ મુખ્ય મુદ્દો ભિન્ન પરિસ્થિતિમાં હતો અને બેનારા બેરિંગ્સ એન્ડ પિસ્ટન્સ લિમિટેડના ચુકાદામાં (ઉપરોક્ત) તુફાન ચેટર્જીના મામલા (ઉપરોક્ત) વિશે કોઈ ટિપ્પણી કરવામાં આવી નથી. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠાકોરે રજૂઆત કરી કે વિવાદિત પ્રશ્નને ધ્યાનમાં લેતાં, એમ.એસ.ટી.સી. લિમિટેડ વિ. કે.એ. મલ્હે ફાર્માસ્યુટિકલ્સ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) મામલાનો ચુકાદો પણ અધિનિયમની કલમ ૧૭ના પાસા સાથે સંબંધિત છે, કલમ ૮ સાથે નહીં. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠાકોરે વધુમાં

રજૂઆત કરી કે માનનીય દિલ્લી વડી અદાલતે બેનારા બેરિંગ્સ એન્ડ પિસ્ટન્સ લિમિટેડના મામલામાં (ઉપરોક્ત) તુફાન ચેટર્જીના મામલાનો (ઉપરોક્ત) વિચાર કર્યો નથી. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠાકોરના જણાવ્યા મુજબ, આ અદાલતે મનભુપિન્દર સિંહ અટવાલ (ઉપરોક્ત) મામલામાં આપેલો ચુકાદો વર્તમાન વિવાદનું નિર્ધારણ કરવા માટે વધુ પ્રાસંગિક છે. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠાકોરના જણાવ્યા મુજબ, અધિનિયમની કલમ ૯(૩) સ્પષ્ટ શબ્દોમાં આદેશ આપે છે કે એકવાર પંચાટીય ટ્રિબ્યુનલ રચાઈ જાય ત્યારબાદ અદાલત કોઈ અરજી વિચારણા માટે સ્વીકારી શકે નહીં. રજૂઆત કરવામાં આવી કે હાલના મામલામાં હવે પંચાટીય ટ્રિબ્યુનલ રચાઈ ગઈ હોવાથી, વાણિજ્યિક અદાલતને અરજીની વધુ સુનાવણી કરવાથી અટકાવવી જોઈએ. તેમણે રજૂઆત કરી કે વાણિજ્યિક અદાલતે માત્ર આ એકમાત્ર આધાર ધ્યાનમાં લઈને કે મામલાની સુનાવણી પૂર્ણ થઈ ગઈ છે અને ચુકાદા માટે અનામત રાખવામાં આવ્યો છે, અરજદારે કરેલી અરજીનો વિચાર કરીને ભૂલ કરી છે. રજૂઆત કરવામાં આવી કે મનભુપિન્દર સિંહ અટવાલ (ઉપરોક્ત) મામલામાં આ અદાલતનો ચુકાદો વાણિજ્યિક અદાલતના ન્યાયાધીશ માટે બંધનકારક પૂર્વનિર્ણય ગણાશે, પરંતુ નીચલી અદાલતે તે ચુકાદાનો વિચાર કર્યો નથી. તે ચુકાદા માટે માત્ર એક જ અપવાદ હોઈ શકે અને તે એ છે કે જો અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અસરકારક ન હોય અને પંચાટીય ટ્રિબ્યુનલ

પહેલેથી જ રચાઈ ગઈ હોય; તેથી, ટ્રિબ્યુનલની અસરકારકતાના અભાવ અંગે આવા કોઈ અપવાદના અભાવે, પડકારાયેલા આદેશ પસાર કરતી વખતે નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે મનભુપિન્દર સિંહ અટવાલ (ઉપરોક્ત) મામલામાં આ અદાલતના ચુકાદાનું પાલન કરવું જરૂરી હતું.

૭.૪ વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠાકોરે ભુભનેશ્વર એક્સપ્રેસવે વિ. નેશનલ હાઈવે ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા ના કેસમાં આવેલ, ૨૦૧૮ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન દેલ ૧૧૩૯૦ માં અહેવાલિત ચુકાદા ઉપર આધાર રાખ્યો અને પરિચ્છેદ ૪૬ માંથી કઈ બાબતને અકાર્યક્ષમ કહેવાય તે દર્શાવવાનો પ્રયાસ કર્યો. શ્રી ઠાકોરે આગળ માનનીય બોમ્બે વડી અદાલતના ટાટા કેપિટલ વિ. નેક્ટર પ્રિન્ટ્સ ના કેસમાં આવેલ, ૨૦૧૮ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન બોમ ૪૫૪૬ માં અહેવાલિત ચુકાદા ઉપર પણ આધાર રાખ્યો અને તેમજ નેહરુ નગર વિજય લેનીયાદ્રી સી.એચ.એસ.એલ. (ઉપરોક્ત) ના કેસના ચુકાદા ઉપર પણ આધાર રાખ્યો તથા માનનીય બોમ્બે વડી અદાલતના વધુ એક નિર્ણય, કૃશનલાલ એસ. અટકલા વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા ના કેસમાં આવેલ, ૨૦૧૮ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન બોમ ૪૫૪૮ માં અહેવાલિત નિર્ણય ઉપર પણ આધાર રાખી રજૂઆત કરી કે એકવાર લવાઈ પંચની રચના થઈ જાય, ત્યારબાદ કલમ ૮ હેઠળની અરજીને કલમ ૧૭ હેઠળની અરજી તરીકે ગણાવી શકાય અને

વિવાદને લવાઈ પંચને મોકલી શકાય, અને વિદ્વાન વકીલે દર્શાવ્યું કે તે આદેશો પક્ષકારોની સંમતિથી પસાર કરવામાં આવ્યા હતા. વિદ્વાન વકીલે અમારું ધ્યાન જોન્સન સ્ટીફન વિ. એમ.સી.ઈ.ઈ.એસ. ટ્રેડિંગ એન્ડ અન્ય ના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે તા. ૨૬.૭.૨૦૨૧ ના રોજ પસાર કરેલા આદેશ તરફ દોર્યું, જે એસ.એલ.પી.(સી) નં. ૨૦૨૧ ના ૬૫૩૮-૬૫૩૯ માં આપવામાં આવ્યો હતો, અને રજૂઆત કરી કે ઉપરોક્ત મામલામાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે એવો આદેશ કર્યો હતો કે રિસીવર માટેની અરજી સહિત વચગાળાની અરજીમાં ઊભા થતા તમામ પ્રશ્નો હવે વડી અદાલતે કરેલા અવલોકનોના બંધન વગર લવાઈકર્તા દ્વારા નક્કી કરી શકાય. વિદ્વાન વકીલના કહેવા મુજબ, ઉપરોક્ત એસ.એલ.પી. માં પણ પ્રશ્ન કેરળ વડી અદાલત સમક્ષની કલમ ૯ હેઠળની અરજી અંગેનો હતો, જેમાં કેરળ વડી અદાલતે કલમ ૯ હેઠળની અરજી સ્વીકારી હતી.

૭.૫ ત્યારબાદ, વિદ્વાન વકીલે અમને વિવિધ ચુકાદાઓ તરફ દોરી ગયા, જેમાં “એન્ટરટેઈન” શબ્દનું અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું છે. શ્રી ઠાકોરના મત મુજબ, “એન્ટરટેઈન” શબ્દનો અર્થ માત્ર “અંતિમ નિકાલ સુધી” એવો જ થઈ શકે અને તેનો અર્થ કલમ ૯ હેઠળની અરજીનું ન્યાયનિર્ણય અને નિકાલ એવો થાય છે. મધ્યસ્થ પંચની રચના થઈ ગયા પછી, જે

પરિપ્રેક્ષ્યમાં આ શબ્દનો ઉપયોગ થયો છે તેમાં તેનો અન્ય કોઈ અર્થ થઈ શકતો નથી. એમ રજૂ કરવામાં આવ્યું કે જો અધિનિયમની કલમ ૯(૧) જોવામાં આવે, તો તે જોગવાઈ કરે છે કે કોઈ પક્ષ મધ્યસ્થ કાર્યવાહીઓ પહેલાં અથવા દરમિયાન અથવા મધ્યસ્થ ચુકાદો આપવામાં આવ્યા પછીના કોઈપણ સમયે, પરંતુ કલમ ૩૬ મુજબ તેનું અમલીકરણ થાય તે પહેલાં, અંતરિમ રક્ષણ માટે અદાલત સમક્ષ અરજી કરી શકે; તેનો અર્થ એવો થાય છે કે અરજીને એન્ટરટેઈન કરવું માત્ર તેની નોંધણી સુધી મર્યાદિત નથી. અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળની અરજી કોઈપણ પક્ષ મધ્યસ્થ પંચની રચના પછી પણ દાખલ કરી શકે છે. અરજી દાખલ કરવી હંમેશા કોઈપણ તબક્કે માન્ય છે, પરંતુ તેને એન્ટરટેઈન ત્યારે જ કરી શકાય જ્યારે આ નક્કી થાય કે અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અસરકારક છે કે નથી. “એન્ટરટેઈન” શબ્દનો અર્થ માત્ર “અરજી દાખલ કરવી” એટલો જ નહીં, પરંતુ તેનાથી વિશાળ હોઈ શકે છે. અધિનિયમની કલમ ૯(૩) હેઠળની અરજી પર વિચાર કરતી વખતે પ્રથમ જે નક્કી કરવું જરૂરી છે તે એ છે કે અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અસરકારક છે કે નથી. એકવાર જો એવું નક્કી થાય કે અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અસરકારક નથી, ત્યારે જ એવી અરજીને એન્ટરટેઈન કરીને તેનો નિર્ણય કરી શકાય. જો એવું જાણવા મળે કે અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અધિનિયમ અસરકારક છે, તો તે સ્થિતિમાં

વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશ હંમેશા એમ કહી શકે કે કલમ ૧૭ અસરકારક ઉપાય હોવાના દૃષ્ટિએ, તેઓ આવી અરજીનો સ્વીકાર ન કરે. તેથી, અરજી કયા તબક્કે દાખલ કરવામાં આવી છે તે બહુ પ્રાસંગિક નથી, ભલે તે મધ્યસ્થ અધીકરણની રચના થાય તે પહેલાં દાખલ કરવામાં આવી હોય કે મધ્યસ્થ અધીકરણની રચના થયા પછી દાખલ કરવામાં આવી હોય. મહત્વનું એ છે કે આવી અરજીનો સ્વીકાર કરવો કે નહીં તે નક્કી કરવું અને તેથી, “એન્ટરટેન” શબ્દનો અર્થ અરજીના અંતિમ નિરાકરણ તરીકે અર્થઘટિત થવો જોઈએ. જે સંદર્ભમાં “એન્ટરટેન” શબ્દનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે તે જોતા તેનો બીજો કોઈ અર્થ થઈ શકતો નથી. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠાકોરે અમને બ્લેક્સ લૉ ડિક્શનરીમાં આપેલ શબ્દકોશીય અર્થ તરફ દોર્યા, જે નીચે મુજબ છે:—

એન્ટરટેઈન, ક્રિયાપદ. — ૧. ધ્યાનમાં રાખવું અથવા વિચાર કરવો; વિશેષ કરીને, ન્યાયિક વિચારણા માટે સ્વીકારવું <ત્યારબાદ અદાલતે મુલતવી રાખવા માટેની અરજીઓ વિચારણા માટે સ્વીકારી હતી>. ૨. મનરંજન કરવું અથવા પ્રસન્ન કરવું. ૩. (કોઈ વ્યક્તિને) મહેમાન તરીકે સ્વીકારવું અથવા (કોઈ વ્યક્તિને) આતિથ્ય આપવું. ૪. સંસદીય કાયદો. (કોઈ પ્રસ્તાવને) માન્ય ગણાવી રજૂ કરવું; સ્વીકારી વિચારણા હેઠળ લેવું <અધ્યક્ષે તે પ્રસ્તાવ વિચારણા માટે સ્વીકારશે>.

૭.૬ ત્યારબાદ, વિદ્વાન વકીલે, લક્ષ્મી રતન એન્જિનિયરિંગ વર્ક્સ લિ. વિ. આસિસ્ટન્ટ કમિશનર ઓફ સેલ્સ ટેક્સ, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૮ એસ.સી. ૪૮૮ માં અહેવાલિત મામલાના ચુકાદા પર આધાર રાખી, રજૂઆત કરી કે ઉક્ત ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૭ અને ૯ માં “એન્ટરટેન” શબ્દનું અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું છે. ઉપરોક્ત ચુકાદા પર આધારિત શ્રી ઠાકોરની દલીલનો સાર અને તાત્પર્ય એ હતો કે “એન્ટરટેન” નો અર્થ “પ્રાપ્ત કરવું” અથવા “સ્વીકારવું” એવો નથી, પરંતુ ગુણદોષના આધારે વિચારણા આગળ વધારવી અથવા નિર્ણય કરવો એવો થાય છે. ત્યારબાદ, શ્રી ઠાકોરે કુન્દન લાલ વિ. જગન નાથ શર્મા, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૨ ઓલ. ૫૪૭ માં અહેવાલિત અલ્હાબાદ વડી અદાલતના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો અને ઉપરોક્ત ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૫ અને ૭ ના આધાર પર વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે “એન્ટરટેન” નો અર્થ વાસ્તવમાં અરજાનો ગુણદોષના આધારે નિકાલ કરવો એવો થાય છે. વિદ્વાન વકીલે “એન્ટરટેન” શબ્દના અર્થઘટન સંબંધિત પોતાની રજૂઆતને વધુ દઢ બનાવવા માટે હિંદુસ્તાન કોમર્શિયલ બેન્ક લિ. વિ. પુન્નુ સાહુ (મૃત) તેમના કાનૂની વારસદારો મારફતે, (૧૯૭૧) ૩ એસ.સી.સી. ૧૨૪ માં અહેવાલિત અને ઉક્ત ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૪ પર આધાર રાખી વધુ બે ચુકાદાઓનો સહારો લીધો અને રજૂઆત કરી કે વિવિધ અદાલતોના અનેક નિર્ણયોએ “એન્ટરટેન”

શબ્દનું અર્થઘટન કરતાં એવું મત વ્યક્ત કર્યું છે કે “એન્ટરટેન” નો અર્થ “નિર્ણય કરવો” અથવા “ગુણદોષના આધારે વિચારણા આગળ વધારવી” એવો થાય છે. તેવી જ રીતે, માર્ટિન એન્ડ હેરિસ લિ. વિ. એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ એન્ડ ઓર્સ., (૧૯૯૮) ૧ એસ.સી.સી. ૭૩૨ માં અહેવાલિત માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા અને ખાસ કરીને ઉક્ત ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૮ અને ૧૦ નો, “એન્ટરટેન” શબ્દના અર્થઘટન સંબંધિત પોતાની દલીલને સમર્થન આપવા માટે સહારો લેવામાં આવ્યો. વિદ્વાન વકીલે ઉપરોક્ત ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કરીને રજૂઆત કરી કે વિવિધ વડી અદાલતો તેમજ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા “એન્ટરટેન” શબ્દને આપવામાં આવેલ અર્થઘટનને ધ્યાનમાં લેતાં, તેને સંકુચિત અર્થ આપીને સમજાવી શકાય નહીં. “એન્ટરટેન” શબ્દનો માત્ર એક જ અર્થ થઈ શકે અને તે છે કે અંતિમ નિકાલ સુધી તેની વિચારણા કરવી. વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠાકોરે ચુકાદાઓના સંકલનમાંથી અનિલ કુંજ બિહારી સારાફ વિ. નામ્બૂદાસ, ૧૯૯૬ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન એમ.પી. ૧૧૨ માં અહેવાલિત મામલાનો ચુકાદો વાંચીને પણ દર્શાવ્યું અને રજૂઆત કરી કે અરજદાર દ્વારા આધારિત ચુકાદાઓને જોતા, કોમર્શિયલ અદાલતના ન્યાયાધીશે અનિલ કુંજ બિહારી (ઉપરોક્ત) મામલાના ચુકાદા પર આધાર રાખીને “એન્ટરટેન” શબ્દનું અર્થઘટન કરવામાં ભૂલ કરી છે. ઉપરોક્ત દલીલના આધારે વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠાકોરે

રજૂઆત કરી કે અધિનિયમની કલમ ૯(૧) ની ભાષા મુજબ, વચગાળાના ઉપાય માટેની અરજી કોઈપણ સમયે દાખલ કરી શકાય તેવી હોય, તો એકવાર આવી અરજી દાખલ થઈ જાય પછી, અદાલતે આ નક્કી કરવું પડે કે મધ્યસ્થી અધિકરણ સમક્ષ ઉપલબ્ધ ઉપાય કાર્યક્ષમ ઉપાય છે કે નહીં, અને ત્યારબાદ તેને એવી અરજીનો નિર્ણય કરવાથી પોતાને નિવૃત્ત રાખવું જોઈએ. આ પરિસ્થિતિમાં, બાબત એક અઠવાડિયું, ૧૦ દિવસ અથવા એક મહિનો સાંભળવામાં આવી હોય તેનાથી કોઈ ફરક પડતો નથી, કારણ કે “એન્ટરટેન” શબ્દનો અર્થ એવો થાય કે તેની સમક્ષ લંબિત રહેલી અરજીની તે વિચારણા કરે, છતાં તેના પર નિર્ણય કરીને તેને હજી “એન્ટરટેન” કરી નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી કે કોઈ પણ વ્યક્તિ ન્યાયાધીશના મનમાં શું છે તે જાણી શકતો નથી, કારણ કે તે શબ્દો દ્વારા વ્યક્ત થાય છે અને તે શબ્દો ચુકાદામાં રૂપાંતરિત થાય છે; તેથી, અરજીને “એન્ટરટેન” કર્યાનું ત્યારે જ કહી શકાય જ્યારે ન્યાયાધીશ ચુકાદો આપે. ન્યાયાધીશ ચુકાદો આપે તે પહેલાં “એન્ટરટેન” શબ્દ કાર્યક્ષેત્રમાં આવે છે અને તેથી, સૌપ્રથમ તેને આ નિર્ણય કરવો પડે કે તે અરજીનો નિર્ણય કરવો જોઈએ કે આ એવો કેસ છે જેમાં તે માને છે કે મધ્યસ્થી અધિકરણ સમક્ષ ઉપલબ્ધ ઉપાય કાર્યક્ષમ ઉપાય છે કે નહીં. ન્યાયાધીશ અરજીના ગુણદોષ પર વધુ આગળ માત્ર

ત્યારે જ જઈ શકે જ્યારે તે એવો નિર્ણય કરે કે અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય કાર્યક્ષમ ઉપાય નથી.

૭.૭ સામાવાળાએ આ વાંધો ઉઠાવ્યો હતો કે સર્ટિયોરારીનો રિટ માગતી હાલની અરજી ચલાવી શકાય તેવી નથી, કારણ કે આ અરજી દ્વારા જે પડકારવામાં આવ્યું છે તે અધિનસ્ત અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલ આદેશ છે અને તેથી, સુધારાનો ખરડો મોકલવામાં આવ્યો હતો. તે જને નોંધ પર લેવામાં આવ્યો હતો. તે તબક્કે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠાકોરે સ્વીકાર્યું હતું કે દાદ ખંડમાં “સર્ટિયોરારી” શબ્દ તથા તે સંબંધિત કેટલાક શબ્દોની ઉમેરણી ભૂલથી થઈ ગઈ હતી અને તેથી, ઉક્ત ભૂલ દૂર કરવા માટે સુધારાની અરજી આપવામાં આવી હતી. તેમણે રજૂઆત કરી હતી કે નિશ્ચિતપણે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની અરજીઓ સર્ટિયોરારીનો રિટ માગી શકાય નહીં અને અરજીના કારણશીર્ષકને જોતા તથા નોંધપોથી અને કાર્યવાહી મંગાવવાની પ્રાર્થનાના સ્વરૂપને ધ્યાનમાં લેતા, હાલની અરજી માત્ર ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ જ પ્રસ્તુત કરવામાં આવી છે.

૭.૮ વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠાકોરે ત્યારબાદ દાદ ખંડમાં સુધારો કરીને “સર્ટિયોરારી” શબ્દ તથા તે સંબંધિત ભાગ કાઢી નાખવાના મુદ્દે વિદ્વાન

સિનિયર એડવોકેટ શ્રી સિબલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા આક્ષેપોને પહોંચી વળવાનો પ્રયત્ન કર્યો અને રજૂ કર્યું કે સામાવાળા દ્વારા સર્ટિયોરારી માટેની દાદ તથા સુધારા અંગે ઉઠાવવામાં આવેલા આક્ષેપો અત્યંત તકનીકી સ્વરૂપના છે. વિદ્વાન વકીલે રામ કિશન ફૌજી વિ. સ્ટેટ ઓફ હરિયાણા, જે (૨૦૧૭) ૫ એસ.સી.સી. ૫૩૩ માં અહેવાલિત છે, તે કેસના ચુકાદા પર નિર્ભરતા મૂકી છે અને પરિચ્છેદ ૪૧ અને ૪૨.૩ ઉપર આધાર રાખ્યો છે, જે નીચે મુજબ વાંચાય છે:—

“૪૧. અમે આ નિર્ણયોને માત્ર એટલા માટે ઉલ્લેખ્યા છે કે એ બાબત કોઈપણ પ્રકારની શંકાથી પર છે કે નાગરિક અદાલતના આદેશને માત્ર બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ જ પડકારી શકાય અને એવી પડકારણીમાંથી અદાલત-આંતરિક અપીલ ચલણમાં આવતી નથી, અને અન્ય કેસોમાં, તે તેમાં દર્શાવવામાં આવેલા અન્ય પરિબળો પર નિર્ભર રહેશે.

૪૨.૩ વડી અદાલતમાં નાગરિક અદાલતના આદેશને પડકારતી રિટ અરજીને, તમામ પરિસ્થિતિઓમાં, બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળનો પડકાર તરીકે સમજવાની રહેશે અને વડી અદાલત દ્વારા ઉક્ત અનુચ્છેદ હેઠળ કરવામાં આવેલ નિર્ધારણ તરીકે ગણવાની રહેશે અને તેથી, અદાલત-અંતર્ગત અપીલ ગ્રાહ્ય નથી.”

૭.૯ ઉપરોક્ત માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના અવલોકનના આધારે, વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે, ભલે રિટ અરજીમાં અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને સર્ટિયોરારી લખાયેલ હોય, તો પણ તેને માત્ર અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની અરજી તરીકે જ ગણવી શકાય. શ્રી ઠાકોરે વધુમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના રાધે શ્યામ અને અન્ય વિ. છબી નાથ અને અન્ય ના કેસમાં આવેલ, (૨૦૧૫) ૫ એસ.સી.સી. ૪૨૩ માં અહેવાલિત નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો અને રજૂઆત કરી કે હાલની અરજી દ્વારા જે પડકારવામાં આવ્યું છે તે નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલ આદેશ છે અને તેથી, રાધે શ્યામ (ઉપરોક્ત) ના કેસના ચુકાદામાં નિર્ધારિત કરાયેલ અનુપાતને ધ્યાનમાં લેતા, પૂરતું સ્પષ્ટ થાય છે કે હાલની અરજી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ જ પ્રસ્તુત કરવામાં આવી છે અને સર્ટિયોરારીનો રિટ ભૂલવશ માગવામાં આવ્યો હતો, તથા આ અદાલત કોઈ સુધારા વિના પણ હાલની અરજીને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની અરજી તરીકે નિશ્ચિતપણે ગણાવી શકે છે અને તેથી અરજદાર દ્વારા માગવામાં આવેલ સુધારો મંજૂર કરવો આવશ્યક છે. રજૂ કરવામાં આવ્યું કે “સર્ટિયોરારી” શબ્દ વધારાનો શબ્દ છે, જે અરજદારને ઉપચારથી વંચિત કરી શકે છે અને તેથી, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની અરજીના વ્યાપને ધ્યાનમાં રાખીને, અદાલત આ અરજીને અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની અરજી તરીકે વિચારણા કરી શકે. વિદ્વાન વકીલ

શ્રી ઠાકોરે ઉપરોક્ત દલીલના સમર્થનમાં શાલિની શ્યામ શેટ્ટી અને અન્ય વિ. રાજેન્દ્ર શંકર પાટીલ ના કેસમાં આવેલ, (૨૦૧૦) ૮ એસ.સી.સી. ૩૨૯ માં અહેવાલિત ચુકાદાનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો અને તેના પર આધાર રાખ્યો. ઉપરોક્ત ચુકાદાના આધારે, વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી કે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની હાલની અરજી ગ્રાહ્ય છે. તેમણે રજૂ કર્યું કે વેપારી અદાલતે બે સ્પષ્ટ તર્કવિરુદ્ધતાઓ કરી છે: (૧) બાકી અરજીને બે ઉપવર્ગોમાં વર્ગીકૃત કરીને, (એ) કલમ ૯ ની અરજીની સુનાવણી બાકી હોય ત્યારે પંચની રચના થઈ હોય, અને (બી) બાબતની સુનાવણી પૂર્ણ થયા પછી, પરંતુ ચુકાદો ઉચ્ચારિત થાય તે પહેલાં પંચની રચના થઈ હોય; જ્યારે બંને પરિસ્થિતિમાં બાબત બાકી જ રહે છે અને તેથી આવું વર્ગીકરણ સ્પષ્ટ તર્કવિરુદ્ધતા ગણાય, અને (૨) નાગરિક પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૦૮ ના હુકમ ૨૨ નિયમ ૬ પર આધાર રાખીને, જેમાં એવું દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે દાવો ચુકાદા માટે મુકાયા બાદ નિષ્ફળ થતો નથી, જે બાબત શ્રી ઠાકોરના મતે પડકારાયેલ આદેશના મુખપૃષ્ઠ પરથી જ સ્પષ્ટ તર્કવિરુદ્ધતા હતી અને તેથી પડકારાયેલ આદેશ કાયદેસર રીતે અયોગ્ય છે. ત્યારબાદ વિદ્વાન વકીલે વારિયમ સિંહ અને અન્ય વિ. અમરનાથ અને અન્ય ના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૧૪ પર આધાર રાખ્યો, જે એ.આઈ.આર. ૧૯૫૪ એસ.સી. ૨૧૫ માં અહેવાલિત છે, અને રજૂ કર્યું કે વર્તમાન કેસમાં પણ વેપારી

અદાલતે પોતાની મર્યાદા અથવા સત્તા અંદર કાર્ય કર્યું નથી અને તેથી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ વડી અદાલતોને પ્રદાન કરાયેલ અધીક્ષણ સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માટે આ યોગ્ય કેસ છે.

૭.૧૦ વિદ્વાન વકીલે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના અજય સિંહ અને અન્ય વિ.

છત્તીસગઢ રાજ્ય અને અન્ય ના કેસમાં આવેલા, (૨૦૧૭) ૩ એસ.સી.સી. ૩૩૦ માં અહેવાલિત ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો અને ખાસ કરીને પરિચ્છેદ ૨૪ માં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે કરેલ અવલોકનોનો ઉલ્લેખ કરીને દલીલ કરી કે, જ્યાં અધિકારક્ષેત્ર અંગે ભૂલભર્યો અનુમાન કરવામાં આવ્યો હોય અથવા પોતાની અધિકારક્ષેત્રની બહાર કાર્ય કરવામાં આવ્યું હોય, અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાની ના પાડી હોય, કાયદાની એવી ભૂલ હોય જે રેકૉર્ડ પરથી જ સ્પષ્ટ દેખાતી હોય અને જે માત્ર કાયદાની સામાન્ય ભૂલથી ભિન્ન હોય, સત્તા અથવા વિવેકાધિકારનો મનસ્વી અથવા ચંચળ ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોય, પ્રક્રિયામાં સ્પષ્ટ ભૂલ થઈ હોય, અથવા એવો નિષ્કર્ષ આપવામાં આવ્યો હોય જે તર્કવિરુદ્ધ હોય અથવા કોઈ સામગ્રી પર આધારિત ન હોય અથવા સ્પષ્ટ અન્યાયનું પરિણામ લાવતો હોય, તેવી સ્થિતિમાં વડી અદાલત ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે, અને

તેમણે રજૂ કર્યું કે હાલનો કેસ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની સત્તાનો ઉપયોગ કરવા યોગ્ય કેસ છે.

૭.૧૧ ત્યારબાદ વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠાકોરે અમને કામચલાઉ રાહત બાબતે અદાલતની સંડોવણી સંબંધિત બે મોડેલોના સિદ્ધાંત તરફ દોર્યા, જે પ્રચલિત આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રથાનુસાર છે. શ્રી ઠાકોરના જણાવ્યા મુજબ, એક મોડેલને મુક્ત પસંદગી મોડેલ અથવા અદાલત ગોણતા મોડેલ કહેવામાં આવે છે, જેમાં પક્ષકારોને કામચલાઉ રાહત મેળવવા માટે કોઈપણ મંચ, એટલે કે અદાલત અથવા લવાઈ પંચ, સમક્ષ જવાની ક્ષમતાને ઘણું ઓછું મહત્વ આપવામાં આવે છે. બીજું મોડેલ અદાલત ગોણતા મોડેલ છે, જે અદાલતોની સરખામણીએ લવાઈ પંચને પ્રાથમિકતા આપે છે. વિદ્વાન વકીલના જણાવ્યા મુજબ, આજે પક્ષકારોની સ્વાયત્તતાને લવાઈ પ્રક્રિયાની વ્યાપક અને માર્ગદર્શક ભાવના તરીકે માન્ય ગણવામાં આવી છે. ૧૯૯૬ ના અધિનિયમનો તે જ આધારસ્તંભ હોવાથી, અધિનિયમની કલમ ૯(૩) નો યથાર્થ અર્થઘટન આવશ્યક રીતે એવો જ થાય કે એકવાર પંચની રચના થઈ જાય, ત્યારબાદ અદાલતે મુદ્દાની નિર્ણયપ્રક્રિયા ચાલુ રાખવી નહીં, જો સુધી અદાલતને એવું ન જણાય કે એવી પરિસ્થિતિઓ અસ્તિત્વમાં છે, જેના કારણે કલમ ૧૭ હેઠળ ઉપલબ્ધ કરાયેલ ઉપચાર અસરકારક ન રહે. શ્રી ઠાકોરના જણાવ્યા મુજબ, અધિનિયમની કલમ ૯

માં કરવામાં આવેલ સુધારો વિચારસરણીમાં મુક્ત પસંદગી મોડેલમાંથી અદાલત ગૌણતા મોડેલ તરફના પરિવર્તનને દર્શાવે છે. ત્યારબાદ વિદ્વાન વકીલે ઇંગ્લેન્ડ, સિંગાપુર, યુ.એસ.એ., હૉંગકોંગ અને દક્ષિણ આફ્રિકાની સંબંધિત કલમો અને જોગવાઈઓ તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું અને રજૂ કર્યું કે “અદાલત-ગૌણતા” ની આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રથા અરજદારના આ અર્થઘટનને સમર્થન આપે છે કે એકવાર લવાઈ પંચની રચના થઈ જાય, ત્યારબાદ અદાલતે આગળની કાર્યવાહી મુલતવી રાખવી જ જોઈએ, જો સુધી અદાલતને એવું ન જણાય કે એવી પરિસ્થિતિઓ અસ્તિત્વમાં છે, જેના કારણે કલમ ૧૭ હેઠળ ઉપલબ્ધ કરાયેલ ઉપચાર અસરકારક ન રહે. આપું અર્થઘટન પક્ષકારોની સ્વાયત્તતા અને લવાઈ પંચમાં લઘુત્તમ હસ્તક્ષેપના સિદ્ધાંત સાથે સુસંગત છે, કારણ કે વિવાદોના નિવારણ માટે પક્ષકારોએ જ તે મંચ પસંદ કર્યો છે. ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિઓના આધારે, વિદ્વાન વકીલે રજૂ કર્યું કે સુરતની વેપારી અદાલતે પસાર કરેલો તા. ૧૬.૭.૨૦૨૧ નો પડકારાયેલ આદેશ કાયદાના સ્થિર સિદ્ધાંતોને વિરુદ્ધ છે અને અધિનિયમની કલમ ૯(૩) ની જોગવાઈઓને પણ વિરુદ્ધ છે. જો આવા આદેશને ચાલુ રહેવા દેવામાં આવે, તો તે સમાંતર કાર્યવાહી જેવી પરિસ્થિતિ ઊભી કરશે અને અધિનિયમની કલમ ૯(૩) ની જોગવાઈઓને નિષ્પ્રભ બનાવી દેશે અને તેથી તે આદેશ રદ કરવો આવશ્યક છે.

૮. પ્રતિપક્ષે, પ્રતિભાવક તરફથી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી કપિલ સિબ્બલે રજૂઆત કરી કે અરજદાર દ્વારા વાણિજ્યિક અદાલત સમક્ષ કરવામા આવેલી અરજી હકીકતમાં હાલના પ્રતિભાવક દ્વારા વાણિજ્યિક અદાલત પાસેથી માગવામાં આવતાં તાત્કાલિક વચગાળાના આદેશોને નિષ્ફળ બનાવવા માટે જ કરવામાં આવી છે. વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું કે સુરતની વાણિજ્યિક અદાલત સમક્ષ પ્રતિભાવક દ્વારા કરાયેલ વચગાળાની અરજીમાં જે રકમની માંગ કરવામાં આવી છે, તે પ્રતિભાવકને બાકી પડતી પૂર્વવર્તી રકમ, અંદાજે રૂ. ૮૦૦ કરોડ, સંબંધિત છે. જાન્યુઆરીથી આગળ અરજદારે ખાતરી આપવામાં આવેલી ન્યૂનતમ રકમ પણ ચૂકવી નથી. પ્રતિભાવકને બેન્કને રકમ ચૂકવવાની ફરજ છે. પ્રતિભાવક તરફથી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબ્બલે વધુમાં રજૂઆત કરી કે જો પંચનિર્ણય અને સમાધાન અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળની અરજી પંચનિર્ણય અધિમંડળની નિમણૂક પહેલાં કરવામાં આવે, તો હાલનો અરજદાર એ દલીલ કરશે કે પંચનિર્ણય અધિમંડળની નિમણૂક માટે તેની અરજી લંબિત છે અને તેથી અદાલતે આ મુદ્દાનો નિર્ણય ન કરવો જોઈએ. જ્યારે હવે એકવાર પંચનિર્ણય અધિકરણની રચના થઈ ગઈ છે, અરજદારે એવો કેસ આગળ ધપાવ્યો છે કે મધ્યસ્થ અધિકરણની રચના થઈ ગયેલ હોવાને ધ્યાનમાં લેતા, અધિનિયમની કલમ ૯(૩) મુજબ વાણિજ્યિક

અદાલત અથવા વિદ્વાન જ્યાયાધીશને અંતરિમ રાહતના મુદ્દાનો નિર્ણય કરવામાં પ્રતિબંધ છે. આ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે વાસ્તવમાં વર્તમાન અરજદારનો રસ વિવાદના નિકાલમાં ભાગ લેવા કરતાં કાર્યવાહી વિલંબિત કરવામાં વધુ છે. શ્રી સિબલ, વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે રજૂઆત કરી કે અરજદારે રજૂ કરેલી વર્તમાન અરજી એક રીતે અકાળ છે, કારણ કે જો અદાલત આ નિષ્કર્ષે પહોંચે કે કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અસરકારક ઉપાય છે, તો તે સ્થિતિમાં કલમ ૯(૧) હેઠળની વર્તમાન કાર્યવાહી તત્ક્ષણે ત્યાં જ સમાપ્ત થઈ જશે અને પક્ષકારો માટે યોગ્ય તકનીકનો માર્ગ અંતરિમ રક્ષણ મેળવવા માટે મધ્યસ્થ અધિકરણનો આશરો લેવો રહેશે. માત્ર એવી પરિસ્થિતિમાં જ કે જ્યારે વાણિજ્યિક અદાલત આ નિષ્કર્ષે પહોંચે કે કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય નિષ્પ્રભાવી ઉપાય છે, ત્યારે જ એવો આદેશ વર્તમાન અરજદાર દ્વારા પડકારવામાં આવી શકે. વર્તમાન મામલામાં અરજદારે આ અરજી દ્વારા એવો પ્રયત્ન કર્યો છે કે એવો આદેશ નીચલી અદાલત દ્વારા ઉચ્ચારિત પણ ન થાય અને તેથી, નીચલી અદાલતને પોતાનું મન લગાવી એ બાબતે આદેશ ઉચ્ચારવાનો અવસર આપવામાં ન આવે કે અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળ આપવામાં આવેલ ઉપાય અસરકારક છે કે નહીં; જ્યાં સુધી એવો આદેશ ઉચ્ચારિત ન થાય, ત્યાં સુધી વર્તમાન અરજી અદાલતે સ્વીકારવી જ ન જોઈએ, કારણ કે તે અકાળ અરજી સ્વીકારવા સમાન થશે, અને તેથી તેમણે રજૂઆત કરી કે

નીચલી અદાલતને પોતાનું મન પ્રગટ કરવાનો તથા ઓછામાં ઓછું આ હદ સુધી મુદ્દાનો નિકાલ કરવાનો અવસર આપવો જ જોઈએ કે કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અસરકારક છે કે નહીં. તેમણે વધુમાં રજૂ કર્યું કે આજે એવી સ્થિતિ ઊભી થઈ છે કે અરજદારે પક્ષકારો વચ્ચેનો વિવાદ મધ્યસ્થ અધિકરણને સંદર્ભિત કરવાની રાહત મેળવવા માટે વાણિજ્યિક અદાલત સમક્ષ અરજી કરી છે અને તે બાબતે આદેશ અનામત રાખવામાં આવ્યો છે, અને તેથી તે અરજી નિર્ણય માટે બાકી છે. જ્યારે તે અરજી નિર્ણય માટે બાકી છે અને આદેશ અનામત છે, ત્યારે અરજદારને એવો દાવો કરવાનો અધિકાર નથી કે વિદ્વાન વાણિજ્યિક અદાલતે અધિકારક્ષેત્ર વિના આદેશ પસાર કર્યો છે, કારણ કે જ્યારે કોઈ આદેશ જ નથી, ત્યારે એવો કહી શકાય નહીં કે આદેશ અધિકારક્ષેત્ર વિના છે. એ જ રીતે, આદેશ અનામત રાખવું પણ અધિકારક્ષેત્રના અભાવ તરીકે અર્થઘટિત કરી શકાય નહીં. તેથી, જ્યાં સુધી નીચલી અદાલત તાત્કાલિકતા હોવાનું માને અને કોઈ આદેશ પસાર ન કરે, ત્યાં સુધી એવો જ આદેશ એવો આદેશ ગણાવી શકાય કે જેને આ અદાલત સમક્ષ પડકારવામાં આવી શકે, અને માત્ર એવી પરિસ્થિતિમાં જ અરજદાર અપીલ અથવા યોગ્ય અરજી દાખલ કરીને કહી શકે કે એવો આદેશ ભૂલભર્યો છે અથવા અધિકારક્ષેત્ર વિના છે; પરંતુ આજની તારીખે અરજદાર માટે એવો વિવાદ ઉઠાવવો ખુદો નથી કે નીચલી અદાલતનો આદેશ અધિકારક્ષેત્ર વિના છે.

૮.૧. વિવાદિત આદેશનો ઉલ્લેખ કરીને, સામાવાળા તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે વધુમાં રજૂઆત કરી કે, હાલના કેસમાં વિદ્વાન વાણિજ્યિક ન્યાયાધીશે મુદ્દો વિચારણા માટે પહેલેથી જ સ્વીકાર્યો છે અને સુનાવણી પૂર્ણ થઈ ગઈ છે; હવે માત્ર ચુકાદો ઉચ્ચારવાની ઔપચારિકતા જ બાકી રહી છે અને તેથી આ તબક્કાએ વધુ કંઈપણ વિચારણા માટે સ્વીકારવાનું બાકી રહેતું નથી. એકવાર મુદ્દાની અંતિમ સુનાવણી પૂર્ણ થઈ જાય, ગુણદોષની વિચારણા થઈ જાય અને મુદ્દો ચુકાદા માટે અનામત રાખવામાં આવે, ત્યારે અરજી પહેલેથી જ સ્વીકારવામાં આવી હોવાનું કહેવાય અને સુનાવણી પૂર્ણ થઈ ગયેલી ગણાય; તેથી ‘સ્વીકારવું’ શબ્દનો એવો અર્થઘટન કરી શકાય નહીં કે જે પહેલેથી થઈ ચૂકેલી કાર્યવાહી ને નિષ્ફળ બનાવે. આથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે રજૂ કર્યું કે, અધિનિયમની કલમ ૯(૩) હેઠળનો પ્રતિબંધ મધ્યસ્થ ન્યાયાધિકરણ રચાઈ ગયા પછી પણ લાગુ પડશે નહીં, જો અદાલતે કલમ ૯ હેઠળ ચુકાદો અનામત રાખ્યો હોય.

૮.૨. તેમણે વધુમાં રજૂ કર્યું કે, મામલો ૨૦.૭.૨૦૨૧ના રોજ ચુકાદા માટે અનામત રાખવામાં આવ્યો હતો અને અરજદારની તા. ૧૬.૭.૨૦૨૧ની અરજી નામંજૂર કરવામાં આવી હતી. વિદ્વાન ન્યાયાધીશે તે અરજી પર કારણો દર્શાવી આદેશ પસાર કર્યો હતો કે તેઓ ધારા ૯ હેઠળના વિવાદને

ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ મોકલશે નહીં. એવો આદેશ ન્યાયાધીશમાં નિક્ષિત અધિકારક્ષેત્રના અભાવવાળો આદેશ કહેવાઈ શકે નહીં અને કેવળ એટલા માટે તેને તર્કવિરુદ્ધ પણ કહી શકાય નહીં કે હવે ટ્રિબ્યુનલ રચાઈ ગઈ હોવાની હકીકતના પ્રકાશમાં તેમને ધારા ૮ની અરજીનો નિર્ણય કરવો બાકી છે. વધુમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું કે ધારા ૮(૧) એ જોગવાઈ કરે છે કે કોઈ પક્ષકાર લવાઈ કાર્યવાહી પહેલાં અથવા દરમિયાન અથવા લવાઈ કાર્યવાહી પૂર્ણ થયા પછી પણ, પરંતુ ધારા ૩૬ હેઠળ એવોર્ડ અમલમાં મૂકવામાં આવે તે પહેલાં, અદાલતનો આશરો લઈ શકે છે અને તેથી ધારા ૮ની જોગવાઈના સાધારણ વાંચનથી એવું સૂચિત થાય છે કે ધારા ૮માંથી ‘દરમિયાન’ શબ્દ દૂર કરવામાં આવ્યો નથી. જો અરજદારની દલીલ માન્ય રાખવામાં આવે, તો તે સ્થિતિમાં તે સિવિલ અદાલતના અધિકારક્ષેત્રને બાકાત કરવા સમાન થશે, જ્યારે ધારા ૮ની ભાષા એવું સૂચવતી નથી. વિપરીત રીતે, ધારા ૮(૧) એ જોગવાઈ કરે છે કે કોઈ પક્ષકાર લવાઈ કાર્યવાહી પહેલાં અથવા દરમિયાન અથવા લવાઈ કાર્યવાહી પૂર્ણ થયા પછી પણ, પરંતુ ધારા ૩૬ હેઠળ એવોર્ડ અમલમાં મૂકવામાં આવે તે પહેલાં, અરજી કરી શકે છે. જ્યારે ધારા ૮(૨) એ વિચાર આપે છે કે ધારા ૮ હેઠળની અરજીમાં કેવા સ્વરૂપની રાહત માગી શકાય. સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે વધુમાં રજૂ કર્યું કે એક કલ્પિત પરિસ્થિતિ દર્શાવતાં માનીએ કે કોઈ પક્ષકાર માલ

મુક્ત કરવાની અરજી કરે અને માલનો સ્વભાવ નાશવંત માલનો હોય. જો આવી અરજી લવાદી ટ્રિબ્યુનલની રચના પછી પણ કરવામાં આવે, તો માલના નાશવંત સ્વભાવને ધ્યાનમાં રાખીને નીચલી અદાલત એવું કહી શકે કે અરજદારને વચગાળાના રક્ષણની જરૂર હોવા છતાં, અદાલત પ્રથમ એ નક્કી કરશે કે લવાદી ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ ધારા ૧૭ હેઠળના વચગાળાના ઉપાયો માટેની રાહત અસરકારક ઉપાય છે કે નહીં અને ત્યારબાદ જ અસરકારક ઉપાય અંગે આદેશ ઉચ્ચારીને મામલાની ગુણવત્તાના આધારે મુદ્દાનો નિર્ણય કરશે. અધિનિયમની ધારા ૯(૩) ધ્યાનમાં લેવામાં આવે તો પણ, સમગ્ર પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લેવી જરૂરી છે અને નીચલી અદાલતે ઉપાયની અસરકારકતા મનમાં રાખીને આદેશ કરવો આવશ્યક છે. સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે વધુમાં દલીલ કરી કે હાલના સામાવાળાએ ધારા ૯(૧) હેઠળ વચગાળાના ઉપાયો માટે જે અરજી કરી છે તે હાલના અરજદારે તેની જેટીનો ઉપયોગ કરવા બદલ ચૂકવવાના ચાર્જિસ સંબંધિત છે. હવે, કારણ કે અરજદારે રકમ ચૂકવવી બંધ કરી દીધી છે, સામાવાળાને રકમની જરૂર છે, જ્યારે અરજદારે આવતાં દરેક જહાજ માટે રકમ ચૂકવવી બંધ કરી દીધી છે. સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલના જણાવ્યા મુજબ, લવાદી ટ્રિબ્યુનલ રચાઈ ગઈ હોય તો પણ, કોઈ વ્યક્તિ દેવામાં ડૂબેલી હોય તો તે પોતે દિવાળિયો જાહેર થાય ત્યાં સુધી રાહ જોઈ શકે નહીં. જ્યારે અરજદારે

હાલના સામાવાળાને રકમ ચૂકવવી બંધ કરી દીધી છે, ત્યારે તાત્કાલિકતાને જોવી જરૂરી બને છે અને તેથી હાલના સામાવાળાએ તાત્કાલિક રકમ મેળવવાની ઇચ્છા હોવાથી વચગાળાના ઉપાયો માટે અરજી કરી છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, અનામત રાખવામાં આવેલ આદેશ ઉચ્ચારવાની પરવાનગી વાણિજ્યિક અદાલતને આપવી જોઈએ. સામેવાળો પક્ષ કેવી રીતે કહી શકે કે હાલના સામાવાળાને કોઈ રક્ષણની જરૂર નથી. સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલના જણાવ્યા મુજબ, ધારા ૯નો સમગ્ર આધાર તાત્કાલિકતા અને રક્ષણની આસપાસ ફરે છે. તાત્કાલિકતા ધારા ૧૭ હેઠળ ઉપલબ્ધ ઉપાયની અસરકારકતાને પણ આવરી લેશે, પરંતુ તે નક્કી કરવા માટે મામલાનો નિર્ણય કરવો જરૂરી છે અને તેથી પણ એ ઉપર ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે અદાલતે નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશને આદેશ ઉચ્ચારવાની પરવાનગી આપવી જ જોઈએ. રજૂ કરવામાં આવ્યું કે સામાવાળા ઉપર રૂપિયા ૮૦૦ કરોડથી વધુની રકમ બાકી હોવા જેવી ગંભીર તાત્કાલિકતા છે, છતાં અરજદારો સામાવાળા પૂરી પાડે છે તેવી જેટીની સુવિધાઓનો સતત ઉપયોગ કરતા રહ્યા છે, પરંતુ અરજદાર તે માટે ચૂકવણી કરતો નથી અને તેથી સામાવાળાને જે તાત્કાલિકતા છે તેની કરતાં વધુ સારી તાત્કાલિકતા બીજી હોઈ જ શકે નહીં. સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે રજૂ કર્યું કે આજે આદેશ અસ્તિત્વમાં નથી અને તેથી

આદેશ અધિકારક્ષેત્ર વિના છે એમ કહેવાનો હક અરજદારને નથી. માનીએ કે વિદ્વાન નીચલી અદાલત અરજી નામંજૂર કરે, તો તે સ્થિતિમાં શું એવું કહી શકાય કે અરજી નામંજૂર કરવાની તેમને અધિકારિતા છે, કે પછી માત્ર નીચલી અદાલત આદેશ ઉચ્ચારે તે જ સ્થિતિમાં એવો વાદ ઉઠાવી શકાય કે આદેશ અધિકારક્ષેત્ર વિના છે. આદેશ ઉચ્ચારવા માટે તેને અનામત રાખવું, અધિકારક્ષેત્ર વિના આદેશ કહી શકાય નહીં. સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે આ અરજીમાં સર્ટિયોરી રિટની દાદ અંગેની દલીલ ઉપાડી. સર્ટિયોરી રિટ માગી શકાય કે નહીં તે અંગે વિસ્તૃત દલીલો કરવામાં આવી હતી.

૮.૩. શ્રી સિબલ, સામાવાળા તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે આગળ દલીલ કરી કે, આ હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા કે બન્ને પક્ષકારોએ વચગાળાના સંરક્ષણ માટે વાણિજ્યિક અદાલત સમક્ષ કલમ ૯ હેઠળ અલગ અલગ અરજીઓ કરી છે, તેથી અધિનિયમની કલમ ૯(૩) હેઠળની મનાઈ દર્શાવતી બે જુદી અરજીઓ હોવી જોઈએ. વર્તમાન કેસમાં, હાલના અરજદારે માત્ર એક જ અરજી કરી છે અને તે પણ વચગાળાના ઉપાયો માટે પોતાની જ અરજી, હવે મધ્યસ્થી ન્યાયાધિકરણ રચાઈ ગયું હોવાથી તેની અરજીનો નિર્ણય કરવો જરૂરી નથી એમ જણાવીને; પરંતુ

વાણિજ્યિક અદાલત સમક્ષ હાલના સામાવાળાએ કલમ ૯ની કાયવાહી હેઠળ વચગાળાના ઉપાયો માટે કરેલી અરજી હાલના અરજદારે કોઈપણ સમયે આવી કોઈ અરજી કરી નથી અને તેથી એવું કહી શકાય કે અરજદારે કરેલી હાલની અરજી તેની પોતાની જ અરજિમાં અપીલ સમાન છે. જો કોઈ અરજી અથવા અપીલ કરવામાં આવે, તો તેનો આધાર કાયદાની જોગવાઈના આધારે સ્થાપિત થવો આવશ્યક છે. અરજદારનો એવો તર્ક છે કે ન્યાયાધીશે પ્રથમ તપાસ કરીને એ નિર્ધારિત કરવું જોઈએ કે કલમ ૯(૩) હેઠળ ન્યાયાધીશ આદેશ આપી શકે તેવી પરિસ્થિતિઓ અસ્તિત્વમાં છે કે નહીં; અને તે સ્થિતિમાં, તેની સાથે ન્યાયાધીશે કલમ ૯ હેઠળની અરજીનો પણ નિર્ણય કરવો આવશ્યક બને છે, કારણ કે સમગ્ર કલમ ૯ની અરજી વચગાળાના ઉપાયો મેળવવા માટેની તાત્કાલિકતાના આધારે કરવામાં આવી છે. માત્ર આ આધાર પર કે ન્યાયાધીશે કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અસરકારક ઉપાય છે કે નહીં તે નક્કી કરવો જોઈએ, એથી એવું કહી શકાય નહીં કે ન્યાયાધીશે પ્રથમ કલમ ૧૭ હેઠળના ઉપાયની અસરકારકતાના પાસાનું જ નિર્ણય કરવો જોઈએ, કારણ કે કલમ ૯ની અરજી પોતે જ વચગાળાના ઉપાયો મેળવવા માટેની તાત્કાલિકતાના આધારે કરવામાં આવી છે અને આ હકીકતને પણ ધ્યાનમાં લેતા કે કલમ ૯(૩) હેઠળ એવી કોઈ વિશિષ્ટ જોગવાઈ નથી જે ન્યાયાધીશને કલમ ૧૭ હેઠળના ઉપાયની અસરકારકતાનો મુદ્દો

અલગથી નક્કી કરવા માટે ફરજિયાત બનાવે. ન્યાયાધીશે કલમ ૧૭ હેઠળના ઉપાયની અસરકારકતા અને તાત્કાલિકતા — બન્ને મુદ્દાઓનું નિર્ધારણ અને નિર્ણય એકસાથે કરવો જરૂરી છે અને તેથી, જો વાણિજ્યિક અદાલતને તેનો ચુકાદો, જે ૭.૬.૨૦૨૧થી અનામત રાખવામાં આવ્યો છે, ઉચ્ચારવાની પરવાનગી આપવામાં આવે, તો તેને આદેશ ઉચ્ચારવાની પરવાનગી આપવી અધિનિયમની યોજના અને વિશેષ કરીને કલમ ૯ સાથે સુસંગત રહેશે. ત્યારબાદ, સામાવાળા તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે અમારું ધ્યાન અરજદારે વાણિજ્યિક અદાલત સમક્ષ કરેલી અરજિના દાદ ખંડ તરફ દોર્યું અને અદાલતનું ધ્યાન આ તરફ આકર્ષ્યું કે અરજદારે વાણિજ્યિક અદાલત સમક્ષ જે દાદ કરી છે તે વિવાદને મધ્યસ્થી ન્યાયાધિકરણને સંદર્ભિત કરવાની છે. સામાવાળા તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે રજૂઆત કરી કે કલમ ૯ હેઠળની અરજીમાં, અદાલતને વિવાદને લવાઈ પંચ સમક્ષ સ્થાનાંતરિત કરવાની અથવા તેને લવાઈ પંચને સંદર્ભિત કરવાની કોઈપણ સત્તા નથી. વ્યાપારી અદાલત સમક્ષ મૂળ અરજીમાં કરવામાં આવેલી પ્રાર્થનાને જોતા, અરજદાર તરફથી વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલે રજૂ કરેલી દલીલ પોતે જ સ્વવિરોધી ઠરે છે. વ્યાપારી અદાલતે હજી નક્કી કરવાનું બાકી છે કે તાત્કાલિકતા છે કે નથી, અરજદાર તરફથી વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલની દલીલો વાસ્તવિકતા કરતાં

અનુમાન પર વધુ આધારિત છે, કારણ કે જો તાત્કાલિકતા ન હોત, તો નીચલી અદાલત પાસે અરજી ફગાવી દેવાનો પણ વિકલ્પ હતો, પરંતુ નીચલી અદાલતે બન્ને અરજીઓની એકસાથે ૧૬ દિવસ સુધી સુનાવણી કરી છે અને તે જ બતાવે છે કે તેમાં તાત્કાલિકતાનો એક તત્વ હાજર છે.

૮.૪. સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલએ પુનરોચ્ચાર કરતાં વધુમાં રજૂ કર્યું કે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની હાલની અરજી પણ ચાલે એવી નથી, કારણ કે આજે કોઈ આદેશ અસ્તિત્વમાં નથી અને જે કંઈ પડકારવામાં આવ્યું છે તેને અધિકારક્ષેત્ર વિના કહી શકાય નહીં. કોઈ ન્યાયાધીશને અરજી નામંજૂર કરવાનો જે અધિકાર છે તેને અધિકારક્ષેત્ર વિના કહી શકાય નહીં, ખાસ કરીને અરજીમાં કરાયેલી તે પ્રાર્થનાઓને જોતા કે જેમાં તમામ મુદ્દાઓને લવાદ પંચ સમક્ષ મોકલવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી. આદેશ કાં તો યોગ્ય આદેશ હોઈ શકે અથવા ભૂલભર્યો આદેશ હોઈ શકે, પરંતુ હકીકત એ જ રહે છે કે અધિનિયમની યોજના મુજબ વિદ્વાન ન્યાયાધીશ પાસે મામલો હસ્તાંતરિત કરવાનો અથવા સંદર્ભિત કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી અને તેથી આ આદેશનો પરિણામરૂપ પ્રભાવ એવો છે કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે મામલો લવાદ પંચને મોકલવાનો ઇનકાર કર્યો છે. એ જ રીતે, નીચલી અદાલતે આદેશ ઉચ્ચારવા માટે મામલો અનામત

રાખ્યો હોય તેવો આદેશ પણ અધિકારક્ષેત્ર વિના કહી શકાય નહીં. સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલએ રજૂ કર્યું કે હાલના સુધારા દ્વારા દાદ ખંડમાં હવે હાલનો અરજદાર રહેલી ખામી દૂર કરવાનો અને પ્રાર્થનાનો વ્યાપ વિસ્તૃત કરવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યો છે. સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલએ વધુમાં રજૂ કર્યું કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશે એવા ત્રણ પરિદશ્યો ધ્યાનમાં લેવામાં યોગ્યતા દર્શાવી હતી, જે કોઈ નિશ્ચિત કેસમાં ઊભા થઈ શકે. (૧) કલમ ૯ હેઠળની અરજી પંચની રચના થયા પછી દાખલ થાય, (૨) કલમ ૯ હેઠળની અરજીની સુનાવણી બાકી હોય ત્યારે પંચની રચના થાય, અને (૩) મામલાની સુનાવણી પૂર્ણ થયા પછી પરંતુ ચુકાદો જાહેર થાય તે પહેલાં પંચની રચના થાય. પ્રથમ અને બીજા પરિદશ્યમાં, કલમ ૯(૩) ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતાં, એવું નિશ્ચિતપણે માનવામાં આવી શકે કે એકવાર પંચની રચના થઈ જાય પછી અદાલતે પક્ષકારોની કલમ ૯ હેઠળની અરજીનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ નહીં. જો કે, ત્રીજા પરિદશ્યમાં કલમ ૯(૩) ની ભાષાને જોતા આવી અરજીનો સ્વીકાર કરવામાં દીવાની અદાલતનું અધિકારક્ષેત્ર અપ્રભાવી થતું નથી અને તેથી વિદ્વાન નીચલી અદાલતે અધિનિયમની યોજનાને ધ્યાનમાં રાખીને આદેશ પસાર કર્યો છે. નીચલી અદાલત જે આદેશ પસાર કરી શકે તે પણ અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ અપીલયોગ્ય આદેશ છે અને કલમ ૩૭ હેઠળની અપીલમાં પણ

આ જ મુદ્દો દલીલરૂપે ઉઠાવવામાં આવશે, પરંતુ તે અવસરે હાથ પરના આદેશ પસાર કરવા માટે કારણ ઉપલબ્ધ રહેશે. આજે જે પરિસ્થિતિ ઊભી થઈ છે તેમાં અરજદાર એ સુનિશ્ચિત કરવાનો પ્રયાસ કરી રહ્યો છે કે પંચને કારણો દર્શાવવાની મંજૂરી ન અપાય, છતાં પણ આદેશ રદ કરવામાં આવે. એવો પ્રયાસ મંજૂર કરી શકાય નહીં, કારણ કે જ્યાં સુધી અદાલતને એ જાણી ન પડે કે એવા કોઈ વિશેષ સંજોગો અસ્તિત્વમાં છે કે નહીં, જે કલમ ૧૭ હેઠળના ઉપાયને અપ્રભાવકારક બનાવી દે, અને જ્યાં સુધી એવો મુદ્દો નક્કી ન થાય, ત્યાં સુધી મામલો પંચને મોકલી શકાય નહીં અથવા પક્ષકાર પંચનો સંપર્ક કરી શકશે નહીં. જો અરજદારની દલીલ સ્વીકારવામાં આવે, તો તે પરિસ્થિતિમાં ખૂબ લાંબો સમય લાગી જશે. અદાલતે પક્ષકારોની ૧૬ સુનાવણીઓમાં દલીલો સાંભળવામાં સમય ખર્ચ્યો છે. જો અંતરિમ ઉપાયોની અરજીનો નિર્ણય ન થાય, તો તેવી સ્થિતિમાં સામાવાળા દીવાલિયા થઈ શકે અને તેની સામે બેંક દિવાળાખોરી સંહિતા હેઠળ કાર્યવાહી હાથ ધરાઈ શકે અને તેથી પણ વિદ્વાન વકીલે અરજી ફગાવી દેવા માટે, તથા નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશને આદેશ જાહેર કરવાની મંજૂરી આપવા માટે આગ્રહ કર્યો. ત્યારબાદ સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલએ રજૂ કર્યું કે કલમ ૮ હેઠળની પ્રત્યેક અરજી એકવાર દાખલ થાય અને જો અરજદાર મુજબ તેની એવી વ્યાખ્યા સ્વીકારવામાં આવે, તો એવી અરજીનો નિર્ણય

થવામાં બહુ લાંબો સમય લાગશે અને ત્યાં સુધીમાં તાત્કાલિકતાનું મહત્વ નષ્ટ થઈ જશે. કારણ કે તેવી પરિસ્થિતિમાં, જેમ જ કોઈ અરજી હેઠળ કલમ ૯ હેઠળ અરજી કરવામાં આવે ત્યારે, કોઈ પક્ષ એવું કહી શકે કે ટ્રિબ્યુનલ હજી રચાયું નથી, ભલે લવાઈની જોગવાઈ અસ્તિત્વમાં હોય, અને તે મુલતવી રાખવાની માગણી કરી શકે. ત્યારબાદ, થોડા સમય પછી, જો લવાઈ ટ્રિબ્યુનલ રચાઈ જાય અને તેમ છતાં આવી અરજી કરવામાં આવે અથવા પહેલેથી જ બાકી હોય, તો કોઈ પક્ષ એવો અભિગમ અપનાવી શકે કે હવે, લવાઈ ટ્રિબ્યુનલ રચાઈ ગયેલ હોવાને કારણે અને અધિનિયમની કલમ ૯(૩) ને ધ્યાનમાં લેતા, કલમ ૧૭ હેઠળના અંતરિમ ઉપાયો માટેની પ્રાર્થનાનો વિચાર ટ્રિબ્યુનલને કરવા દેવામાં આવે. આથી માત્ર કાર્યવાહી લંબાશે અને અંતરિમ ઉપાયો આપવા અથવા તે માટેની અરજીનો વિચાર કરવા પાછળનો હેતુ નિષ્ફળ થશે. તેથી, આવી પરિસ્થિતિમાં, અદાલત પાસેથી જે અપેક્ષિત છે તે સામાન્ય રીતે લવાઈકર્તાને સહાયરૂપ બને તે રીતે કાર્ય કરવાની છે, પરંતુ તેનો અર્થ એવો નથી કે કલમ ૧૭ હેઠળના ઉપાયની તાત્કાલિકતા અને કાર્યક્ષમતાના પાસાને અવગણવામાં આવે. ન્યાયાધીશ પાસેથી એવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે કે તે અંતરિમ ઉપાયો માગતા પક્ષની તાત્કાલિકતાને ધ્યાનમાં રાખીને કલમ ૯ હેઠળની અરજીનો નિર્ણય કરે અને તે એવા નિષ્કર્ષે આવી શકે કે તાત્કાલિકતા છે અથવા કલમ ૧૭

હેઠળનો ઉપાય કાર્યક્ષમ ઉપાય છે, પરંતુ ન્યાયાધીશ જે કોઈ આદેશ કરે તેને અધિકારક્ષેત્ર વિનાનો કહી શકાય નહીં. વધુમાં, એકવાર આવી અરજીનો નિર્ણય થઈ જાય, પછી તે આદેશ અપીલપાત્ર આદેશ પણ બને છે અને તેથી, લવાદકર્તાને સહાય કરવાનો નિયમ એવો રહેશે કે ભારતના સંવિધાનની કલમ ૨૨૭ હેઠળ સમાનાંતર કાર્યવાહી શરૂ ન કરવામાં આવે જેથી કોઈ વ્યક્તિ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સુધી જઈ શકે અને તમામ બાબતોનું નિરાકરણ થઈ જાય. લવાદ અધિનિયમ સ્વયંમાં પૂર્ણ સંહિતા છે અને તેથી અદાલતે લવાદ અધિનિયમને સહાયરૂપ રીતે કાર્ય કરવું જોઈએ. લવાદ અધિનિયમને સહાયરૂપ રીતે કાર્ય કરવાની યોગ્ય રીત કલમ ૩૭ હેઠળ અપીલ કરવી છે, ભારતના સંવિધાનની કલમ ૨૨૭ હેઠળ અરજી કરવી નથી.

૮.૫. સામાવાળા તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે વધુમાં રજૂઆત કરી કે ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ વાણિજ્યિક અદાલતે પસાર કરેલા આદેશ સામે અરજિ કરવી અને ત્યારબાદ ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની એવી અરજિમાં જે આદેશ પસાર થાય તેને ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત સુધી લઈ જવો શક્ય બને. જો આપું દરેક મધ્યસ્થીય કાર્યવાહી માં અને દરેક કલમ ૮ ની અરજિના સંદર્ભમાં થવા માંડે, તો તે પોતે જ

અધિનિયમની યોજનાના મૂળ હેતુને નિષ્ફળ બનાવી દેશે અને તેથી, ઉપરોક્ત રજૂઆતના આધારે, એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું કે વાણિજ્યિક અદાલતને ચુકાદો ઉચ્ચારવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ અને જો અરજદાર તેનાથી વ્યથિત અનુભવે, તો તે ઉપચારવિહોણો બની જતો નથી અને અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ ઉપરોક્ત આદેશને પડકારવાનો ઉપાય હજી ઉપલબ્ધ છે અને તે અપીલમાં અરજદાર જે જે દલીલો ઉઠાવવી ઈચ્છે તે બધી ઉઠાવી શકે છે; તેથી, ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની વર્તમાન અરજિ, આ પૂર્વધારણા પર કે મધ્યસ્થી પંચની રચના થયા પછી કલમ ૯ હેઠળની અરજિ પર વાણિજ્યિક અદાલત જે આદેશ પસાર કરે તે અધિકારક્ષેત્ર વિહોણો હશે, કોઈ આધાર વિના છે અને કાનૂની જોગવાઈનું ખોટું અર્થઘટન કરેલી પૂર્વધારણાપર આધારિત છે. સામાવાળા તરફથી ઉપસ્થિત વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે વધુમાં રજૂઆત કરી કે અહીં વધુમાં વધુ આ અરજદાર દ્વારા કલમ ૩૭ હેઠળ ઉપલબ્ધ ઉપાયનો લાભ લેવા અંગેની અનિચ્છાનો મામલો છે, કદાચ કારણ કે અરજદાર નથી ઈચ્છતો કે વાણિજ્યિક અદાલતના વિદ્વાન ન્યાયાધીશ કોઈ આદેશ પસાર કરે, પરંતુ કલમ ૯(૩) ના શબ્દપ્રયોગ પરથી તો દૂરથી પણ એવું સૂચિત થતું નથી કે વાણિજ્યિક અદાલતનું અધિકારક્ષેત્ર બાકાત કરવામાં આવ્યું છે. હકીકતમાં, મધ્યસ્થી અધિનિયમની કલમ ૫, જે આ મુજબ છે:

કલમ ૫: ન્યાયિક હસ્તક્ષેપની હદ: હાલ અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈપણ કાયદામાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, આ ભાગ દ્વારા શાસિત બાબતોમાં, આ ભાગમાં જ્યાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે સિવાય કોઈપણ ન્યાયિક સત્તાધિકારી હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં.

એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે, કલમ ૫ની ભાષામાં આવેલ નોન-ઓબ્સ્ટાન્ટે ઉપબંધ ધારાસભાની તે મંજૂર જાળવી રાખવા માટે મૂકવામાં આવ્યો છે, જે પ્રસ્તાવનામાં યુએનસીઆઈટીઆરએલ મોડલ ઓફ લો એન્ડ રૂલ્સ સ્વીકારવા માટે દર્શાવવામાં આવી છે, જેથી મધ્યસ્થતા અધિનિયમ હેઠળ કલ્પાયેલ ન હોય તેવી અતિશય ન્યાયિક દખલગીરી ઘટાડવામાં આવે. ત્યારબાદ સામાવાળા તરફથી પરિષ્કૃત વકીલ શ્રી સિબલે ૨૦૨૧ એસીસી ઓનલાઈન એસસી ૮ માં નોંધાયેલ માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ભાવેન કન્સ્ટ્રક્શન શ્રૂ ઓથોરાઈઝ્ડ સિનેટરી પ્રેમજીભાઈ કે. શાહ વિ. એકિઝક્યુટિવ એન્જિનિયર સરદાર સરોવર નમદા નિગમ લિ . અને અન્યના કેસમાં આપવામાં આવેલા ચુકાદા પર આધાર મૂક્યો, તેમાં એકમાત્ર મધ્યસ્થની નિમણૂક કરવામાં આવી હતી અને એકમાત્ર મધ્યસ્થના અધિકારક્ષેત્રને વિવાદિત કરતાં અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી અને નીચે મુજબ

અરજી કરવામાં આવી હતી એકમાત્ર મધ્યસ્થના અધિકારક્ષેત્રને પડકારતાં અનુચ્છેદ ૨૨૭ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો અને એકમાત્ર અદાલતે મધ્યસ્થની નિમણૂક કરી હતી અને એવો પ્રશ્ન ઊભો થયો કે આવી અરજી ગ્રાહ્ય ઠરે કે નહીં, શું એકમાત્ર મધ્યસ્થને ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ પડકારવામાં આવી શકે છે કે નહીં અને ત્યાં, ફરરા ૧૧ થી ૨૨ માં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“૧૧.અમારે નોંધવું જરૂરી છે કે આ પોતે જ એક સંહિતા છે. આ વાક્ય માત્ર ઔપચારિક નથી, પરંતુ તેના નિશ્ચિત કાનૂની પરિણામો છે. એવો જ એક પરિણામ આર્બિટ્રેશન અધિનિયમની હેઠળ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યો છે, જે નીચે મુજબ વાંચાય છે“હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈપણ કાયદામાં સમાવિષ્ટ કોઈ બાબત હોવા છતાં, આ ભાગ દ્વારા નિયમિત બાબતોમાં, આ ભાગમાં જેમ જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે સિવાય કોઈ ન્યાયિક સત્તા હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં.” આ અગ્રાધિકાર ઉપબંધ પ્રસ્તાવનામાં નિર્ધારિત યુએનસિટ્રલ મોડેલ કાયદો અને નિયમો અપનાવવાના વિધાનમંડળના આશયને જાળવી રાખવા માટે આપવામાં આવ્યો છે,

જેથી જે અતિશય ન્યાયિક હસ્તક્ષેપની હેઠળ કલ્પના કરવામાં આવી નથી તે ઘટાડવામાં આવે.

૧૨. પોતે જ મધ્યસ્થની નિમણૂકને પડકારવાનો ઉપાય આપે

છે. આ માળખું સ્પષ્ટ રીતે એવો આશય દર્શાવે છે કે મોટાભાગના પ્રશ્નોનો ઉકેલ અધિનિયમની જ પરિધિમાં લાવવામાં આવે, જેથી ન્યાયસંગત અને વાજબી ઉકેલો આપવા માટે કોઈ અધિનિયમબાહ્ય તંત્રને સ્થાન ન રહે.

૧૩. લવાદયોગ્ય બનવા પાત્ર એવા કોઈપણ વિવાદોના

નિરાકરણ માટે કોઈપણ પક્ષ લવાદી કરારમાં પ્રવેશ કરી શકે છે. પક્ષોએ, આવા કરારમાં પ્રવેશ કરતી વખતે, લવાદ અધિનિયમ હેઠળ નિર્ધારિત મૂળભૂત આવશ્યક તત્વો પૂર્ણ કરવા જરૂરી છે. લવાદ, કરારજન્ય વ્યવસ્થા હોવાથી, અધિનિયમ હેઠળની લઘુત્તમ જોગવાઈઓના આધારે પક્ષોને પોતાની પ્રક્રિયા અંગે પરસ્પર સંમતિથી નક્કી કરવા માટે લવચીક માળખું પ્રદાન કરે છે.

૧૪. જો પક્ષકારો તેમના દ્વારા સંમત થયેલી પ્રક્રિયા અનુસાર

કોઈ મામલો લવાદમાં મોકલવામાં અથવા લવાદીની નિમણૂક કરવામાં નિષ્ફળ જાય, તો કોઈ પક્ષકાર

અદાલતની સહાય મેળવવા માટે ની કલમ ૧૧ હેઠળ
અથવા હેઠળ આશ્રય લઈ શકે છે.

૧૫. આ સંદર્ભમાં, અમે એવું કહી શકીએ કે અપીલકર્તાએ કરાર
હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયા અનુસાર એકતરફી રીતે એકમાત્ર
મધ્યસ્થની નિમણૂક કરી હતી, અને તે તબક્કે
સામાવાળા ક્રમાંક ૧ દ્વારા કોઈ ન્યાયિક પડકાર
ઉઠાવવામાં આવ્યો ન હતો. ત્યારબાદ સામાવાળા ક્રમાંક
૧ એકમાત્ર મધ્યસ્થ સમક્ષ હાજર થયો અને મધ્યસ્થતા
અધિનિયમની જોગવાઈઓ મુજબ એકમાત્ર મધ્યસ્થના
અધિકારક્ષેત્રને પડકાર્યો.

૧૬. ત્યારબાદ, સામાવાળા ક્રમાંક ૧ એ ભારતીય બંધારણ
હેઠળ દ્વારા મધ્યસ્થી અધિનિયમ હેઠળ મધ્યસ્થકર્તા
દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશને પડકારવાનો માર્ગ પસંદ
કર્યો. સામાન્ય ક્રમમાં, હેઠળ પડકાર માટેની એક
પ્રક્રિયાત્મક યાંત્રિકતા પ્રદાન કરે છે. ની પ્રારંભિક
અવસ્થા આ મુજબ છે કે ‘મધ્યસ્થી ચુકાદા વિરુદ્ધ
અદાલતમાં અવલંબ માત્ર ઉપકલમ (૨) અને ઉપકલમ
(૩) અનુસાર એવો ચુકાદો રદ કરવા માટેની અરજી
દ્વારા જ કરી શકાય.’ જોગવાઈ હેઠળ આવેલ ‘માત્ર’

શબ્દનો ઉપયોગ અધિનિયમને સંપૂર્ણ સંહિતા
બનાવવાના અને પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરવાના બે હેતુઓ
સિદ્ધ કરે છે.

૧૭. કોઈપણ પરિસ્થિતિમાં, અમારી કાનૂની વ્યવસ્થામાં રહેલી
શ્રેણીબદ્ધ રચના એ અનિવાર્ય બનાવે છે કે વિધાનમંડળ
દ્વારા કરાયેલ કાયદાકીય અધિનિયમ સંવિધાનિક
અધિકારને સીમિત કરી શકતું નથી. નિવેદિતા શર્મા વિ.
સેલ્યુલર ઓપરેટર્સ એસોસિયેશન ઓફ ઇન્ડિયા,
(૨૦૧૧) ૧૪ એસ.સી.સી. ૩૩૭ માં, આ અદાલતે
અનેક ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કરીને આ મુજબ ઠરાવ્યું હતું:

“૧૧. અમે પક્ષકારોના અનુરૂપ દલીલો/રજુઆતોનું પરિચિંતન
કર્ચું છે. તેમાં કોઈ વિવાદ હોઈ શકતો નથી કે બંધારણ
હેઠળ હેબિયસ કોર્પસ, સર્ટિયોરારી, મેન્ડેમસ, ક્વો
વોરેન્ટો અને પ્રતિષેધના સ્વરૂપની રિટો સહિત નિર્દેશો,
આદેશો અથવા રિટો જારી કરવાની વડી અદાલતોની
સત્તા બંધારણની એક સત્તા છે અને સંસદીય કાયદેસર
વ્યવસ્થા દ્વારા તે મર્યાદિત કરી શકાતી નથી –,
(૧૯૯૭) ૩ એસસીસી ઈ વસ્તુ કહેવાની એક બાબત
છે કે બંધારણ હેઠળ તેમાં નિહિત સત્તાનો ઉપયોગ કરતાં

વડી અદાલત રાજ્ય અને/અથવા તેની એજન્સી/સાધનસંપન્ન સંસ્થા અથવા કોઈ જાહેર સત્તાધિકારી દ્વારા કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અથવા લેવાયેલ પગલાં સામે અથવા અર્ધ-ન્યાયિક સંસ્થા/સત્તાધિકારી દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશ સામે રિટ અરજી સ્વીકારી શકે છે, અને આ સાવ ભિન્ન બાબત છે કે બંધારણ હેઠળ દાખલ થયેલી દરેક અને પ્રત્યેક અરજી વડી અદાલતે નિયમસર સ્વીકારવી જ જોઈએ, જ્યારે આ હકીકત અવગણવામાં આવે કે પીડિત વ્યક્તિ પાસે અસરકારક વૈકલ્પિક ઉપાય ઉપલબ્ધ છે. તેના વિરુદ્ધ, એ સ્થિર કાનૂન છે કે જ્યારે ફરિયાદોના નિવારણ માટે કાયદા દ્વારા વૈધાનિક મંચ રચાયેલ હોય, ત્યારે વૈધાનિક વ્યવસ્થાને અવગણીને રિટ અરજી સ્વીકારવી જોઈએ નહીં.

(ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૧૮. તેથી, ન્યાયાધીશે અધિનિયમ હેઠળ સ્થાપિત પ્રક્રિયા કરતાં આગળ જઈ ન્યાયિક હસ્તક્ષેપને મંજૂરી આપવા માટેના પોતાના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ ન કરવો, તે વિવેકપૂર્ણ છે. આ સત્તાનો ઉપયોગ અતિઅપવાદરૂપ

દુર્લભ પરિસ્થિતિઓમાં જ થવો આવશ્યક છે, જ્યાં કાયદા હેઠળ કોઈ એક પક્ષ ઉપચારવિહોળો રહી જાય અથવા કોઈ એક પક્ષ દ્વારા સ્પષ્ટ ‘દુર્ભાવના’ દર્શાવવામાં આવી હોય. આ અદાલતે નિર્ધારિત કરેલ આ ઉચ્ચ ધોરણ, મધ્યસ્થતાને ન્યાયસંગત અને કાર્યક્ષમ બનાવવા અંગેની વિધાનમંડળની મનશા અનુસાર છે.

૧૮. આ સંદર્ભમાં અમે એસસી ૧૬૦૨ નો ઉલ્લેખ કરી શકીએ છીએ, જેમાં લવાદ અધિનિયમ અને બંધારણની પરસ્પર અસરનું નીચે મુજબ વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હતું:

“૧૫. સર્વોપરી મહત્વની બાબત એ છે કે કલમ ૫ માં સમાવાયેલ બિનઅવરોધક ઉપબંધ જણાવે છે કે, અન્ય કોઈપણ કાયદામાં કંઈપણ સમાવાયેલ હોવા છતાં, મધ્યસ્થતા અધિનિયમના ભાગ ૧ હેઠળ ઉદ્ભવતા મામલાઓમાં, આ ભાગમાં જ્યાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે સિવાય કોઈ ન્યાયિક સત્તા હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં. તે નિશ્ચિત પ્રકારના કેટલાક ચુકાદાઓ અને આદેશો સામે પ્રથમ અપીલનો મર્યાદિત અધિકાર આપે

છે અને અન્ય કોઈ સામે નહીં. વધુમાં, વૈધાનિક આજ્ઞા
એ પણ પ્રદાન કરે છે કે એક જ અવસર ઉપલબ્ધ રહેશે
અને બીજી અપીલ દાખલ કરવાને પ્રતિબંધિત કરે છે
(અધિનિયમ જુઓ)

૧૬. સ્થિતિ આવી હોય ત્યારે તેમાં જરા પણ શંકા રહેતી નથી
કે જો બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬/૨૨૭ હેઠળ,
અપીલોમાં પસાર કરાયેલા આદેશો વિરુદ્ધ અરજીઓ
દાખલ કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે, તો સમગ્ર
લવાઈ પ્રક્રિયા પટરી પરથી ઉતરી જાય અને અનેક વર્ષો
સુધી પરિણામે પહોંચે નહીં. તે જ સમયે, આપણે એ
વાત ભૂલી શકતા નથી કે તે એક બંધારણીય અધિકાર
છે, જે અધિનિયમની અપ્રાધાન્ય કલમથી અસ્પૃશ્ય રહે
છે. આ પરિસ્થિતિઓમાં નોંધ લેવા જેવી મહત્વપૂર્ણ
બાબત એ છે કે, ભલે અધિનિયમ હેઠળની પ્રથમ
અપીલોને મંજૂરી આપતાં ચુકાદાઓ વિરુદ્ધ અરજીઓ
દાખલ કરી શકાય, તેમ છતાં વડી અદાલતે તેમાં
હસ્તક્ષેપ કરતી વખતે અત્યંત સંયમ અને સાવચેતી
રાખવી જોઈએ, અને ઉપર અહીં અમારા દ્વારા ઉલ્લેખિત
કાયદાકીય નીતિને ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ, જેથી

હસ્તક્ષેપ માત્ર એવા આદેશો સુધી મર્યાદિત રહે, જે સ્વભાવતઃ રહેલી અધિકારિતાના સ્પષ્ટ અભાવવાળા હોય.”

૨૦. હાલના કેસમાં, સામાવાળા ક્રમાંક ૧ અપીલકર્તાની તરફથી કોઈ અસાધારણ પરિસ્થિતિ અથવા ‘દુર્ભાવના’ દર્શાવવામાં સક્ષમ થયો નથી, જેથી બંધારણ હેઠળની ઉપચારની જોગવાઈનો આશરો લઈ શકાય. નિઃસંદેહ તેની વ્યાપકતા વિશાળ અને સર્વવ્યાપી છે, તેમ છતાં અદાલતે આ તબક્કે લવાઈ પ્રક્રિયામાં હસ્તક્ષેપ કરવા પોતાની મૂળભૂત સત્તાનો ઉપયોગ કરવો નહોતો જોઈએ. અમારું ધ્યાન દોરવામાં આવ્યું છે કે એકમાત્ર લવાઈકર્તાના વિવાદિત આદેશ પછી, તેણે મુદ્દાસર અંતિમ લવાઈ નિર્ણય આપ્યો હતો, જેને સામાવાળા ક્રમાંક ૧ દ્વારા અલગ અરજીમાં પડકારવામાં આવ્યો છે, અને જે બાકી છે.

૨૧. ભિન્ન દષ્ટિકોણથી જોવામાં આવે તો, મધ્યસ્થ પ્રક્રિયા સમયમર્યાદાની કડક શરતને આધીન છે અને ‘અભંગતાના સિદ્ધાંત’ પર આદર્શિત છે. આ અદાલતે, (૨૦૧૯) માં નિરીક્ષણ કર્યું હતું:

૩૬.૩. તૃતીય, તે અખંડનીયતાના સિદ્ધાંતને પ્રતિબિંબિત કરે

છે. ડૉ. પીટર બાઈન્ડરે યુએનસીઆઈટીઆરએએલ મોડેલ કાયદા હેઠળના અધિકારક્ષેત્રોમાં આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યાપારી મધ્યસ્થતા અને સમાધાન, રમી આવૃત્તિમાં નોંધ્યું હતું: “પુરસ્કારને રદ કરવા માટેની અરજી માત્ર તે તારીખને અનુસરી રહેલા ત્રણ મહિનાની અંદર જ કરી શકાય છે, જે દિવસે અરજી કરનાર પક્ષને પુરસ્કાર પ્રાપ્ત થયો હોય. માત્ર ત્યારે જ, જ્યારે કોઈ પક્ષ પુરસ્કારના સુધારા અથવા અર્થઘટન માટે હેઠળ વિનંતી કરે, ત્યારે ત્રણ મહિનાની સમયમર્યાદા પંચે તે વિનંતીનો નિકાલ કર્યા પછીથી શરૂ થાય છે. ત્રણ મહિનાની આ સમયમર્યાદામાંથી આ અપવાદ અંગે કાર્યકારી સમૂહમાં આ કારણે ટીકા કરવામાં આવી હતી કે તેનો ઉપયોગ વિલંબની ચુક્તિ તરીકે થઈ શકે. તેમ છતાં, “પુરસ્કારને રદ કરવા માટેની અરજીઓ માટે અખંડનીય સમયમર્યાદા” “નિશ્ચિતતા અને ત્વરિતતા” હિતાર્થે ઈચ્છનીય ગણાઈ હતી, છતાં પ્રબળ મત એવો હતો કે આ શબ્દો જાળવી રાખવા જોઈએ “કારણ કે તેઓ તેનો વાજબી પરિણામ દર્શાવતા હતા”. ”

સમયમર્યાદાની આ “અભંગતા” અનુસાર અને લવાઈ ચુકાદાઓની “નિશ્ચિતતા અને ત્વરિતતા” પ્રત્યે વફાદાર રહીને, ત્રણ માસની સમયમર્યાદા પૂર્ણ થયા પછી પુરસ્કારને રદ કરવા માટે જે કોઈ આધાર ઊભા થાય તે રજૂ કરી શકાતા નથી.

૩૭. મર્યાદા અધિનિયમનો વિસ્તાર કરવો, આર્બિટ્રેશન અધિનિયમ હેઠળ અંતર્નિહિત “અખંડનીયતા” ના સિદ્ધાંતના વિરોધમાં જશે.

(ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૨૨. જો અદાલતોને અધિનિયમની મર્યાદા બહાર જઈને મધ્યસ્થતા પ્રક્રિયામાં હસ્તક્ષેપ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, તો પ્રક્રિયાની કાર્યક્ષમતા ઘટી જશે.”

ઉપરોક્ત સંદર્ભિત પરિચ્છેદોનો ઉલ્લેખ કરતાં, સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે ત્યારબાદ રજૂ કર્યું કે ઉપરોક્ત અવલોકન કર્યા પછી, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ ઉપલબ્ધ પોતાના વિવેકાધીન અધિકારોનો ઉપયોગ કરવામાં વડી અદાલતે ભૂલ કરી હતી, અને અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી હતી તથા વડી અદાલતની

વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ પડકારાયેલ આદેશ રદ કરવામાં આવ્યો હતો, અને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે સામાવાળા ક્રમાંક ૧ ને બાકી રહેલી કલમ ૩૪ ની કાર્યવાહીમાં અધિકારક્ષેત્ર સંબંધિત કાયદેસર રીતે અનુમત્ય વાંધાઓ ઉઠાવવાની છૂટ આપી હતી. ઉપરોક્ત ચુકાદા પર આધાર રાખીને, સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે રજૂ કર્યું કે અહીં ઉપર સંદર્ભિત પરિચ્છેદોમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે દર્શાવ્યા મુજબ અરજદારે દુર્ભાવના અથવા અસાધારણ પરિસ્થિતિઓ દર્શાવવામાં નિષ્ફળ ગયો હોવાથી, હાલની અરજ પણ પ્રારંભિક તબક્કે જ નામંજૂર થવા પાત્ર છે. આ કાયદાની પ્રક્રિયાનો સંપૂર્ણ દુરુપયોગ અને ગેરઉપયોગ છે, અને જો અરજદારને તે આદેશને પડકારવાની ઈચ્છા હોય, તો વ્યાપારી અદાલતના ન્યાયાધીશ દ્વારા આદેશ પસાર કર્યા પછી, એને બદલે કલમ ૩૭ હેઠળ અપીલ કરવાનો ઉપાય અપનાવવો જોઈએ. એવો દાવો કરવામાં આવ્યો કે જો હાલના સામાવાળા દ્વારા કરાયેલ અરજી નામંજૂર થાય, તો તે સ્થિતિમાં મામલો ત્યાં જ પૂર્ણ થઈ જાય છે અને તેથી હાલની અરજ સમય વેડફવા માટેનું સાધન માત્ર છે, અને તે સ્થિતિમાં નીચલી અદાલતને આદેશ ઉચ્ચારવા માટે નિર્દેશ આપવો જ જોઈએ, કારણ કે આ અરજમાં જ સમગ્ર સમય વ્યતીત થઈ ગયો છે અને આ નસબનીની અનુસૂતિરૂપ કોઈપણ વધુ કાર્યવાહી ન્યાયિક પ્રક્રિયાના અમૂલ્ય સમયનો વ્યર્થ વ્યય ગણાશે.

૮.૬ સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે ત્યારબાદ અરજદાર તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મિહિર ઠાકોરની દલીલનો સામાવાળા કરવા માટે કલમ ૯(૧) થી ૯(૩) ના પાસાં અંગે દલીલો રજૂ કરી. એવું રજૂ કરવામાં આવ્યું કે કલમ ૯(૩) હેઠળ અરજીનો તબક્કો હજી ઉપસ્થિત થયો નથી. કોમર્શિયલ અદાલતના વિદ્વાન ન્યાયાધીશ કલમ ૯ ની જોગવાઈઓથી વાકેફ છે અને હાલની અરજિ અપરિપક્વ હોવાથી તેઓ અધિનિયમની યોજનાના અનુસંધાન આદેશ પસાર કરશે, કારણ કે કોમર્શિયલ અદાલતના વિદ્વાન ન્યાયાધીશ દ્વારા કોઈ આદેશ પસાર કરવાની પરિસ્થિતિ હજી ઊભી થઈ નથી અને નીચલી અદાલતને આદેશ ઉચ્ચારવામાંથી રોકવા માટે દિશા મેળવવાના પ્રયત્ન દ્વારા આવા આદેશના ઉચ્ચારણને પડકારવામાં આવવો જોઈએ નહીં.

૮.૭. સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે ત્યારબાદ તુફાન ચેટર્જી (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં કલકત્તા વડી અદાલતના ચુકાદાને અલગ પાડ્યો અને મામલાની હકીકતો તરફ અમારી વિગતવાર દૃષ્ટિ દોરીને એવું રજૂ કર્યું કે માત્ર હકીકતોના આધાર પર જ નહીં પરંતુ કાનૂની રીતે પણ તુફાન ચેટર્જી (ઉપરોક્ત) ના મામલાનો ચુકાદો હાલના કેસની હકીકતો પર લાગુ પડતો નથી, કારણ કે ઉપરોક્ત ચુકાદો

અધિનિયમમાં સુધારા પહેલાં પ્રવર્તમાન સ્થિતિ સંબંધિત છે અને કલમ ૯ હેઠળની અરજી સુધારા પહેલાં કરવામાં આવી હતી. તુફાન ચેટર્જી (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં કલમ ૯ હેઠળ આંતરિમ રાહત માટેની અરજી અદાલતમાં ઓગસ્ટ ૨૦૧૫ માં કરવામાં આવી હતી, જ્યારે સુધારો ૨૩.૧૦.૨૦૧૫ થી અમલમાં આવ્યો હતો. અરજી બાકી રહી હતી તે દરમિયાન ૧૯૯૬ ના અધિનિયમ હેઠળ લવાઈ કાર્યવાહી શરૂ થઈ હતી અને લવાઈ ટ્રિબ્યુનલની રચના કરવામાં આવી હતી. તે કેસમાં અદાલત સમક્ષ મુખ્ય પ્રશ્ન એવો હતો કે શું સુધારાકીય અધિનિયમ અરજદારને કલમ ૯ હેઠળ આંતરિમ રાહત આપવાની અદાલતની સત્તા હરી લઈ જાય છે કે નહીં. અધિનિયમમાં સુધારા પહેલાં જે કાર્યવાહી શરૂ થઈ હતી તે અંગે શું સ્થિતિ રહેશે અને શું એવો સુધારો લવાઈ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષની કાર્યવાહી આપમેળે સ્થગિત કરી દેશે કે નહીં, અને તેથી માનનીય કલકત્તા વડી અદાલતે તુફાન ચેટર્જી (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં પ્રતિપાદિત કરેલો કાનૂની સિદ્ધાંત હાલના કેસની હકીકતો પર લાગુ પડતો નથી. ઉપરોક્ત રજૂઆત કરતા સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે આ અદાલતનું ધ્યાન ઉક્ત ચુકાદાના પરિષ્કેદ ૧૨ તરફ દોર્યું, જે આ પ્રમાણે છે:

૧૨.આ અપીલમાં ઉદ્ભવતો સંક્ષિપ્ત પ્રશ્ન એ છે કે, શું

અદાલતને ૨૦૧૫ના સુધારા અધિનિયમ અમલમાં

આવ્યો તે તારીખથી, કારણ કે મધ્યસ્થ અધિકરણની
રચના થઈ ગઈ છે અને મધ્યસ્થ કાર્યવાહી શરૂ થઈ ગઈ
છે, તેથી અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળ અપીલકર્તાને
વચગાળાની રાહત મંજૂર કરવાની સત્તાથી વંચિત
કરવામાં આવી છે કે કેમ.

૮.૮ સામાવાળા તરફથી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે રજૂ કર્યું કે જો અરજદાર
તરફથી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મિહિર ઠાકોરની દલીલ સ્વીકારી લેવામાં આવે કે
એકવાર લવાદીય પંચની નિમણૂક થઈ જાય પછી અદાલત પોતાની
અધિકારક્ષેત્ર ગુમાવે છે, તો પણ તૂફાન ચેટર્જી (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં
પડકાર અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળની અરજીમાં નાગરિક અદાલતે તા.
૫.૧.૨૦૧૬ના રોજ આપેલા આદેશ વિરુદ્ધ પણ હતો અને અપીલ
ફગાવી દેવામાં આવી હતી, તેથી એ વાત પોતે જ સૂચવે છે કે ઉક્ત ચુકાદો
અરજદારને મદદરૂપ થતો નથી, કારણ કે નાગરિક અદાલતે આપેલો
આદેશ યથાવત્ રાખવામાં આવ્યો હતો. સામાવાળા તરફથી વરિષ્ઠ વકીલ
શ્રી સિબલના કહેવા મુજબ, તૂફાન ચેટર્જી (ઉપરોક્ત) નો ચુકાદો સુધારા
પછીની કાનૂની સ્થિતિ સાથે સંકળાતો નથી. હકીકતમાં, સામાવાળા
તરફથી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલના કહેવા મુજબ, ઉક્ત ચુકાદામાં એવું
કહેવાયું છે કે અદાલત દ્વારા અગાઉથી રક્ષણ આપવામાં આવ્યું હોય, તો

ત્યારબાદ લવાદીય પંચની રચના થઈ હોવા છતાં તેમાં કોઈ હસ્તક્ષેપની જરૂર રહેતી નથી. પક્ષકાર પંચ સમક્ષ જઈ શકે છે અને પંચ અંતરિમ આદેશના મુદ્દાનો નિર્ણય કરે ત્યાં સુધી અગાઉ અપાયેલું રક્ષણ અમલમાં રહેશે. ત્યારબાદ, સામાવાળા તરફથી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે મનભૂપિન્દર સિંહ અટવાલ (ઉપરોક્ત) ના મામલાના ચુકાદાને અલગ પાડવાનો પ્રયત્ન કર્યો. સામાવાળા તરફથી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યું કે ઉપરોક્ત ચુકાદો હાલના કેસના તથ્યોના પરિપ્રેક્ષ્યમાં વાંચવામાં આવે તો તેની કોઈ પ્રસંગિકતા નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી કે મનભૂપિન્દર સિંહ અટવાલ (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં પંચ કાર્યરત નહોતો અને તે હકીકત ધ્યાનમાં લઈને ચુકાદો આપવામાં આવ્યો હતો, જ્યારે હાલના કેસમાં એવી પરિસ્થિતિ નથી અને તેથી ઉપરોક્ત ચુકાદા પર અરજદારે રાખેલો આધાર ભ્રાંતિપૂર્ણ છે. સામાવાળા તરફથી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલ દ્વારા રજૂ કરવામાં આવ્યું કે મનભૂપિન્દર સિંહ અટવાલ (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં પંચ કાર્યરત ન હોવાથી કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અકાર્યક્ષમ ગણવામાં આવ્યો હતો અને તેથી કલમ ૯ હેઠળની અરજી સુનાવણી માટે સ્વીકારવામાં આવી હતી. હાલના કેસમાં કાનૂની સ્થિતિ સંપૂર્ણપણે વિપરીત છે. મનભૂપિન્દર સિંહ અટવાલ (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં, કલમ ૧૭ હેઠળની અરજી બાકી હતી, પરંતુ મધ્યસ્થીની અનુપલબ્ધતાને કારણે મધ્યસ્થી પંચ

બિનકાર્યક્ષમ બની ગયો હતો અને તેથી, કલમ ૯ હેઠળનો ઉપાય સમાપ્ત થયો હતો અને સ્વીકારવામાં આવ્યો હતો. વર્તમાન કેસમાં, કલમ ૯ હેઠળની અરજી પહેલેથી જ બાકી છે અને તેની સુનાવણી પૂર્ણ થઈ ગઈ છે. કોઈનો પણ એવો કેસ નથી કે કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અકાર્યક્ષમ રહેશે અને તેથી, તેમજ મનભુપિન્દર સિંહ અટવાલ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલો ચુકાદો સંપૂર્ણપણે ભિન્ન પરિસ્થિતિ સાથે સંબંધિત છે તે હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા, તે વર્તમાન કેસના તથ્યો પર લાગુ પડતો નથી. ત્યારબાદ, સામાવાળા તરફથી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે અમારું ધ્યાન દિલ્હી વડી અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠના બેનારા બેરિંગ્સ એન્ડ પિસ્ટન્સ લિમિટેડ વિ. મહેલ એન્જિન કોમ્પોનેન્ટ્સ ઇન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ ના કેસમાં આપવામાં આવેલા ચુકાદા તરફ દોર્યું, જે ૨૦૧૭ એસ.સી.સી. ઓનલાઇન દિલ્હી ૭૨૨૬ માં અહેવાલિત છે, અને રજૂઆત કરી કે વિવાદાસ્પદ પ્રશ્નને ધ્યાનમાં લેતા અને વર્તમાન કેસના તથ્યોનો વિચાર કરતાં, હાથે ધરાયેલા મુદ્દાના નિર્ધારણમાં કોઈક માર્ગદર્શન પૂરું પાડે તેવો આ એકમાત્ર ચુકાદો છે, કારણ કે ઉક્ત ચુકાદો સુધારણા અધિનિયમ પછી ઊભી થયેલી પરિસ્થિતિને આવરી લે છે. ઉક્ત ચુકાદાનો પરિચ્છેદ ૨૪ આ મુજબ છે:

૨૪.અપીલકર્તાની તરફથી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે

અરજિ હેઠળની અરજી ૨૭.૦૪.૨૦૧૬ના રોજ દાખલ

કરવામાં આવી હતી અને મધ્યસ્થતા ન્યાયાધિકરણની
રચના ૨૮.૦૭.૨૦૧૬ના રોજ કરવામાં આવી હતી,
તેથી વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે ૨૬.૦૮.૨૦૧૬ના
રોજનો ચુકાદો આપવો યોગ્ય નહોતો. અપીલકર્તાના
વિદ્વાન વકીલના મત મુજબ, જ્યારે મધ્યસ્થતા
ન્યાયાધિકરણ રચાઈ ગયું હતું, એટલે કે,
૨૮.૦૭.૨૦૧૬ના રોજ, ત્યારે આ અદાલતે હેઠળની
અરજી પહેલેથી જ હાથ ધરેલી હતી અને
૨૯.૦૪.૨૦૧૬ના રોજ અપીલકર્તાના હિતમાં અંતરિમ
આદેશ પણ પસાર કર્યો હતો. એવી દલીલ કરવામાં
આવી હતી કે ની જોગવાઈઓને કારણે, એકવાર
મધ્યસ્થતા ન્યાયાધિકરણ ૨૮.૦૭.૨૦૧૬ના રોજ
રચાઈ ગયું પછી, અદાલતે પક્ષકારોને મધ્યસ્થતા
ન્યાયાધિકરણ સમક્ષ પોતાનો ઉપાય મેળવવા દોરી
આપવા જોઈએ હતા, પરંતુ ૨૯.૦૪.૨૦૧૬નો
નિષેધાજ્ઞાનો આદેશ યથાવત્ રાખીને! માં વપરાયેલા
„એન્ટરટેઈન” શબ્દનો અર્થ શું થાય છે તે અંગે ઘણો
વિવાદ થયો હતો. એક તરફ, અપીલકર્તાની તરફથી
હાજર થયેલ વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે ઉક્ત

શબ્દનો અર્થ માત્ર શરૂઆતના તબક્કે અરજી સ્વીકારવાનો જ નહીં, પરંતુ અરજીની આગળની કાર્યવાહી ચાલુ રાખવાનો પણ થાય છે. બીજી તરફ, સામાવાળાની તરફથી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે „એન્ટરટેઇનમેન્ટ” શબ્દનો અર્થ માત્ર પ્રારંભિક તબક્કે અરજીના વિચારપુરવક અવલોકન પૂરતો જ છે. સામાવાળાની તરફથી આ દલીલ પણ કરવામાં આવી હતી કે પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ બંધનકારક કરાર ન હોવાથી તેમના વચ્ચે કોઈ મધ્યસ્થતા કરાર અસ્તિત્વમાં જ નહોતો, તેથી ની જોગવાઈઓ લાગુ પડતી જ નથી. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે અપીલ મૂળ કાર્યવાહીનો જ અનુસંધાનરૂપ પ્રવાહ છે અને તેથી હેઠળની અરજી વિદ્વાન ન્યાયાધીશ દ્વારા સાંભળવામાં આવી શકતી નથી એવી રજૂઆત આ અપીલ પર પણ લાગુ પડશે અને તેથી અપીલકર્તાની તરફથી કરવામાં આવેલી આ દલીલ સ્વવિરોધી ઠરશે. ઉક્ત અધિનિયમની ની જોગવાઈઓ પર પણ આ રજૂઆત માટે આધાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે અપીલકર્તાએ વિદ્વાન ન્યાયાધીશ સમક્ષની કાર્યવાહીમાં ભાગ લીધો

અને આગળ પણ ભાગ લેતો રહ્યો, તેથી કોઈપણ સ્થિતિમાં તે હક્કનો ત્યાગ ગણાય. અમારું માનવું છે કે અદાલતોની સત્તાઓ અંગે નો પ્રભાવ બહિષ્કરણ કલમ તરીકે થતો નથી. આ એક સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે જ્યારે પણ વિધાનમંડળ કોઈ બહિષ્કારનો આશય ધરાવે છે ત્યારે તે બાબત સ્પષ્ટપણે વ્યક્ત કરે છે. અમે આ પણ નોંધીએ છીએ કે જો અપીલકર્તાની આ દલીલ સ્વીકારી લેવામાં આવે કે જે ક્ષણે મધ્યસ્થતા ન્યાયાધિકરણ રચાય છે તે ક્ષણે હેઠળની અરજીથી ગૃહિત અદાલતને અધિકાર જ રહેતો નથી, તો તે ગંભીર ખાલીપણું ઊભું કરશે, કારણ કે બાકી રહેલી બાબતોના નિવારણ માટે કોઈ જોગવાઈ નથી. મધ્યસ્થતા કાર્યવાહી પહેલાં, દરમિયાન, અથવા મધ્યસ્થતા એવોર્ડ થયા પછી પરંતુ તેની અમલવારી ના અનુસારે થાય તે પહેલાં કોઈપણ સમયે અંતરિમ ઉપાયો આપવાની અદાલતની તમામ સત્તાઓ, જે ઉક્ત અધિનિયમની માં સમાયેલ છે, યથાવત્ છે (અને સુધારા દ્વારા હરણ કરવામાં આવી નથી). તેથી માત્ર એ હકીકતથી કે મધ્યસ્થતા ન્યાયાધિકરણ રચાઈ ગયું છે, એટલા માટે ઉક્ત

અધિનિયમની કલમ ની ઉપકલમ (૧) હેઠળની
અરજીનો અદાલત નિરાકરણ કરી શકતી નથી એવું
નથી. પોતે જ એવી જોગવાઈ કરે છે કે જો અદાલતને
એવું લાગે કે એવી પરિસ્થિતિઓ અસ્તિત્વમાં છે કે જેના
કારણે હેઠળ ઉપલબ્ધ ઉપાય કાર્યક્ષમ ન રહી શકે, તો
અદાલત હેઠળની અરજી સ્વીકારી શકે છે.

સામાવાળા તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે
રજૂઆત કરી કે રક્ષણાત્મક આદેશ મેળવવા માટે વચગાળાના ઉપાયો
બાબતની અરજી સામાવાળાએ જ કરી હતી. ઉક્ત અરજીનો અરજદારે
વિરોધ કર્યો હતો અને તેનો સામાવાળા પણ કર્યો હતો, તથા મુદ્દાનું
અદાલત દ્વારા નિર્ધારણ કરવા માટે ૧૬ સુનાવણીઓ લાગી હતી. અંતે,
વિદ્વાન ન્યાયાધીશે ૧૬ અસરકારક સુનાવણીઓ બાદ આદેશ અનામત
રાખ્યો છે અને ત્યારબાદ હવે અરજદાર એવો કેસ લઈને આવ્યો છે કે
અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળ અસરકારક ઉપાય ઉપલબ્ધ છે, કારણ કે
લવાઈ અધિકરણ રચાઈ ગયું છે. જો આવી પરિસ્થિતિને ચાલુ રહેવા
દેવામાં આવશે, તો તે સ્થિતિમાં વચગાળાના ઉપાયો સંબંધિત મુદ્દાનું
નિરાકરણ કરવા માટે લવાઈ અધિકરણ સમક્ષ વધુ છ મહિના લાગી શકે
છે. આ સમગ્ર સમયગાળા દરમિયાન તાત્કાલિકતા યથાવત રહેશે;

સામાવાળા આર્થિક તંગી અને તરલતા સંબંધિત મુશ્કેલીનો સામનો કરી રહ્યો છે. દલીલો પૂર્ણ થયા પછી લવાઈ અધિકરણ સમક્ષ પ્રથમ સુનાવણી વર્ષ ૨૦૨૨માં નિર્ધારિત છે. આ પરિસ્થિતિઓમાં, જ્યારે વચગાળાના ઉપાયો માટેની અરજી વેપારી અદાલત સમક્ષ સંપૂર્ણપણે સાંભળવામાં આવી ચૂકી છે અને માત્ર આદેશ અનામત રાખવામાં આવ્યો છે, ત્યારે તેને અગ્રતા અપાવવી જ જોઈએ અને વેપારી અદાલતના વિદ્વાન ન્યાયાધીશને આદેશ ઉચ્ચારવાની પરવાનગી આપવી જોઈએ.

૮.૯. સામાવાળા તરફથી પરિષ્ઠ વિદ્વાન વકીલ શ્રી સિબલે ત્યારબાદ ૨૦૧૬ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન ડેલ ૬૫૬૦ માં અહેવાલિત એનર્જો એન્જિનિયરિંગ પ્રોજેક્ટ્સ લિમિટેડ વિ. ટી.આર.એફ. લિમિટેડ ના કેસના ચુકાદા પર આધાર મૂક્યો અને સૂચવ્યું કે એનર્જો એન્જિનિયરિંગ પ્રોજેક્ટ્સ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં હકીકતો એવી હતી કે વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરાયેલ અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળની અરજીને ૧૯૯૬ ના અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળની અરજી તરીકે ગણવાની દિશા આપી હતી અને એવો નિર્દેશ આપ્યો હતો કે આવી અરજીની સુનાવણી લવાઈ મંડળ તેની પ્રથમ બેઠક શરૂ કરે ત્યારે અને જેમ તે થાય તેમ કરવામાં આવે. વિષયવસ્તુનું વર્ણન કર્યા પછી, વિદ્વાન

વરિષ્ઠ વકીલે અમારું ધ્યાન ચુકાદાના વરિચ્છેદ ૩૦ માં અદાલત ઢ્વારા કરવામાં આવેલા અવલોકનો તરફ દોર્યું, જે આ વ્રમાણે છે:

૩૦. અમારા મત મુજબ, વિદ્વાન એકલ પીઠે “અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અસરકારક નથી એવી કોઈ અડચણ અથવા વરિસ્થિતિ નથી” એવું ઠરાવવામાં સ્પષ્ટપણે ભૂલ કરી હતી. વિદ્વાન એકલ પીઠ આ બાબતની મૂળવણી કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ કે, વિશેષ અનુમતિ અરજી બાકી હોવી, જેમાં મધ્યસ્થી ન્યાયાધિકરણની રચના વડકાર હેઠળ હતી, તે સ્વયં એવી વરિસ્થિતિ હતી કે જેના કારણે વક્ષકારોને કલમ ૧૭ હેઠળ ઉપલબ્ધ ઉપાય અનિશ્ચિત અને અસરસરકારક બન્યો હતો.

દિલ્હી વડી અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠે અંતે ઉપર જણાવ્યા મુજબનું અવલોકન કરીને અપીલ મંજૂર કરી હતી અને એકલ ન્યાયાધીશને જણાવેલ કેસમાં સામાવાળા ઢ્વારા દાખલ કરાયેલી કલમ ૯ ની અરજીની સુનાવણી કરીને તેનો નિકાલ કરવા દિશાનિર્દેશ આપ્યો હતો. સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે રજૂઆત કરી હતી કે ઉપરોક્ત દિલ્હી વડી અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠના બેનારા બેરિંગ્સ

એન્ડ પિસ્ટન્સ લિમિટેડ (સુપ્રા) અને એનરગો એન્જિનિયરિંગ પ્રોજેક્ટ્સ લિમિટેડ (સુપ્રા) ના બંને ચુકાદાઓ હકીકતમાં વર્તમાન સામાવાળાના પક્ષમાં છે અને તે વર્તમાન અરજદારને કોઈ મદદરૂપ થવાના નથી. ત્યારબાદ, સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે આર્ટી ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (સુપ્રા) ના કેસમાં વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મિહિર ઠાકોર દ્વારા ઉદ્દેખિત ચુકાદાને ભિન્ન ગણાવી રજૂઆત કરી હતી કે તે કેસમાં પ્રશ્ન એ બાબતનો હતો કે ૨૦૧૫ ના સુધારા પહેલાં, જ્યારે આપોઆપ સ્થિતિ અમલમાં આવતી હતી, ત્યારે શું ડિકીની રકમ જમા કરાવવાનો દિશાનિર્દેશ આપી શકાય કે નહીં, અને તેથી આર્ટી ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (સુપ્રા) ના કેસનો ચુકાદો પણ વર્તમાન કેસના તથ્યો પર લાગુ પડવાનો નથી.

૮.૧૦. સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે ત્યારબાદ રજૂઆત કરી કે અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઠાકોરે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ સંબંધે જે ચુકાદાનો ઉદ્દેખ કરીને તેના પર આધાર મૂક્યો છે, તેમાં ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ સત્તાઓના ઉપયોગ વખતે વડી અદાલત માટેના પરિમાણો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યા છે. આ ચુકાદો લવાઈ અધિનિયમ પર લાગુ પડી શકતો નથી. લવાઈ કાર્યવાહી અથવા લવાઈ સંબંધિત બાબતમાં જે એકમાત્ર

ચુકાદો લાગુ પડી શકે તે ભાવેન કન્સ્ટ્રક્શન (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતનો માનનીય ચુકાદો છે અને લવાદ અધિનિયમના સંદર્ભમાં ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ સત્તાઓના ઉપયોગ બાબતે સર્વોચ્ચ અદાલતે પ્રતિપાદિત કરેલો એ જ એકમાત્ર કાયદો છે. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કોઈ વૈકલ્પિક ઉપાય નથી, પરંતુ તે અધિકારક્ષેત્ર આધારિત ઉપાય છે. કાયદો સંપૂર્ણ સ્વરૂપની અપીલની જોગવાઈ કરે છે, જે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની અરજી કરતાં વધુ વ્યાપક છે. એવો તર્ક કરવામાં આવ્યો કે અપીલ અધિકારક્ષેત્ર અંગે છે, તે હકીકતો અંગેની અપીલ પણ છે, અને મામલાના દરેક પાસાં ઉઠાવી શકાય છે. એવો પણ તર્ક કરવામાં આવ્યો કે જ્યારે અધિનિયમની કલમ ૯(૧) થી ૯(૩) હેઠળ અપીલની જોગવાઈ છે, ત્યારે આ અદાલતને તે બાબતે માન્ય કરવી જોઈએ. અચ્યુતાનંદ બૈદ્યા (ઉપરોક્ત) ના ચુકાદાનો, ખાસ કરીને તેના પરિચ્છેદ ૧૦ નો ઉલ્લેખ કરતાં, એવો તર્ક કરવામાં આવ્યો કે તે હાલના કેસ પર લાગુ પડતો નથી. એવો તર્ક કરવામાં આવ્યો કે પરિચ્છેદ ૧૦ વડી અદાલતની અધિદર્શન સત્તા સાથે સંબંધિત છે અને આવા સામાન્ય પરિમાણો હાલના કેસમાં તથા લવાદ અધિનિયમના સંદર્ભમાં લાગુ પડશે નહીં. સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે રજૂઆત કરી કે અરજદારના વિદ્વાન વકીલે અજે સિંહ (ઉપરોક્ત)

સંબંધે મૂકેલો આધાર વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં લાગુ પડતો નથી, કારણ કે ઉક્ત કેસ ફોજદારી બાબત સંબંધિત હતો.

૮.૧૧. સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે દલીલ કરી કે શાલિની શ્યામ શેટ્ટી (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આધાર રાખવામાં આવેલ નિવેડો તથા અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રજૂ કરાયેલ કાનૂની સિદ્ધાંત નાગરિક પ્રક્રિયા સંહિતાના પરિપ્રેક્ષ્યમાં છે અને લવાદ અધિનિયમ અંગે નથી. લવાદ અધિનિયમના સંદર્ભમાં કાનૂની સિદ્ધાંત જેટલો સંબંધિત છે, તેટલો માત્ર ભાવેન કન્સ્ટ્રક્શન (ઉપરોક્ત) ના કેસનો જ લાગુ પડતો કાયદો છે. ત્યારબાદ, સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે અધિનિયમની કલમ ૯(૩) ના અર્થઘટન અંગે દલીલો રજૂ કરી અને રજૂઆત કરી કે અરજીનું વિચારણું લવાદી પંચની રચના થયા પછી જ થવું જોઈએ. જો એવી સ્થિતિ હોય, તો કલમના સાદા વાંચનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે એકવાર લવાદી પંચ રચાઈ જાય ત્યારબાદ અરજી અદાલત સમક્ષ જ દાખલ થવી જોઈએ, જ્યારે અહીં એવી સ્થિતિ નથી. હાલના કેસમાં, કલમ ૯ હેઠળની અરજી લવાદી પંચની રચના કરતાં ઘણાં પહેલાં દાખલ કરવામાં આવી હતી અને પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછીનો આદેશ પણ લવાદી પંચની રચના કરતાં ઘણાં પહેલાં અનામત રાખવામાં આવ્યો હતો. આદેશ ૭.૬.૨૦૨૧ ના

રોજ અનામત રાખવામાં આવ્યો હતો, જ્યારે લવાદી પંચ તેની કરતાં વધુ એક મહિના પછી ૯.૭.૨૦૨૧ ના રોજ રચાયો હતો. આ દરમિયાન પણ, મામલો આદેશ માટે મુકવામાં આવતો રહ્યો હતો અને સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલના જણાવ્યા મુજબ આ પાસું અત્યંત મહત્વપૂર્ણ હતું, કારણ કે લવાદી પંચની રચના પહેલાં મામલો આદેશ માટે રાખવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, એકવાર ૯.૭.૨૦૨૧ ના રોજ લવાદી પંચ રચાઈ ગયો પછી, અદાલત કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૧) હેઠળની અરજી ૯.૭.૨૦૨૧ પછી વિચારણામાં લઈ શકશે નહીં, કારણ કે તે દિવસે પંચ રચાઈ ગયો હતો; પરંતુ કલમ ૯(૩) નો પ્રતિબંધ માત્ર ૯.૭.૨૦૨૧ થી જ અમલમાં આવશે અને તે પહેલાં નહીં. ત્યારબાદ રજૂ કરવામાં આવ્યું કે કલમ ૯(૩) ની ભાષા ધ્યાનમાં લેવાની છે. કલમ ૯(૩) માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે “..... જ્યાં સુધી અદાલતને એવું ન જણાય કે કલમ ૧૭ હેઠળ ઉપલબ્ધ ઉપાય અસરકારક ન રહે તેવી પરિસ્થિતિઓ અસ્તિત્વમાં છે.” સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલના જણાવ્યા મુજબ કલમ ૯(૩) ની ભાષા એ સૂચવે છે કે જો કલમ ૯ હેઠળ અરજી ત્યાર પછી દાખલ કરવામાં આવે તો ૯.૭.૨૦૨૧ એ તારીખ છે જેના દિવસે મધ્યસ્થતા પંચની રચના કરવામાં આવી હતી, તો ત્યારબાદ અદાલત એવી અરજીએ વિચારણા કરશે નહીં, સિવાય કે તેને એવું જણાય કે કલમ ૧૭ હેઠળની કાર્યવાહી અસરકારક

નથી અને તેથી, આવી જોગવાઈ ફક્ત હાલની પરિસ્થિતિને જ લાગુ પડી શકે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, જો મધ્યસ્થતા પંચની રચના થયા પછી, જ્યારે મામલો પંચ સમક્ષ લંબિત હોય ત્યારે, કલમ ૯ હેઠળ અરજી કરવામાં આવે, તો પણ કલમ ૯ હેઠળની અરજી ટકી શકે, જો અરજદાર એ દર્શાવી શકે કે કલમ ૧૭ અસરકારક ઉપાય નથી. સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલના જણાવ્યા મુજબ, અરજદારની દલીલ સંપૂર્ણપણે ભિન્ન છે અને અરજદારનું કહેવું એ છે કે કલમ ૯ હેઠળ, કલમ ૧૭ અસરકારક ઉપાય નથી તે દર્શાવવાની જવાબદારી અરજદારની છે. હકીકતમાં, સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલના જણાવ્યા મુજબ, અદાલતે પોતાના મનનો ઉપયોગ કરીને આ નિર્ધારિત કરવાનું રહે છે કે કલમ ૧૭ હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ ઉપાયને અસરકારક ઉપાય કહી શકાય કે નહીં અને તેથી, કલમ ૯(૩) હાલની પરિસ્થિતિમાં સર્વથા લાગુ પડતી નથી. વધુમાં, કલમ ૯(૧) ની ભાષા પણ એવી જોગવાઈ કરે છે કે મધ્યસ્થતા કાર્યવાહીની દરેક અવસ્થાએ, તે દરમિયાન અથવા ત્યારબાદ, પરંતુ કલમ ૩૬ હેઠળ તેના અમલીકરણ પહેલાં, કલમ ૯ હેઠળ અરજી કરી શકાય; તેનો અર્થ એ પણ થાય છે કે મધ્યસ્થતા પંચની રચના થયા પછી પણ કલમ ૯ હેઠળ અરજી કરી શકાય અને તેથી, કલમ ૧૭ હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ ઉપાય અસરકારક ઉપાય નથી તેવા નિષ્કર્ષે પહોંચવાનું કાર્ય અદાલતનું છે. સામાવાળા

તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલના જણાવ્યા મુજબ, આ જ પરિપ્રેક્ષ્યમાં દિલ્લી વડી અદાલતની દ્વિ-ન્યાયાધીશ પીઠે બેનારા બેરિંગ્સ એન્ડ પિસ્ટન્સ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં અવલોકન કર્યું હતું કે કલમ ૯ ની જોગવાઈ કોઈ પક્ષકારને કલમ ૯ હેઠળ આદેશ મેળવવા માટે કલમ ૯ હેઠળ દલીલ કરવા રોકતી નથી, ભલે પંચની રચના થતી હોય, કારણ કે કલમ ૯ માં અધિકારક્ષેત્રને બહાર કરતી જોગવાઈ નથી. તે દિવાણી અદાલતના અધિકારક્ષેત્રને બાકાત કરતી નથી. જો વિધાનમંડળનો આશય એવો હોત કે અધિકારક્ષેત્રને નિર્ધારિત કરવો, તો તે સ્પષ્ટપણે એમ કહેત કે પંચની રચના થતાની સાથે જ આંતરકાલીન પગલાં માટેની અરજી અદાલત સમક્ષ ટકી શકશે નહીં. કલમ ૯(૧) ની ભાષા પણ ઉપર જણાવ્યા મુજબ સૂચવે છે કે આંતરકાલીન પગલાં માટેની અરજી કોઈપણ અવસ્થાએ કરી શકાય છે અને મધ્યસ્થતા પંચની રચના થયા પછી પણ અદાલતને કોઈ આદેશ પસાર કરવામાં કોઈ પ્રતિબંધ નથી. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કલમ ૯(૩) માં કોઈ પૂર્વશરત નથી અને તેથી, અરજદાર તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી ઠાકોરે આધાર રાખેલા ચુકાદાઓ હાલના કેસના તથ્યોને લાગુ પડતા નથી. સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે વધુમાં દલીલ કરી હતી કે અરજદારના વિદ્વાન વકીલે કુંદન લાલ (ઉપરોક્ત), હિંદુસ્તાન કોમર્શિયલ બેન્ક લિમિટેડ

(ઉપરોક્ત) અને માર્ટિન એન્ડ હેરિસ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) ના કેસોમાં આધાર રાખેલા ચુકાદાઓમાં ‘એન્ટરટેઇન’ શબ્દનું અર્થઘટન સંબંધિત કેસોના તથ્યોના સંદર્ભમાં અને સંબંધિત કાયદાની ભાષાના પરિપ્રેક્ષ્યમાં કરવામાં આવ્યું છે અને તેથી, ‘એન્ટરટેઇન’ શબ્દનું ઉપરોક્ત અર્થઘટન અહીં અનુચિત છે. ‘એન્ટરટેઇન’ શબ્દનું અર્થઘટન પરિપ્રેક્ષ્ય પ્રમાણે, પરિસ્થિતિ પ્રમાણે અને અધિનિયમના હેતુ પ્રમાણે બદલાય છે અને તેથી, ‘એન્ટરટેઇન’ શબ્દપ્રયોગને આ કાયદાના સંદર્ભમાં સમજવો જરૂરી છે. ભિન્ન પરિપ્રેક્ષ્ય ધરાવતા બીજા કાયદાના સંદર્ભમાં કોઈ કાયદાની અથવા તેમાં આવેલા કોઈ શબ્દની વ્યાખ્યા કરવી એ કાનૂની દૃષ્ટિએ ભ્રમિત દિશા ગણાય. ત્યારબાદ સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે અમારું ધ્યાન ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૪ ની ભાષા તરફ દોર્યું અને રજૂઆત કરી કે ‘એન્ટરટેઇન’ અને ‘સુનાવણી’ એ બે ભિન્ન અભિવ્યક્તિઓ છે અને તેથી, ‘એન્ટરટેઇન’, ‘સુનાવણી’ અને ‘નિકાલ’ એ ત્રણ અલગ અને સ્વતંત્ર તબક્કા છે અને તેમને પરસ્પર ભેળવી શકાય નહીં. દિવાણી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૧૮ નો ઉલ્લેખ કરતાં સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે રજૂઆત કરી કે તે કાર્યવાહીનું સ્વરૂપ અને જે કાયદામાં એ શબ્દ વપરાયો છે તે કાયદાના સ્વરૂપ પર, તેમજ એ શબ્દ કઈ રીતે વપરાયો છે તેના પર નિર્ભર કરે છે. એમ રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું કે કોઈ નિશ્ચિત શબ્દનું

અર્થઘટન કરતી વખતે સંબંધિત કાયદાનો હેતુ અને તેનો પરિપ્રેક્ષ્ય ધ્યાનમાં લેવો આવશ્યક છે. સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે દિવાણી પ્રક્રિયા સંહિતાના આદેશ ૪૧ નિયમ ૪ અને આદેશ ૪૧ નિયમ ૯ ની ભાષા પર પણ આધાર રાખીને ફરીથી દોહરાવ્યું કે ‘એન્ટરટેઈન’ શબ્દનું અર્થઘટન કાયદાના હેતુ અને જે પરિપ્રેક્ષ્યમાં તે શબ્દ વપરાયો છે તેને ધ્યાનમાં રાખીને કરવું આવશ્યક છે.

૮.૧૨ સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે રજૂઆત કરી હતી કે કલમ ૯(૩)ના પ્રતિબંધનો ઉલ્લેખ કરતી અરજી વર્તમાન અરજદારે પોતાની કલમ ૯ હેઠળની અરજીમાં કરી હતી અને વર્તમાન સામાવાળા દ્વારા અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળ કરવામાં આવેલી અરજી સંબંધે કોઈ અલગ અરજી કરવામાં આવી નહોતી. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે બંને પક્ષકારોએ કલમ ૯ હેઠળ પોતાની-પોતાની જુદી અરજીઓમાં માગેલા રાહતોનું સ્વરૂપ ભિન્ન છે અને તેથી કલમ ૯(૩)ના પ્રતિબંધનો ઉલ્લેખ કરતી અરજી કરવી તથા પોતાની અરજી સંબંધે અસ્થાયી ઉપાયો માટે લવાઈ પંચ સમક્ષ જવું તે અરજદારનું કાર્ય છે, પરંતુ વર્તમાન સામાવાળા દ્વારા શરૂ કરાયેલા કલમ ૯ના કાર્યવાહીમાં અરજદારે કોઈ અરજી દાખલ ન કરી હોય ત્યારે, કલમ ૯ હેઠળના વિવાદને અસ્થાયી ઉપાયો માટે લવાઈ પંચ સમક્ષ મોકલવાની માંગ કરવી અરજદાર માટે

ખુદ્દી નથી. જોકે, સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે કાયદા આયોગના અહેવાલ અંગે કોઈ વિવાદ કર્યો નહોતો અને રજૂ કર્યું હતું કે મૂળ વિચાર એવો છે કે અદાલતે હવે લવાદની કાર્યવાહીમાં વધુ હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં અને તેથી હકીકતમાં એવો હેતુ ત્યારે જ સિદ્ધ થશે જ્યારે વાણિજ્ય અદાલતને આદેશ ઉચ્ચારવાની મંજૂરી આપવામાં આવે અને તેનાથી વ્યથિત પક્ષકારો અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ અપીલ કરવાની કાનૂની ઉપાયનો આશ્રય લઈ શકે. પોતાની રજૂઆતોનું સંક્ષેપમાં સમાપન કરતાં, સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી સિબલે રજૂ કર્યું હતું કે વર્તમાન અરજદાર વર્તમાન અરજી દાખલ કરીને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ આ અદાલતનો આશ્રય લેવાના બદલે અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ ઉપલબ્ધ ઉપાયનો હંમેશા ઉપયોગ કરી શકે છે અને ખાસ કરીને ભાવેન કન્સ્ટ્રક્શન (ઉપરોક્ત)ના મામલામાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્ધારિત કરેલા અનુપાતને ધ્યાનમાં લેતાં, વર્તમાન અરજદારને ઉપલબ્ધ એકમાત્ર ઉપાય એ જ છે; અને જો આ અરજી સ્વીકારવામાં આવશે તો તેનાથી પાન્ડોરાનું બોક્સ ખુલી જશે અને વિવાદબાજીના પ્રવેશદ્વારો વ્યાપક રીતે ખુલ્લા પડી જશે, જેના કારણે લવાદ અધિનિયમના મૂળ હેતુને નિષ્ફળ બનાવશે; અને તેથી અરજી નામંજૂર કરવાની દાદ કરવામાં આવી હતી.

૯. અરજદાર તરફથી વિવાદોત્તર રજૂઆતમાં વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી મિહિર ઠાકોરે તા. ૩.૮.૨૦૨૧ની શ્રી ગૌરવ બેનર્જી, વરિષ્ઠ વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી લેખિત રજૂઆતનો વ્યાપક રીતે ઉલ્લેખ કર્યો હતો. અરજદાર તરફથી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી ઠાકોરે વિવાદોત્તર રજૂઆતમાં પણ ફરી એકવાર વિગતવાર તેમના મુખ્ય દલીલો સમયે કરેલી રજૂઆતોનું પુનરોચ્ચાર કર્યું હતું, ખાસ કરીને અધિનિયમની કલમ ૯(૧), ૯(૨) અને ૯(૩)ના અર્થઘટન અંગે, અને મુખ્યત્વે પક્ષોની સ્વાયત્તતાના સિદ્ધાંત પર ભાર મૂક્યો હતો. તેમની દલીલના સમર્થનમાં, અરજદાર તરફથી વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી ઠાકોરે માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ભારત એલ્યુમિનિયમ કંપની વિ. કૈઝર એલ્યુમિનિયમ ટેકનિકલ સર્વિસિસ ઇન્ક, જે (૨૦૧૬) ૪ એસ.સી.સી. ૧૨૬માં અહેવાલિત છે, તેમજ પીએએસએલ વિન્ડ સોલ્યુશન્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ વિ. જીઈ પાવર કન્વર્ઝન ઇન્ડિયા પ્રાઇવેટ લિમિટેડ, જે ૨૦૨૧ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન એસ.સી. ૩૩૧માં અહેવાલિત છે, એવા કેસોમાં આપવામાં આવેલ ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો. શ્રી ઠાકોરે વિદેશી અદાલતોના કેટલાક ચુકાદાઓનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો હતો, જેના ઉદ્ધરણ નીચે મુજબ છે:

૧. ઇકોનેટ વાયરલેસ લિમિટેડ વિ. વી નેટવર્ક્સ લિમિટેડ, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૬) ઇડબ્લ્યુએચસી ૧૫૬૮ (કોમ.) માં પ્રકાશિત થયો છે.

૨. જેરાલ્ડ મેટલ્સ એસ.એ. વિ. ધ ટ્રસ્ટીઝ ઓફ ધ ટિમિસ ટ્રસ્ટ અને
અન્ય (૨૦૧૬) ૬૬૦૮૫એચસી ૨૩૨૭.
૩. એન.સી.સી. ઇન્ટરનેશનલ એબી વિ. એલાયન્સ કોન્ક્રીટ સિંગાપુર
પ્રા. લિ. (૨૦૦૮) ૨ એસ.એલ.આર. ૫૬૫.
૪. ગેરી બોર્ન, ઇન્ટરનેશનલ કોમર્શિયલ આર્બિટ્રેશન, ખંડ ૨ (તૃતીય
આવૃત્તિ, ૨૦૨૧).
૫. લેવિઅથન શિપિંગ કો.લિ. વિ. સ્કાય સેઇલિંગ ઓવરસીઝ કો. લિ.
(૧૯૯૮) ૪ એચકેસી ૩૪૭.

તે ચુકાદાઓ પર આધાર રાખીને, અરજદાર પક્ષના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલે
ફરી એકવાર પક્ષ સ્વાયત્તતાના સિદ્ધાંત પર ભાર મૂક્યો. વિદ્વાન વકીલે
રજૂઆત કરી કે એકવાર લવાઈ પંચની રચના થઈ જાય, ત્યારબાદ
અદાલતની ભૂમિકા અત્યંત મર્યાદિત બની જાય છે અને અદાલતે માત્ર
લવાઈ પંચને સહાય કરવી જરૂરી અને અપેક્ષિત બને છે. અરજદાર પક્ષના
વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી ઠાકોરે મુખ્ય દલીલ આગળ ધપાવતી વખતે જે
રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું તેનું જ મોટાભાગે પુનરાવર્તન કર્યું. વિદ્વાન વકીલે
પોતાના પ્રતિઉત્તરમાં રજૂઆત કરી કે જો કોમર્શિયલ અદાલત સમક્ષ રહેલી
તે જ અરજીઓ અને દલીલો કોઈ નવી રજૂઆત કર્યા વિના લવાઈ પંચ
સમક્ષ મુકવામાં આવે તો અરજદારને કોઈ વાંધો નથી. અરજદાર પક્ષના

વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી ઠાકોરે પોતાની રજૂઆત તેમજ પ્રતિઉત્તરમાં અગાઉ લેવાયેલ દલીલને પુનરાવર્તિત કરતાં આગળ આ અદાલતનું ધ્યાન સુરતની કોમર્શિયલ અદાલત સમક્ષ કલમ ૯ હેઠળ પક્ષકારોએ દાખલ કરેલી અરજીમાં વર્ણવાયેલ હકીકતો તરફ દોર્યું અને દલીલ કરી કે આ એવા મુદ્દાઓ નથી કે જેના નિર્ધારણ માટે લવાઈ પંચની રાહ જોવી શક્ય ન હોય. અરજદાર પક્ષના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી ઠાકોરે વધુમાં દલીલ કરી કે હકીકતમાં માંગવામાં આવેલી પ્રાર્થનાઓ નાણાં મુક્ત કરવાની છે અને તે બાબતનો નિર્ણય લવાઈ પંચ દ્વારા બે મહિનાં પછી પણ થઈ શકે છે. શ્રી ઠાકોરે આ પણ રજૂ કર્યું કે તેમની રજૂઆત એવી નથી કે આ અદાલત જ મુદ્દાનો નિર્ણય કરે; પરંતુ તેમણે રજૂ કર્યું કે માંગવામાં આવેલી પ્રાર્થનાઓ એવી તાત્કાલિક પ્રકૃતિની નથી, જેમ કે ઈમારતનું ધ્વંસ, જેનું નિર્ધારણ પંચ કરી ન શકે, અને પંચની માત્ર રચના જ થઈ નથી પરંતુ તેમાં વિશિષ્ટ રીતે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે કોઈપણ પક્ષ કલમ ૧૭ હેઠળ પંચ સમક્ષ જઈ શકે અને માંગવામાં આવેલી પ્રાર્થનાઓનો વધુ યોગ્ય રીતે નિર્ણય લવાઈ શકે. આ દલીલ પણ કરવામાં આવી કે હકીકતમાં કોઈ નવી અરજીઓ અથવા દલીલો જરૂરી નથી અને પંચ ૧૫ દિવસ અથવા એક મહિનાની અંદર આ મુદ્દાના નિર્ધારણ માટે તારીખ નિશ્ચિત કરી શકે. શ્રી ઠાકોરે વધુમાં દલીલ કરી કે તાત્કાલિકતાનો સ્વભાવ શું છે તેનો પરીક્ષણ થવું જોઈએ અને

તાત્કાલિકતાના દષ્ટિકોણથી પ્રાર્થનાઓને ઉજાગર કરવાની કોશિશ થવી જોઈએ, તેમજ દેવું અને વ્યાજની ચુકવણીના મુદ્દાને જોતા, શ્રી ઠાકોર, અરજદાર પક્ષના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલના કહેવા મુજબ, સામાવાળા દ્વારા કરાયેલ સમગ્ર દાવો નાણાંની વસૂલાત માટેનો છે. આ દલીલ પણ કરવામાં આવી કે મામલો અદાલત સમક્ષ જ રાખવા અને લવાઈ પંચ સમક્ષ ન જવા માટે તાત્કાલિકતાનો બહાનો ઉઠાવી શકાય નહીં. અંતે શ્રી ઠાકોરે ભારતના બંધારણની કલમ ૨૨૭ તેમજ ભવન કન્સ્ટ્રક્શન (ઉપરોક્ત) કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા અંગેની દલીલને, ખાસ કરીને પરિચ્છેદ ૧૬ અને ૨૦નો ઉલ્લેખ કરીને, ફરીથી દોહરાવી અને દલીલ કરી કે કલમ ૩૭ હેઠળનો ઉપાય ગુણદોષના આધારે કરાયેલા આદેશ વિરુદ્ધ છે, આ પ્રશ્ન વિરુદ્ધ નહીં કે મામલો લવાઈ પંચને સોંપવો જોઈએ કે નહીં. દલીલ કરવામાં આવી કે એકવાર વડી અદાલતનો આદેશ માત્ર રજૂ કરીને અદાલતના ધ્યાન પર લાવવામાં આવે કે લવાઈ પંચની રચના થઈ ગઈ છે, તેવી સ્થિતિમાં, જો અદાલતને એવો નિષ્કર્ષ ન થાય કે મામલો તાત્કાલિક છે, તો તેને કલમ ૯ હેઠળની અરજીનો નિર્ણય કરવાની પ્રક્રિયામાંથી પોતાને દૂર રાખી પક્ષકારોને લવાઈ પંચ સમક્ષ જવા દોરવા પડશે. શ્રી ઠાકોરના મત મુજબ, આ જ અધિનિયમની કલમ ૯(૩)નો આશય છે. દલીલ કરવામાં આવી કે અદાલત ગુણદોષના આધારે આદેશ પસાર કરી શકતી નથી, જ્યાં સુધી તે એવા નિષ્કર્ષે ન

પહોંચે કે મામલો એટલો તાત્કાલિક છે કે એવો આદેશ જરૂરી છે. આ દલીલ પણ પુનરાવર્તિત કરવામાં આવી કે આ પ્રકારના નાણાકીય મામલામાં તાત્કાલિકતા હોઈ શકે નહીં. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે ગુણદોષના આધારે આદેશ પસાર કરવામાં આવે અને ત્યારબાદ વડી અદાલત સમક્ષ કલમ ૩૭ હેઠળ અપીલ કરવામાં આવે, તો તે અવસ્થાએ પણ વડી અદાલત પર પક્ષકારોને લવાઈ પ્રક્રિયા તરફ દોરવાની ફરજ રહેશે. શ્રી ઠાકોરે દલીલ કરી કે ભલે આદેશ પસાર થયો હોય અને અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ વડી અદાલત સમક્ષ અપીલ કરવામાં આવી હોય અને લવાઈ પંચની રચના થઈ ગઈ હોય, તો પણ જો વડી અદાલતને મામલો તાત્કાલિક હોવાનું ન લાગે, તો તેને પક્ષકારોને લવાઈ પ્રક્રિયા તરફ દોરવા પડશે. શ્રી ઠાકોર દ્વારા દલીલ કરવામાં આવી કે એકવાર લવાઈ પંચની રચના થઈ જાય, ત્યારબાદ અદાલતે પોતાના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવો નહીં, અને વધુમાં શાલિની શેઠ્ઠી (ઉપરોક્ત)ના ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૪૮ તેમજ અચુનાનન વૈધ (ઉપરોક્ત) અને અજય સિંહ (ઉપરોક્ત)ના ચુકાદાઓનો ઉલ્લેખ કરીને દલીલ કરી કે વડી અદાલત હસ્તક્ષેપ કરી શકે છે અને એવો હસ્તક્ષેપ લવાઈ પ્રક્રિયામાં દખલ ગણાશે નહીં, પરંતુ લવાઈ કાર્યવાહીને સહાયરૂપ ગણાશે.

૧૦. બંને પક્ષો દ્વારા કરવામાં આવેલી રજૂઆતો પર વિચારણા કરતાં પહેલાં, બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ આ અરજી મૂળરૂપે કરવામાં આવેલી દાદનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે. અરજદારે પરિષ્કેદ ૩૯(બી) માં નીચે મુજબ દાદ કરી છે—

બ. કે આ માનનીય અદાલત કોમર્શિયલ સિવિલ મિસ્ક.

અરજી ક્રમાંક ૨ ઓફ ૨૦૨૧] અને કોમર્શિયલ સિવિલ મિસ્ક. અરજી ક્રમાંક ૯૯ ઓફ ૨૦૨૧ ના રેકૉર્ડ અને કાર્યવાહી મંગાવવામાં પ્રસન્ન થાય અને ત્યારબાદ સર્ટિયોરારીનો રિટ જારી કરવામાં પ્રસન્ન થાય, અને અહીં અનુબંધક – બીમાં સમાવાયેલ, કોમર્શિયલ સિવિલ મિસ્ક. અરજી ક્રમાંક ૨ ઓફ ૨૦૨૧ માં માનનીય ન્યાયાધીશે પસાર કરેલા આદેશને રદ કરે અને એએમએનએસની કલમ ૯ અરજીમાં અરજદાર દ્વારા રજૂ કરાયેલી વચગાળાની અરજી મંજૂર કરે;

દલીલોની કાર્યવાહી દરમિયાન, સામાવાળાએ દાદ સામે વાંધો ઉઠાવ્યો અને રજૂઆત કરી કે નાગરિક અદાલત/સક્ષમ અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલા આદેશ વિરુદ્ધ સર્ટિયોરારીનો રિટ પ્રવર્તમાન થતો નથી. અરજદાર તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન પરિષ્ક વકીલ શ્રી મિહિર ઠાકોરે

સ્પષ્ટપણે રજૂઆત કરી કે સર્ટિયોરારીનો રિટ જારી થઈ શકશે નહીં. અરજદાર દ્વારા તા. ૦૨.૦૮.૨૦૨૧ની મુસદ્દા સુધારણા રજૂ કરવામાં આવી હતી, જેને નોંધ પર લેવામાં આવી, જેમાં નીચે મુજબ દાદ કરવામાં આવી છે –

બી. કે આ માનનીય અદાલત કૃપા કરીને તારીખ ૧૬ જુલાઈ ૨૦૨૧ના વિવાદિત આદેશને, જે અહીંના અરજદાર દ્વારા કોમર્શિયલ સિવિલ મિસ્ક. અરજી નં. ૨ ઓફ ૨૦૨૧માં દાખલ કરવામાં આવેલી વચગાળાની અરજી (એનેક્સર-બી) અંગે નીચલી અદાલતના વિદ્વાન ન્યાયાધીશે પાસ કરેલો છે, રદ કરે અને એએમએનએસની કલમ ૮ની અરજીમાં અરજદારે દાખલ કરેલી ઉક્ત વચગાળાની અરજી મંજૂર કરે.

૧૧. અમે પક્ષકારોની તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી આ રજૂઆત સાથે સંપૂર્ણ સહમત છીએ કે સિવિલ અદાલતના આદેશ વિરુદ્ધ સર્ટિયોરારીનો રિટ જારી થઈ શકતો નથી અને તેથી, ઉક્ત પાસાં અંગે વધુ સ્પષ્ટીકરણ આપવાની કોઈ આવશ્યકતા નથી. હકીકતમાં, અરજદાર તરફના વિદ્વાન વકીલે પણ સ્વીકાર્યું છે કે આવો સર્ટિયોરારીનો રિટ જારી થઈ શકતો નથી અને તેથી, મૂળ દાદમાં કરવામાં આવેલી વિનંતિ અંગે

વધુ ચર્ચા કરવાની પણ આવશ્યકતા રહેતી નથી. જ્યાં સુધી સુધારાનો પ્રશ્ન છે, તે નોંધપાત્ર છે કે અરજિના શીર્ષકમાં સ્પષ્ટ રીતે ઉલ્લેખિત છે કે આ ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની બાબત છે. પડકારવામાં આવેલ આદેશ અને આ અરજીમાં સામેલ વિવાદના સ્વરૂપને ધ્યાનમાં લેતાં, અંતે, વર્તમાન અરજીમાં ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ જે પડકારવામાં આવ્યું છે તે અરજદાર દ્વારા દાખલ કરાયેલી વચગાળાની અરજી નીચે સુરતની વાણિજ્યિક અદાલત દ્વારા તા. ૧૬.૦૭.૨૦૨૧ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલ આદેશ છે. બન્ને પક્ષો દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓને ધ્યાનમાં લેતાં, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની અરજી જાળવપાત્ર ગણાશે અને મસુદા સુધારામાં માગવામાં આવેલી દાદ વિવાદના સ્વરૂપમાં કોઈ ફેરફાર લાવશે નહીં અને આ અદાલતના મતે, તેથી, સુધારો મંજૂર થવો યોગ્ય છે. અરજદારને મસુદા સુધારામાં જે મુજબ દાદ કરવામાં આવી છે તે મુજબ અરજીમાં સુધારો કરવાની પરવાનગી આપવામાં આવે છે. મસુદા સુધારો તાત્કાલિક અમલમાં મૂકવામાં આવે.

૧૨. બન્ને પક્ષો દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ વિવાદોને મૂલવવા માટે, પુનરાવર્તન થવાનું જોખમ હોવા છતાં, વર્તમાન વિવાદ સુધી દોરી લેનારા કેટલાક મૂળભૂત તથ્યોનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે. અરજદાર તેમજ સામાવાળા

તા. ૨૧.૦૨.૨૦૧૧ના કરારના પક્ષકાર છે. એટલું નોંધવું પૂરતું છે કે ઉક્ત કરારના કલમ ૧૫ હેઠળ જેવું જોગવાયેલું છે તે મુજબ, અત્રેના અરજદારે મધ્યસ્થીની જોગવાઈ અમલમાં મૂકી હતી અને અંતે વિવાદ મધ્યસ્થી માટે મોકલવામાં આવ્યો છે. હકીકતી પરિસ્થિતિ દર્શાવે છે કે અત્રેના અરજદારે અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળની અરજી તા. ૧૫.૦૧.૨૦૨૧ના રોજ સુરતની વાણિજ્યિક અદાલતમાં દાખલ કરી હતી અને વચગાળાના ઉપાયો માટે દાદ કરી હતી. તેવી જ રીતે, સામાવાળાએ પણ અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળની અરજી તા. ૧૫.૦૩.૨૦૨૧ના રોજ દાખલ કરી હતી અને વચગાળાના ઉપાયો માટે દાદ કરી હતી. નોંધપાત્ર છે કે, નોંધપત્રકમાંથી તથ્યો દર્શાવે છે કે બન્ને અરજીઓ સુરતની વાણિજ્યિક અદાલત સમક્ષ લગભગ ૧૬ અસરકારક સુનાવણીઓ દરમિયાન વિશદ રીતે સાંભળવામાં આવી હતી અને સુનાવણી તા. ૦૭.૦૬.૨૦૨૧ના રોજ પૂર્ણ થઈ હતી. વિદ્વાન નીચલી અદાલતે બન્ને અરજીઓ આદેશ માટે મુલતવી રાખી હતી. આ સ્વીકારાયેલ સ્થિતિ છે કે ઉક્ત તારીખ સુધી, એટલે કે તા. ૦૭.૦૬.૨૦૨૧ સુધી, મધ્યસ્થી અધિકરણની રચના થઈ નહોતી અને અધિનિયમની કલમ ૧૧(૬) હેઠળ દાખલ કરાયેલ અરજી, જે આઈ.એ.એ.પી. નં. ૫ ઓફ ૨૦૨૧ તરીકે નોંધાયેલી હતી, તે આ અદાલત સમક્ષ નિર્ણયાર્થે પ્રલંબિત હતી. બન્ને પક્ષોની સંમતિથી, આઈ.એ.એ.પી. નં. ૫ ઓફ ૨૦૨૧ મંજૂર કરવામાં

આવી અને આ અદાલતે તા. ૦૯.૦૭.૨૦૨૧ના આદેશ દ્વારા મધ્યસ્થી અધિકરણની રચના કરી. નોંધપત્રક આ પણ દર્શાવે છે કે, ભલે નીચલી અદાલતે મામલો તા. ૦૭.૦૬.૨૦૨૧ના રોજ આદેશ માટે રાખ્યો હતો, તેમ છતાં તે જાહેર કરવામાં આવ્યો નહોતો અને દરમિયાન, ઉપરોક્ત મુજબ આ અદાલતે તા. ૦૯.૦૭.૨૦૨૧ના આદેશ દ્વારા મધ્યસ્થી અધિકરણની રચના કરી. આ અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવેલ વાંધો તેમજ અરજદારે નીચલી અદાલત સમક્ષ દાખલ કરેલી અરજી, આ મૂળભૂત હકીકતી પરિસ્થિતિના પ્રકાશમાં વિચારવા યોગ્ય છે. નોંધપત્રક દર્શાવે છે કે અંતે, નીચલી અદાલતે કલમ ૯ હેઠળની બન્ને અરજીઓ તા. ૨૦.૦૭.૨૦૨૧ના રોજ આદેશ માટે રાખી હતી અને તા. ૧૬.૦૭.૨૦૨૧ના રોજ અત્રેના અરજદારે નીચલી અદાલતનો આશ્રય લીધો અને હાલની અરજી દાખલ કરી તથા અન્ય બાબતો ઉપરાંત નીચે મુજબ દાદ માગી હતી –

અ. એ.એમ.એન.એસ. અરજી અને ઈ.બી.ટી.એલ. અરજીમાં ઉલ્લેખિત પક્ષકારો વચ્ચેના તમામ વિવાદોને નિર્ણયાર્થે મધ્યસ્થ પંચ સમક્ષ મોકલવાનો આદેશ કરવામાં આવે.

નીચલી અદાલતે બન્ને પક્ષોને સાંભળ્યા અને અરજી નામંજૂર કરતો વિવાદિત આદેશ પસાર કર્યો. અરજદાર તરફના વિદ્વાન વકીલ તેમજ

સામાવાળા તરફના વિદ્વાન વકીલે આ અદાલત સમક્ષ મામલે વિગતવાર દલીલો કરી છે અને ત્યારબાદ અહીં ઉલ્લેખિત થયેલા અનેક ચુકાદાઓ પર આધાર મૂક્યો છે. બન્ને પક્ષોની રજૂઆતોને ધ્યાનમાં લેતા, અરજદાર દ્વારા મુખ્યત્વે નીચે મુજબ દલીલ કરવામાં આવે છે –

૧.કે આ અરજી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ

સુનાવણીયોગ્ય છે.

૨. હાલની અરજ સમયપૂર્વ અથવા અનુમાન આધારિત નથી.

૩. પડકારાયેલો આદેશ અધિનિયમની કલમ ૯(૩) તથા લવાદ અધિનિયમની સમગ્ર રચનાના ઉદ્વેગનમાં છે.

૪. અધિનિયમની કલમ ૯(૩) માં આવેલો ‘એન્ટરટેઇન’ શબ્દનો અર્થ એવો થાય છે કે એકવાર મધ્યસ્થતા અધિકરણની રચના થઈ જાય પછી અદાલત કલમ ૯ હેઠળની અરજીએ આગળની કાર્યવાહી કરી શકશે નહીં અને અદાલત બાકી રહેલી કલમ ૯ હેઠળની અરજીઓને તેમના નિર્ણયાર્થે મધ્યસ્થતા અધિકરણ સમક્ષ મોકલવા માટે બાધ્ય રહેશે.

આના વિરુદ્ધ, સામાવાળા તરફથી માનનીય વકીલ દ્વારા મુખ્યત્વે નીચે મુજબ દર્શાવવામાં આવ્યું છે –

૧. શું બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની પોતાની સત્તાઓના

ઉપયોગમાં, વડી અદાલત લવાદ અધિનિયમની કલમ

૦૯ હેઠળ બંને પક્ષકારો દ્વારા દાખલ કરાયેલ

અરજીઓમાં નીચલી અદાલતને તેનો ચુકાદો ઉચ્ચારવા

નહીં એવી દિશા આપી શકે?

૨. શું અરજદાર અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ અરજી જાળવી શકશે,

જ્યારે તેનો ઉપાય મધ્યસ્થતા અધિનિયમની કલમ ૩૭

હેઠળ ઉપલબ્ધ હોય?

૩. શું વર્તમાન અરજીઅ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ

માનનીય અદાલતના અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદાનો

અતિક્રમ કરે છે, જ્યારે અસાધારણ પરિસ્થિતિ અથવા

‘ખરાબ નિયત’ નો કોઈ પ્રસંગ અરજીઅમાં ન તો

આક્ષેપિત કરવામાં આવ્યો છે કે ન તો પ્રદર્શિત કરવામાં

આવ્યો છે?

૪. જ્યાં સર્ટીઓરારીનો રિટરૂપે ઉપશમ માગવામાં આવ્યો હોય,

ત્યાં શું આ અરજી સુનાવણીયોગ્ય છે?

પ. ઉપરોક્તને આધીન રહીને, શું માનનીય ન્યાયાધીશ એ એમ

ઠરાવવામાં યોગ્ય હતા કે વર્તમાન હકીકતો અને
પરિસ્થિતિઓમાં કલમ ૯(૩) અમલમાં આવતી નથી,
કારણ કે કલમ ૯ હેઠળની અરજીઓ પહેલેથી જ
સ્વીકારવામાં આવી હતી અને તેની સુનાવણી પણ થઈ
ગઈ હતી તથા માત્ર આદેશોના ઉચ્ચારની ઔપચારિકતા
જ બાકી રહી હતી?

ક. શું મધ્યસ્થતા અધિનિયમની કલમ ૯ અને કલમ ૧૭નું

યોગ્ય અર્થઘટન એવું આવશ્યક બનાવે છે કે, કેસોના
“વધુ વપરાશકર્તા-મૈત્રીપૂર્ણ, ખર્ચ-અસરકારક અને
ઝડપી નિકાલ” માટેની સ્પષ્ટ વિધાનમંડળીય મનશા
ધ્યાનમાં લેતાં, પૂર્ણ થયેલી ન્યાયિક કાર્યવાહી ને ફરી
પૂર્વવત્ અવસ્થાએ લાવવામાં આવે?

૧૩. મુદ્દાના મુખ્ય વાદવિવાદો અને ગુણદોષ તરફ પાછા વળતાં પહેલાં,
સામાવાળા તરફથી વિદ્વાન વકીલ દ્વારા રજૂ કરાયેલ તે દૃષ્ટિકોણથી અમે
આ મુદ્દાનો વિચાર કરી શકીએ કે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭
હેઠળ હાલની અરજી પોષણક્ષમ નથી. સામાવાળાનો મુખ્ય વાદ એવો
હતો કે આજની તારીખે કોઈ આદેશ અસ્તિત્વમાં નથી. વિદ્વાન

વાણિજ્યિક અદાલતે આદેશ અનામત રાખ્યો છે અને તેથી અદાલતે તે આદેશનું અવલોકન કરીને તેણે પોતાની અધિકારક્ષેત્રની બહાર જઈ કાર્ય કર્યું છે કે નહીં તે વિચારવાનો પ્રસંગ હજી ઊભો થયો નથી. આ વાદના સમર્થનમાં સામાવાળાએ એવો દાવો કર્યો હતો કે ભવેન કન્સ્ટ્રક્શન (ઉપરોક્ત) ના ચુકાદા પર આધાર રાખતાં, લવાદ અધિનિયમ પોતે જ સંપૂર્ણ સંહિતા હોવાથી, તે અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ અપીલની જોગવાઈ કરે છે. કલમ ૯ હેઠળની અરજીમાં પસાર થનાર કોઈપણ આદેશ વિરુદ્ધ લવાદ અધિનિયમમાં અપીલની જોગવાઈ પહેલેથી જ ઉપલબ્ધ છે. ભવેન કન્સ્ટ્રક્શન (ઉપરોક્ત) ના કેસના ચુકાદા પર આ રજૂઆત સાથે આધાર મૂકવામાં આવ્યો હતો કે, એકવાર નીચલી અદાલત કોઈ આદેશ પસાર કરે, ત્યારબાદ જ જો તે કલમ ૯ હેઠળ કોઈ રાહત મંજૂર કરે, તો એવો આદેશ અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ આગળ પડકારને પાત્ર બને છે; અને જો નીચલી અદાલત એવો નિષ્કર્ષ કરે કે કલમ ૧૭ હેઠળ અસરકારક ઉપાય ઉપલબ્ધ છે, તો તે સ્થિતિમાં યોગ્ય ઉપાય લવાદ મંડળ સમક્ષ યોગ્ય અરજી કરવો થાય. જોકે, કેસના વિશિષ્ટ તથ્યોને ધ્યાનમાં લેતાં, સામાવાળાની તરફેણી કરવામાં આવેલી ઉપરોક્ત રજૂઆતથી અમે સહમત નથી. આ બાબતમાં જે જોવાનું અને નિર્ધારિત કરવાનું છે તે એ છે કે અરજદારે નીચલી અદાલતને બાકી રહેલી વચગાળાની અરજીઓ લવાદ મંડળને મોકલવા અંગે દિશા આપવા

માગતી જે વચગાળાની અરજી કરી હતી, તે અંગે નીચલી અદાલતે કરેલો આદેશ. તથ્યો સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે કે કલમ ૯ હેઠળની સંબંધિત અરજીઓનું સંયુક્ત રીતે સંપૂર્ણ રીતે શ્રવણ કરવામાં આવ્યું હતું, પરંતુ નીચલી અદાલતે આદેશ અનામત રાખ્યો હતો અને તે પછી, જ્યારે લવાદ મંડળની રચના થઈ ગઈ, ત્યારે નીચલી અદાલતને આદેશ જાહેર કરવાની પરવાનગી આપવી જોઈએ કે નહીં, અથવા અરજદારે કરેલી દાદ મુજબ બાકી રહેલી અરજીઓ લવાદ મંડળને મોકલવી જોઈએ કે નહીં, એ જ હાલની અરજીનો વિષય છે. જો અરજદાર દ્વારા મર્યાદિત હેતુ માટે આવી કોઈ અરજી કરવામાં આવે, તો તે સ્થિતિમાં આવી અરજી બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ પોષણક્ષમ છે, કારણ કે પડકારાધીન આદેશ અધિનિયમની કલમ ૯ અથવા કલમ ૧૭ હેઠળ પસાર થયેલો આદેશ નથી; અને જે આદેશ પડકારાધીન છે તે એ પ્રશ્ન સંબંધે પસાર થયો છે કે વિદ્વાન નીચલી અદાલતના ન્યાયાધીશને આદેશ પસાર કરવાની મંજૂરી આપવી જોઈએ કે નહીં. તેથી, આ આદેશ નિશ્ચિતપણે અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળનો એવો આદેશ નથી, જેને અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ પડકારવામાં આવી શકે. આ આદેશ કલમ ૯ હેઠળ કોઈપણ પક્ષ દ્વારા કરવામાં આવેલી વચગાળાના ઉપાયો માટેની અરજી પર પસાર કરાયેલો આદેશ નથી અને તેથી, લવાદ અધિનિયમ પોતે જ સંપૂર્ણ સંહિતા છે તે નિર્વિવાદ હકીકત હોવા છતાં, તારીખ ૧૬.૦૭.૨૦૨૧ ની અરજીના

સ્વરૂપને ધ્યાનમાં લેતાં, અમે નિર્ભયપણે ઠરાવી શકીએ કે અમારાસમક્ષ પડકારાયેલ આદેશ માત્ર નીચલી અદાલત દ્વારા કરાયેલ એવો આદેશ છે, જેના ઉપર વડી અદાલતને બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ દેખરેખની અધિકારક્ષેત્ર પ્રાપ્ત છે, અને તેથી એવો આદેશ બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ નિશ્ચિતપણે પડકારને પાત્ર છે અને તે અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ અપીલપાત્ર નહીં બને, કારણ કે આજદિન સુધી નીચલી અદાલતે કલમ ૯ હેઠળ કોઈપણ પક્ષને વચગાળાની રાહત મંજૂર કરતી કે નકારતી એવો કોઈ આદેશ પસાર કર્યો નથી.

૧૪. જોકે, અમે સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે ભાવેન કન્સ્ટ્રક્શન (ઉપરોક્ત) મામલામાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવેલ અભિપ્રાય લવાઈ અધિકરણના અધિકારક્ષેત્ર સંબંધે છે, જ્યારે અહીં હસ્તગત મુદ્દો સંપૂર્ણપણે ભિન્ન છે અને તેથી, ભાવેન કન્સ્ટ્રક્શન (ઉપરોક્ત)ના મામલામાં નિર્ધારિત પ્રમાણસિદ્ધાંત સાથે અમે સંપૂર્ણ સહમત હોવા છતાં, આ મામલાની હકીકતોમાં પડકારાધીન આદેશને નીચલી અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલ આદેશ માનવામાં આવે છે અને તેથી, અમે ધારીએ છીએ કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની અરજિ ગ્રાહ્ય છે. બંને પક્ષો દ્વારા આધારિત માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત તેમજ અન્ય માનનીય વડી અદાલતો દ્વારા નિર્ધારિત પ્રમાણસિદ્ધાંતને ધ્યાનમાં

લેતા પણ, વર્તમાન અરજિ હેઠળ અનુરોધે ૨૨૭ હેઠળની અરજી ટકાઉ છે, જેના વિગતવાર સંદર્ભની અહીં ઉપર કરાયેલ અવલોકનોને ધ્યાનમાં લેતા આવશ્યકતા રહેતી નથી.

૧૫. આ અદાલતના વિચાર માટે ઉપસ્થિત થતો મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે એકવાર મધ્યસ્થતા પંચની રચના થઈ જાય પછી, અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળની અરજી અદાલત વિચારી શકે કે નહીં. અધિનિયમની કલમ ૯, વર્ષ ૨૦૧૫ના સુધારા પહેલાં, નીચે મુજબ હતી –

“૯. અદાલત દ્વારા આંતરિમ ઉપાયો વગેરે.— કોઈ પક્ષકાર

મધ્યસ્થીય કાર્યવાહી પહેલાં અથવા દરમિયાન, અથવા મધ્યસ્થીય પંચાટ આપ્યા પછી કોઈપણ સમયે પરંતુ કલમ ૩૬ અનુસાર તેનો અમલ કરવામાં આવે તે પહેલાં, અદાલતમાં અરજી કરી શકે— (૧) મધ્યસ્થીય કાર્યવાહી હેતુઓ માટે અવચસ્ક અથવા અસ્વસ્થ મગજ ધરાવતા વ્યક્તિ માટે વાલી નીમવા માટે; અથવા

(૨) નીચે જણાવેલ પૈકી કોઈપણ બાબતના સંદર્ભમાં સંરક્ષણના વચગાળાના ઉપાય માટે, નામતઃ—

(એ) લવાટી કસરના વિષયવસ્તુ બનેલી કોઈપણ માલસામાનની જાળવણી, વચગાળાની અભિરક્ષા અથવા વેચાણ;

(બી) લવાઈમાં વિવાદિત રકમ સુરક્ષિત કરવી;

(સી) કોઈપણ સંપત્તિ અથવા વસ્તુ, જે પંચનિર્ણયમાં વિવાદનો વિષય હોય, અથવા જેના સંબંધે તેમાં કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થઈ શકે, તેની અટકાયત, જાળવણી અથવા નિરીક્ષણ અંગે, અને ઉપરોક્ત પૈકીના કોઈપણ હેતુસર કોઈપણ વ્યક્તિને કોઈપણ પક્ષકારના કબજામાં રહેલી કોઈપણ જમીન અથવા ઇમારતમાં પ્રવેશ કરવાની સત્તા આપવી, અથવા કોઈપણ નમૂનાઓ લેવા, અથવા કોઈપણ અવલોકન કરવા, અથવા કોઈપણ પ્રયોગ હાથ ધરવા માટે સત્તા આપવી, જે સંપૂર્ણ માહિતી અથવા પુરાવા મેળવવાના હેતુસર આવશ્યક અથવા યોગ્ય હોય;

(ડી) અસ્થાયી નિષેધાજ્ઞા અથવા રીસીવરની નિમણૂક;

(ઈ) સુરક્ષાના એવા અન્ય અંતરિમ ઉપાય, જે અદાલતને ન્યાયસંગત અને સુવિધાજનક જણાય, અને અદાલતને તેના સમક્ષની કોઈપણ કાર્યવાહી માટે અને તેની

સંબંધિત બાબતોમાં જે રીતે આદેશો કરવાની સત્તા છે,
તેવી જ સત્તા આવા આદેશો કરવા માટે રહેશે. આ
તબક્કે, નોંધવું યોગ્ય રહેશે કે કલમ ૯(૧), જે આજની
તારીખે અસ્તિત્વમાં છે, તે મૂળરૂપે ૧૯૯૬ના
અધિનિયમમાં કલમ ૯ હતી. અધિનિયમ ૩ ઓફ
૨૦૧૬ દ્વારા, ૨૩.૧૦.૨૦૧૫ થી અમલમાં આવે તે
રીતે, ઉપકલમો (૨) અને (૩) દાખલ કરવામાં
આવ્યા. ૨૦૧૫ના સુધારા પછી, અધિનિયમની કલમ
૯ નીચે મુજબ છે –

“૯. અદાલત દ્વારા અંતરિમ ઉપાયો, વગેરે.—

(૧) કોઈ પક્ષકાર, મધ્યસ્થતા કાર્યવાહી પહેલાં અથવા
દરમિયાન, અથવા મધ્યસ્થ પંચના પુરસ્કાર કરવામાં
આવ્યા બાદ કોઈપણ સમયે, પરંતુ કલમ ૩૬ મુજબ
તેનો અમલ કરાય તે પહેલાં, અદાલતમાં અરજી કરી શકે
છે—

(૧) લવાઈ કાર્યવાહીના હેતુઓ માટે અવચસ્ક અથવા
અસ્વસ્થ મગજ ધરાવતી વ્યક્તિ માટે સંરક્ષકની
નિમણૂક કરવા માટે; અથવા

(૨) નીચે દર્શાવેલ પૈકીના કોઈપણ વિષયના સંબંધમાં

વચગાળાના સંરક્ષણાત્મક ઉપાય માટે, નામે:—

(એ) મધ્યસ્થતા કરારના વિષયવસ્તુરૂપ હોય તેવી

કોઈપણ માલસામાનની જાળવણી, વચગાળાની

કસ્ટડી અથવા વેચાણ;

(બી) મધ્યસ્થતામાં વિવાદિત રકમને સુરક્ષિત કરવી;

(સી) કોઈપણ મિલકત અથવા વસ્તુ, જે મધ્યસ્થતામાં

વિવાદનો વિષય હોય અથવા જેના સંબંધમાં તેમાં

કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થઈ શકે, તેની અટકાયત,

જાળવણી અથવા નિરીક્ષણ અંગે; અને ઉપરોક્ત

કોઈપણ હેતુ માટે કોઈપણ વ્યક્તિને કોઈપણ

પક્ષના કબજામાં આવેલી કોઈપણ જમીન અથવા

મકાનમાં પ્રવેશ કરવાની સત્તા આપવા અંગે;

અથવા કોઈપણ નમૂનાઓ લેવામાં આવે, અથવા

કોઈપણ નિરીક્ષણ કરવામાં આવે, અથવા

કોઈપણ પ્રયોગ અજમાવવામાં આવે તેવી સત્તા

આપવા અંગે, જે સંપૂર્ણ માહિતી અથવા પુરાવા

મેળવવાના હેતુસર આવશ્યક અથવા યોગ્ય હોઈ

શકે;

(ડી) અંતરિમ મનાઈદુકમ અથવા રિસીવર ની
નિમણૂક;

(ઈ) આવા અન્ય અંતરિમ રક્ષણાત્મક ઉપાય, જે અદાલતને
ન્યાયસંગત અને અનુકૂળ જણાય, અને અદાલતને
આદેશો કરવા માટે તેવી જ સત્તા રહેશે જેવી તેને તેના
સમક્ષ ચાલતી કોઈપણ કાર્યવાહી માટે અને તેની
સંબંધમાં હોય છે.

(ર) જ્યાં, મધ્યસ્થતા પ્રક્રિયાની શરૂઆત પહેલાં, અદાલત
ઉપકલમ(૧) હેઠળ સંરક્ષણના કોઈ પણ અંતરિમ
ઉપાય માટે આદેશ કરે છે, ત્યાં એવી કાર્યવાહી તેવા
આદેશની તારીખથી નેવું દિવસની અવધિમાં અથવા
અદાલત નિર્ધારિત કરે તેવી વધુ અવધિમાં શરૂ કરવામાં
આવશે.

(૩) એકવાર લવાદ પંચની રચના થઈ જાય પછી, ઉપકલમ
(૧) હેઠળની અરજી અદાલત સ્વીકારશે નહીં, જો સુધી
અદાલતને એવું ન જણાય કે એવી પરિસ્થિતિઓ
અસ્તિત્વમાં છે કે જેના કારણે કલમ ૧૭ હેઠળ પ્રદાન
કરવામાં આવેલ ઉપાય અસરકારક ન બની શકે. વર્ષ

૨૦૧૫ ના સુધારા પહેલાં અધિનિયમની કલમ ૧૭ નીચે
મુજબ હતી—

“૧૭. મધ્યવર્તી ઉપાયો, જે લવાઈ પંચ દ્વારા આદેશિત
કરવામાં આવ્યા હોય —

“(૧) પક્ષકારો દ્વારા અન્યથા સંમતિ ન આપવામાં આવી હોય
તો, લવાઈ અધિકરણ કોઈ એક પક્ષકારની વિનંતી પર,
વિવાદના વિષય-વસ્તુ અંગે લવાઈ અધિકરણને જરૂરી
લાગે તેવા રક્ષણાત્મક વચગાળાના કોઈપણ ઉપાય
કરવા માટે કોઈ પક્ષકારને આદેશ આપી શકે છે.

(૨) મધ્યસ્થતા અધિકરણ ઉપકલમ (૧) હેઠળ આદેશિત
ઉપાયના સંદર્ભમાં કોઈ પક્ષકારને યોગ્ય સુરક્ષા પ્રદાન
કરવા માંગ કરી શકે છે.” ઈ.સ. ૨૦૧૫ના સુધારા દ્વારા,
કલમ ૧૭માં સુધારો કરવામાં આવ્યો. વધુમાં, ઈ.સ.
૨૦૧૮ના સુધારક અધિનિયમ, જે ઈ.સ. ૨૦૧૮નો
અધિનિયમ ૩૩ છે, દ્વારા “અથવા મધ્યસ્થતા પુરસ્કાર
કરવામાં આવ્યા પછી કોઈપણ સમયે પરંતુ કલમ ૩૬
અનુસાર તેનો અમલ કરવામાં આવે તે પહેલાં” શબ્દો
કાઢી નાખવામાં આવ્યા. હાલ કલમ ૧૭ જે રીતે
અસ્તિત્વમાં છે, તે નીચે મુજબ વાંચાય છે —

“૧૭. મધ્યવર્તી ઉપાયો, જે લવાદ મંડળ દ્વારા આદેશિત
કરવામાં આવ્યા હોય –

(૧) કોઈ પક્ષકાર લવાદી કાર્યવાહી દરમ્યાન લવાદી ટ્રિબ્યુનલ
સમક્ષ અરજી કરી શકે છે –

(૧) મધ્યસ્થીય કાર્યવાહી માટેના હેતુસર સગીર અથવા
અસ્વસ્થ મતિ ધરાવતા વ્યક્તિ માટે વાલી નીમવા માટે;
અથવા

(૨) નીચે દર્શાવેલ પૈકીની કોઈ પણ બાબત સંબંધે રક્ષણના
વચગાળાના ઉપાય માટે, અર્થાત્ –

(એ) મધ્યસ્થતા કરારના વિષયવસ્તુરૂપ કોઈપણ
માલસામાનનું સંરક્ષણ, વચગાળાની કસ્ટડી
અથવા વેચાણ;

(બી) મધ્યસ્થીમાં વિવાદાસ્પદ રકમને સુરક્ષિત કરવી;

(સી) મધ્યસ્થતામાં વિવાદનો વિષય બનેલી કોઈપણ
સંપત્તિ અથવા વસ્તુની અટકાયત, જાળવણી
અથવા તપાસ, અથવા જેના સંબંધમાં તેમાં કોઈ
પ્રશ્ન ઉદ્ભવી શકે, અને ઉપરોક્ત કોઈપણ હેતુ
માટે કોઈપણ વ્યક્તિને કોઈ પક્ષના કબજામાં
રહેલી કોઈપણ જમીન અથવા ઇમારતમાં પ્રવેશ

કરવાની સત્તા આપવી, અથવા કોઈપણ નમૂના લેવડાવવા, અથવા કોઈપણ અવલોકન કરાવવા, અથવા કોઈપણ પ્રયોગ કરાવવાનો અધિકાર આપવો, જે સંપૂર્ણ માહિતી અથવા પુરાવા મેળવવાના હેતુ માટે આવશ્યક અથવા યોગ્ય હોઈ શકે;

(ડી) આંતરિક અવરોધાજ્ઞા અથવા રિસીવર ની નિમણૂક;

(ઈ) આવી અન્ય કોઈ વચગાળાની કાર્યવાહી અથવા રક્ષણ, જે લવાઈ અધિકરણને ન્યાયસંગત અને સુવિધાજનક જણાય, અને લવાઈ અધિકરણને આદેશો કરવા માટે એવી જ સત્તા રહેશે, જેવી કોઈ કાર્યવાહી તેના સમક્ષ બાકી હોય તે સંદર્ભે અને તે હેતુ માટે અદાલતને હોય છે.

(ર) કલમ ૩૭ હેઠળની અપીલમાં કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશને આધીન રહીને, આ કલમ હેઠળ લવાઈ મંડળ દ્વારા જારી કરવામાં આવેલ કોઈપણ આદેશ સર્વ હેતુઓ માટે અદાલતનો આદેશ ગણાશે અને નાગરિક પ્રક્રિયા

સંહિતા, ૧૯૦૮ (૧૯૦૮નું ૫), હેઠળ તે અદાલતના

આદેશની જેમ જ તે જ રીતથી અમલમાં મૂકી શકાશે.”

૧૬. આ રીતે, ઉપરોક્ત કલમ ૯નું, જેમ અહીં ઉપર ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે, સાધારણ વાંચન કરતાં એવું સ્પષ્ટ થાય છે કે, વર્ષ ૨૦૧૫ના સુધારા પહેલાં, કલમ ૯ હેઠળ અદાલત દ્વારા તબક્કાઓએ અંતરિમ ઉપાયો વગેરે માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી, એટલે કે લવાઈ કાર્યવાહી પહેલાં અથવા દરમિયાન, અથવા લવાઈ નિર્ણય આપવામાં આવ્યા પછી કોઈપણ સમયે, પરંતુ અધિનિયમની કલમ ૩૬ મુજબ તેનો અમલ કરવામાં આવે તે પહેલાં. વર્ષ ૨૦૧૫ના સુધારા પહેલાં, કલમ ૯ની ઉપકલમ (૩) અસ્તિત્વમાં નહોતી. કાનૂન આયોગની ભલામણોની મદદ લેતાં, તે દર્શાવે છે કે જે પક્ષને સંરક્ષણરૂપ અંતરિમ ઉપાય મંજૂર કરવામાં આવ્યો હોય તે પક્ષ દ્વારા લવાઈ કાર્યવાહીની સમયસર શરૂઆત સુનિશ્ચિત કરવા માટે ઉપકલમ (૨) ઉમેરવાની ભલામણ કરવામાં આવી હતી. તેવી જ રીતે, કાનૂન આયોગે કલમ ૯ની ઉપકલમ (૩) અંગે નીચે મુજબ ભલામણ કરી હતી :

“(૩) એકવાર લવાઈ પંચની રચના થઈ જાય પછી, અદાલત સામાન્ય રીતે આ જોગવાઈ હેઠળની અરજીનો વિચાર નહીં કરે, સિવાય કે એવી

પરિસ્થિતિઓ અસ્તિત્વમાં હોય કે જેના કારણે કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અસરકારક ન રહે." અંતરિમ ઉપાયો મંજૂર કરવાની બાબતમાં અદાલતની ભૂમિકા ઘટાડવાના હેતુસર, એકવાર લવાઈ પંચની રચના થઈ જાય પછી, વધુમાં એ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે જ્યારે પંચ આ બાબતે અધિકૃતપણે વિચારાધીન થઈ જાય, ત્યારે તમામ અંતરિમ અરજીઓની સુનાવણી પંચ દ્વારા જ કરવી સર્વાધિક યોગ્ય છે. કાયદા આયોગની ભલામણ પણ વધુમાં દર્શાવે છે કે આવી જોગવાઈની ભલામણ સંશોધિત ૨૦૦૬ ની ચુએનસિટ્રાલ મોડેલ કાયદાની ભાવના અનુસાર કરવામાં આવી હતી. અધિનિયમની કલમ ૧૭ માં કરાયેલ સુધારો પણ લવાઈ પંચને એ જ સત્તાઓ પ્રદાન કરે છે, જેવી સત્તાઓ અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળ અદાલતને પ્રાપ્ત હોત. આ તબક્કે, નોંધનીય છે કે સંસદે કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૩) નો સમાવેશ કરતી વખતે 'સામાન્ય રીતે વિચારવામાં નહીં આવે' એવા શબ્દો બદલે 'ઉપકલમ (૧) હેઠળની અરજીનો વિચાર નહીં કરે' એવી જોગવાઈ કરી છે. આ તબક્કે પડકારિત આદેશનો ઉલ્લેખ કરતાં, વિદ્વાન નીચલી અદાલતે કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૩) માં આવેલ "વિચાર કરવો" શબ્દને સંકુચિત અર્થમાં મર્યાદિત અર્થ આપ્યો છે. અરજદાર તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલે પોતાની દલીલને બળ આપવા માટે તુક્કાન ચેટર્જી (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં માનનીય કલકત્તા વડી અદાલતના ચુકાદા, મનભુપિન્દર સિંહ અટવાલ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં

આ અદાલતના ચુકાદા અને નેહરુ નગર વિજય લેનીયાદ્રી (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં માનનીય બોમ્બે વડી અદાલતના ચુકાદા પર ભારે નિર્ભરતા મૂકી છે. જ્યારે સામાવાળા તરફથી હાજર વિદ્વાન વકીલે દિલ્હી વડી અદાલતના બેનારા બેરિંગ્સ એન્ડ પિસ્ટન્સ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) ના કેસના ચુકાદા પર નિર્ભરતા મૂકી છે.

૧૭. તેથી આ તબક્કે આ અદાલત દ્વારા વિચારણા લાયક પ્રશ્ન એ છે કે હાલના કેસમાં ઉદ્ભવેલ હકીકતોના પરિપ્રેક્ષ્યમાં કલમ ૯ નું સમસ્તરૂપે અર્થઘટન શું થાય. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, કલમ ૯(૧) માં કોઈ ફેરફાર અથવા સુધારો કરવામાં આવ્યો નથી, સિવાય એટલું કે તેને કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૧) તરીકે પુનઃક્રમિત કરવામાં આવી છે. આ ઉપાય પક્ષકારને મધ્યસ્થતા કાર્યવાહી શરૂ થાય તે પહેલાં, મધ્યસ્થતા કાર્યવાહી દરમિયાન અને હુકમનામું આપવામાં આવ્યા પછી પણ, અધિનિયમની કલમ ૩૬ મુજબ તેનું અમલીકરણ થાય ત્યાં સુધી ઉપલબ્ધ છે. કલમો ૯(૧), ૯(૨) અને ૯(૩) ને સુસંગત રીતે વાંચવાની છે અને કલમ ૯(૩) ને એકાંતમાં વાંચી શકાય નહીં. જ્યારે કલમ ૯(૧) હેઠળ પ્રદાન કરાયેલા કોઈપણ હેતુ માટેના આંતરિમ ઉપાયો બાબતની અરજી મધ્યસ્થતા કાર્યવાહી શરૂ થાય તે પહેલાં દાખલ કરવામાં આવે, ત્યારે કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૩) લાગુ પડતી નથી. એ સાચું છે કે એકવાર મધ્યસ્થ

મંડળની રચના થઈ જાય, ત્યારે કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૩) કાર્યક્ષેત્રમાં આવે છે. વર્તમાન કેસમાં, કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૨) હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ પરિસ્થિતિ પ્રાસંગિક નથી. કલમ ૯(૩) માં જોગવાઈ છે કે એકવાર મધ્યસ્થ મંડળની રચના થઈ જાય પછી, અદાલત કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૧) હેઠળની અરજી સ્વીકારશે નહીં, સિવાય કે અદાલત એ નિષ્કર્ષે પહોંચે કે એવી પરિસ્થિતિઓ અસ્તિત્વમાં છે કે જેના કારણે કલમ ૧૭ હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ ઉપાય કાર્યક્ષમ ન રહી શકે. તેથી, આ અદાલતના મતે, અદાલતના અધિકારક્ષેત્રનો કોઈ અપવર્જન થતો નથી. કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૩) રજૂ કરવાની હેતુઓ અને કારણો ધ્યાનમાં લઈએ તો પણ, આ સુધારાનો આશય અને હેતુ અદાલતની ભૂમિકા ઘટાડવાનો હતો, અદાલતની ભૂમિકા નષ્ટ કરવાનો નહોતો. તેથી કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૩), મધ્યસ્થ મંડળ રચાયા પછી, અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળની અરજી સાથે વ્યવહાર કરવા બાબતે અદાલતનું અધિકારક્ષેત્ર હરણ કરતી નથી. તેમ છતાં, કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૩) નો ઉત્તરાર્ધ સ્પષ્ટપણે જોગવાઈ કરે છે કે મધ્યસ્થ મંડળ રચાયા પછી અદાલત કલમ ૯(૧) હેઠળની આવી અરજી ત્યારે જ સ્વીકારી શકે, જ્યારે તે એમ માને કે કલમ ૧૭ હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ વૈકલ્પિક ઉપાય કાર્યક્ષમ નથી. ભલે સંપૂર્ણ અપવર્જન નથી, તેમ છતાં અદાલતની ભૂમિકા ઘટાડવાના હેતુથી તેમાં એક પ્રતિબંધ અવશ્ય મૂકવામાં આવ્યો છે.

વિદ્વાન નીચલી અદાલતે ‘સ્વીકારવું’ શબ્દનો જે અર્થઘટન કર્યો છે તે, સન્માનપૂર્વક કહીએ તો, અત્યંત સંકુચિત સ્વરૂપનો છે. કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૩) માં આવેલ ‘સ્વીકારવું’ શબ્દનો અર્થ માત્ર વિચારણા માટે મામલો દાખલ સ્વીકારવાનો જ નથી, પરંતુ અંતિમ નિર્ણય સુધીની સંપૂર્ણ પ્રક્રિયા, એટલે કે અંતિમ આદેશ પસાર કરવાની પ્રક્રિયા પણ તેમાં આવરી લેવાય છે. તેથી, આ અદાલતના મતે, કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૩) એ જોગવાઈ કરે છે કે જો મધ્યસ્થ મંડળની રચના પછી કલમ ૯ હેઠળ અરજી દાખલ કરવામાં આવે, તો એવી અરજી પર વિચાર કરતી વખતે અદાલત માટે એ તપાસવું ફરજિયાત છે કે કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય કાર્યક્ષમ છે કે નહીં; અને જો અદાલત માને કે તે કાર્યક્ષમ નથી, તો તે અરજી સ્વીકારી શકે; અને જો અદાલત માને કે મધ્યસ્થ મંડળ સમક્ષનો ઉપાય કાર્યક્ષમ છે, તો તે અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળની અરજી સ્વીકારવાનો ઇનકાર કરી શકે. ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષ પર આવ્યા પછી, હાલના કેસની હકીકતની સ્થિતિનું પરીક્ષણ કરતાં, એ સ્વીકારેલી સ્થિતિ છે કે કલમ ૯(૧) હેઠળની અરજી અરજદાર દ્વારા મધ્યસ્થ મંડળની રચના પહેલાં દાખલ કરવામાં આવી હતી અને સામાવાળા દ્વારા કલમ ૯(૧) હેઠળ દાખલ કરાયેલ અરજી પણ મધ્યસ્થ મંડળની રચના પહેલાંની જ હતી. એ પણ સ્વીકારેલી સ્થિતિ છે કે અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળની બંને અરજીઓ મધ્યસ્થ મંડળની રચના પહેલાં

સાંભળવામાં આવી હતી અને હકીકતમાં, નોંધપોથી મુજબ, મામલો ૦૭.૦૬.૨૦૨૧ના રોજ આદેશ માટે મુકવામાં આવ્યો હતો. તે તારીખ પણ મધ્યસ્થ મંડળની રચના પહેલાંની હતી. જો નીચલી અદાલતે ૦૭.૦૬.૨૦૨૧ના રોજ આદેશ ઉચ્ચાર્યો હોત, તો આજે જે પરિસ્થિતિ ઊભી થઈ છે, તે કદી ઊભી થઈ ન હોત. તેમ છતાં, હકીકત એ છે કે હાલ સુધી નીચલી અદાલતને વર્તમાન કેસમાં કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય કાર્યક્ષમ છે કે નહીં તે બાબતનું પરીક્ષણ કરવાની તક મળી નથી. જે અરજી આ અરજિનો વિષય છે, તેના દ્વારા નીચલી અદાલતને પક્ષકારોએ અવગત કરાવ્યું છે કે હવે આ અદાલત દ્વારા ૦૮.૦૭.૨૦૨૧ના રોજ આઈ.એ.એ.પી. નં. ૫ ઓફ ૨૦૨૧ માં પસાર કરાયેલા આદેશથી મધ્યસ્થ મંડળની રચના થઈ ગઈ છે અને તેથી કોઈપણ આદેશ પસાર કરતા પહેલાં નીચલી અદાલતે અધિનિયમની કલમ ૮(૩) ની જોગવાઈઓ ધ્યાનમાં લેવી પડશે. તેમ છતાં, સામાવાળાએ યોગ્ય રીતે દલીલ કરી છે કે અધિનિયમની કલમ ૮(૩) ના પ્રભાવથી નીચલી અદાલતનું અધિકારક્ષેત્ર નાબૂદ થતું નથી અને તેથી કલમ ૮(૧) હેઠળ પ્રદાન કરાયેલા ઉપાય સમાન કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય કાર્યક્ષમ છે કે નહીં તે નક્કી કરવું નીચલી અદાલતનું કામ છે અને આવી પરિસ્થિતિમાં નીચલી અદાલતને આદેશ પસાર કરવામાં રોકી શકાય નહીં. અધિનિયમની રચનાથી સ્પષ્ટ થાય છે કે મધ્યસ્થતા અધિનિયમ પોતે જ

એક સંપૂર્ણ સંહિતા છે અને જો નિર્ણય વિરુદ્ધ હોય અથવા અન્યથા ભૂલપૂર્ણ હોય, તો કોઈપણ પક્ષકાર અધિનિયમની કલમ ૩૭ હેઠળ જોગવાઈ મુજબ અપીલ દાખલ કરીને તેનો ઉપચાર મેળવી શકે છે. આ રીતે, ભલે આ અદાલતના મતે નીચલી અદાલતે ‘સ્વીકારવું’ શબ્દને મર્યાદિત અર્થ આપીને ભૂલ કરી હોય, છતાં હકીકત એ છે કે નીચલી અદાલતને આદેશ પસાર કરતાં અને/અથવા કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય કાર્યક્ષમ છે કે નહીં તે વિચારતાં અટકાવી શકાય નહીં અને તેથી, ભલે આ અદાલત નીચલી અદાલતે આપેલા કારણો સાથે સહમત નથી, અંતે નીચલી અદાલતે તે અરજી યોગ્ય રીતે નામંજૂર કરી છે. તેથી, આ અદાલતના મતે અરજદાર દ્વારા દાખલ કરાયેલ અરજી અકાળે દાખલ કરાયેલ અરજી છે.

૧૮. એ પણ નોંધવા યોગ્ય છે કે આ રિટ અરજીમાં એક વિશિષ્ટ હકીકત ઊભી થાય છે. ઉપર નોંધ્યા મુજબ, કલમ ૯ હેઠળની અરજીઓ સંબંધિત પક્ષકારો દ્વારા મધ્યસ્થતા અધિકરણની રચના થાય તે પહેલાં દાખલ કરવામાં આવી હતી અને સુનાવણી પૂર્ણ થઈ ગઈ હતી. નિઃસંદેહ એ સત્ય છે કે હજુ આદેશ પસાર કરવાનો બાકી છે અને આ અદાલત દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલા નિષ્કર્ષ મુજબ, અરજીકર્તા તેમજ સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરાયેલ અરજીઓ પર અંતિમ આદેશ પસાર કરતાં પહેલાં નીચલી અદાલતનું

કર્તવ્ય રહેશે કે તે કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૩) ની જોગવાઈઓનો વિચાર કરે.

૧૯. ‘એન્ટરટેઈન’ શબ્દના અર્થઘટન અંગે જ્યાં સુધી પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી બંને પક્ષોએ અમારી સમક્ષ અનેક ચુકાદાઓ પર આધાર મૂક્યો છે જેથી તેઓ અમને સમજાવી શકે કે ‘એન્ટરટેઈન’ શબ્દનું અર્થઘટન એવી રીતે થઈ શકે કે જે પૈકી કોઈપણ એક પક્ષને અનુકૂળ પડે. તેમ છતાં, આ તમામ ચુકાદાઓ પર વિચારણા કર્યા પછી તેમજ સી.પી.સી.ની કલમ ૧૮, ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૩૪(૨) તેમજ લવાઈ અધિનિયમની કલમ ૯(૩) જેવી સંબંધિત જોગવાઈઓની ભાષાનો વિચાર કર્યા પછી, અમારો મત એવો છે કે કોઈ વિશિષ્ટ અધિનિયમની ભાષામાં આવેલા કોઈ એક વિશિષ્ટ શબ્દને પકડી રાખીને તેનું કડક શબ્દકોશીય અર્થના આધારે અર્થઘટન કરવા કરતાં, જે જરૂરી છે તે એ છે કે તે વિશિષ્ટ શબ્દનો ઉપયોગ અધિનિયમમાં જે સંદર્ભમાં થયો છે તેની તપાસ કરવામાં આવે. શબ્દનું અર્થઘટન કરતી વખતે, વિધાનમંડળ દ્વારા કોઈ વિશિષ્ટ અધિનિયમ કયા હેતુ માટે પ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યો છે તે હેતુને અમે અવગણવી શકીએ નહીં અને તેથી, ઉપરોક્ત તમામ દર્શાવેલ પાસાઓને ધ્યાનમાં લેતાં, અમારો મત એવો છે કે ‘એન્ટરટેઈન’ શબ્દનું અર્થઘટન તેના કડક શબ્દકોશીય અર્થમાં કરીને તેને અત્યંત સંકુચિત અર્થ સુધી

મર્યાદિત કરવું જોઈએ નહીં. શબ્દનું અર્થઘટન અધિનિયમના હેતુના સંદર્ભમાં થવું જોઈએ અને તેને હેતુલક્ષી અર્થઘટન આપવું જોઈએ, જે જોગવાઈના વ્યાપ અને હેતુ પાછળ રહેલા ઉદ્દેશને સિદ્ધ કરવામાં સહાયરૂપ બને અને તેથી, જ્યાં સુધી કલમ ૯(૩) નો પ્રશ્ન છે, અમે આપું ઠરાવીએ છીએ કે ‘એન્ટરટેઇન’ શબ્દનો અર્થ માત્ર વિચારણા માટે સ્વીકારવાનો જ નહીં, પરંતુ અંતિમ નિર્ણયપ્રક્રિયા સુધીનો સંપૂર્ણ વ્યાપ તથા ગુણદોષના આધારે આદેશ પસાર કરવાની સમગ્ર પ્રક્રિયા એવો પણ થશે.

૨૦. અરજદાર તરફથી રજૂ થયેલી આ દલીલ સાથે કે અદાલતની ભૂમિકા લવાઈ કાર્યવાહી માટે સહાયક થવાની છે, તેમાં અમે સંપૂર્ણ સહમત છીએ; તેમ છતાં, કલમ ૯(૧) ને કલમ ૯(૩) સાથે વાંચતાં એવી રીતે સંપૂર્ણપણે અવગણના કરી શકાય નહીં કે એકવાર લવાઈ પંચની રચના થઈ જાય પછી અદાલતનો સંપૂર્ણ બાહિષ્કાર થઈ જાય. જો તે વિધાનમંડળ અથવા સંસદનો આશય હોત, તો તે અધિનિયમની કલમ ૯(૧) માં પણ સુધારો કર્યો હોત. પુનરુક્તિ થવાની શક્યતા હોવા છતાં, અમે ફરીથી સ્પષ્ટ કરીએ છીએ કે અધિનિયમની કલમ ૯(૧) પક્ષકારને ત્રણ અલગ તબક્કાઓએ અંતરિમ ઉપાયો માટે અદાલતનો આશરો લેવા સક્ષમ બનાવે છે, એટલે કે લવાઈ કાર્યવાહી પહેલાં, લવાઈ કાર્યવાહી

દરમિયાન, અથવા એવોર્ડ આપવામાં આવ્યા પછી અને તે અધિનિયમની કલમ ૩૬ મુજબ અમલમાં મુકાય ત્યાં સુધી. અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળની આવી સ્પષ્ટ જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં, અદાલતની ભૂમિકાને ઘટાડવા માટે કલમ ૯(૩) ને સંપૂર્ણ બાહિષ્કાર તરીકે વાંચી શકાય નહીં. નિઃસંદેહ એ સાચું છે કે કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૩) અદાલત દ્વારા સત્તાઓના ઉપયોગ પર મર્યાદા મૂકે છે અને અદાલતે નક્કી કરવાનું રહે છે કે કલમ ૧૭ હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ ઉપાય અસરકારક છે કે નહીં. તેમ છતાં, આ મામલાની વિશિષ્ટ હકીકતોને ધ્યાનમાં લેતા, નીચલી અદાલત સમક્ષ વચગાળાની અરજીમાં અરજદાર દ્વારા માંગવામાં આવેલી દાદ મંજૂર કરી શકાય તેવી નથી. અરજદારના વિદ્વાન વકીલે ઇંગ્લેન્ડ, સિંગાપુર, યુએસએ, હોંગ કોંગ અને દક્ષિણ આફ્રિકામાં પ્રચલિત કાનૂન તરફ પણ આ અદાલતનું ધ્યાન દોર્યું છે. “અદાલત-ગૌણતા” ની આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રથાના સિદ્ધાંત અંગે ઉપરોક્ત રજૂઆતમાં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતો સાથે અમે સંપૂર્ણ સહમત છીએ; તેમ છતાં, આવા પ્રસ્તાવને એકાંતમાં વાંચી શકાય નહીં, પરંતુ દરેક કેસની હકીકતો અનુસાર તેનો અમલ કરવો પડે છે.

૨૧. અરજદારના વિદ્વાન વકીલે અરજદારનો મામલો પ્રતિપાદિત કરવા માટે તુફાન ચેટર્જી (સુપ્રા) અને મનભૂપિંદર સિંહ અટવાલ (સુપ્રા) ના કલકત્તા વડી અદાલતના ચુકાદા પર ભારપૂર્વક આધાર મૂક્યો હતો. તુફાન ચેટર્જી

(સુપ્રા) ના મામલાના ચુકાદા અંગે જ્યાં સુધી પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી ઉક્ત ચુકાદો મુખ્યત્વે એ સિદ્ધાંતનું પ્રતિપાદન કરે છે કે એકવાર મધ્યસ્થી પંચની રચના થઈ જાય, તો કલમ ૧૭ હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ ઉપાય અસરકારક ન રહી શકે તેવી પરિસ્થિતિઓ અસ્તિત્વમાં હતી એમ અદાલત સંતોષ પામે નહીં ત્યાં સુધી, અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળની આંતરિમ રાહત માટેની અરજી અદાલત સ્વીકારી શકતી નથી. જોકે, વર્તમાન મામલામાં જોવાની બાબત એ છે કે સુનાવણી ૦૭.૦૬.૨૦૨૧ ના રોજ પૂર્ણ થઈ હતી. અધિનિયમની કલમ ૯(૧) હેઠળ બંને પક્ષો દ્વારા કરવામાં આવેલી વચગાળાની અરજીમાં, વ્યાપારી અદાલતે જે તારીખે આદેશ અનામત રાખ્યો હતો, તે સમયે પંચની રચના થઈ નહોતી અને તેથી કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અસરકારક કહી શકાય કે નહીં તે દૃષ્ટિકોણથી મામલો વિચારવાનો અવસર વ્યાપારી અદાલતને મળ્યો નહોતો. મધ્યસ્થી પંચની રચના ૦૮.૦૭.૨૦૨૧ ના રોજ થઈ હતી અને ત્યારબાદ વિવાદને મધ્યસ્થી પંચને સંદર્ભિત કરવા તેમજ હવે મધ્યસ્થી પંચની રચના થઈ ગઈ હોવાને કારણે વ્યાપારી અદાલતે આદેશ ઉચ્ચારવો નહીં તેવી રાહત માગતી અરજી કરવામાં આવી હતી; મામલાની આ પરિસ્થિતિઓમાં આજે એવી સ્થિતિ ઉપજી છે કે વ્યાપારી અદાલત હજી પણ આ મામલા પર કબજો ધરાવે છે. આદેશ પસાર થયો નથી અને તેથી, આદેશ પસાર થયો નથી એટલા માટે એવું અનુમાન કરવું યોગ્ય

નહીં ગણાય કે વ્યાપારી અદાલત આ પાસાને સ્પર્શ કરશે નહીં અને અધિનિયમની કલમ ૯(૩) ની ફરજિયાત જોગવાઈઓને અવગણીને આદેશ કરશે, અને તેથી આ મામલાની હકીકતોમાં તુફાન ચેટર્જી (સુપ્રા) નો ચુકાદો હાલના મામલામાં લાગુ પડતો નથી.

૨૨. બીજું, મનભુપિન્દર સિંહ અટવાલ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપવામાં આવેલા ચુકાદા પર આધાર રાખીને, અરજદારે આ દલીલ આગળ ધપાવવાનો પ્રયાસ કર્યો કે એકવાર મધ્યસ્થ ન્યાયાધિકરણની રચના થઈ જાય, ત્યારબાદ અધિનિયમની કલમ ૯ હેઠળની અરજી પર વિચારણા કરતા પહેલાં કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અસરકારક ઉપાય છે કે નહીં તે બાબત પર વિચાર કરવો અદાલતનો વિષય બને છે. મનભુપિન્દર સિંહ અટવાલ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, ભલે મધ્યસ્થ ન્યાયાધિકરણ રચાયું હતું, પરંતુ એક અથવા બીજા કારણસર તે કાર્યરત ન હતું અને તે હકીકત નોંધપોથી પર આવી ગઈ હોવાથી, અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અસરકારક ઉપાય ગણાવી શકાય તેમ નથી અને તેથી અદાલતને કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અસરકારક છે કે નહીં તે બાબત પર વિચાર કરવાની તક આવી હતી. વર્તમાન કેસમાં, આ અદાલત સમક્ષ તા. ૦૯.૦૭.૨૦૨૧ ના આદેશથી બન્ને પક્ષકારોના સહમતિ આદેશ દ્વારા ન્યાયાધિકરણની રચના કરવામાં આવી છે.

પક્ષકારો દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ મુજબ, મધ્યસ્થ કાર્યવાહી ની પ્રથમ બેઠક તા. ૩૦.૦૭.૨૦૨૧ એ યોજાઈ હતી અને આ અરજની સુનાવણી દરમિયાન પણ કોઈપણ પક્ષકારનો એવો કેસ નહોતો કે મધ્યસ્થ ન્યાયાધિકરણ રચાયેલ હોવા છતાં તે અક્રિય બની ગયું છે. તેમ છતાં, આ કેસના તથ્યોમાં, નીચલી અદાલતને આ બાબતનું પરીક્ષણ કરવાનો કોઈ અવસર મળ્યો નહોતો કે આ પરિસ્થિતિઓમાં અધિનિયમની કલમ ૧૭ હેઠળનો ઉપાય અસરકારક ઉપાય નથી કે કેમ, અને તેથી મનભુપિન્દર સિંહ અટવાલ (ઉપરોક્ત) ના કેસનો ચુકાદો વર્તમાન કેસના તથ્યો પર લાગુ પડતો નથી. કાયદામાં કોઈ પ્રતિબંધ ન હોવાથી, કોઈપણ પક્ષકાર સીધા જ કલમ ૧૭ હેઠળ મધ્યસ્થ ન્યાયાધિકરણનો આશરો લઈ શકે છે.

૨૩. બેનારા બેરિંગ્સ એન્ડ પિસ્ટન્સ લિ. (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં આવેલ ચુકાદા અંગે જ્યાં સુધી પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી એ સાચું છે કે ઉપરોક્ત ચુકાદો અધિનિયમમાં વર્ષ ૨૦૧૫ ના સુધારા પછી ઊભી થતી પરિસ્થિતિનો વિચાર કરે છે, પરંતુ તે ચુકાદામાં અધિનિયમની કલમ ૯(૩) ના પાસાનો વિચાર કરવામાં આવ્યો નથી. સાથે સાથે, બેનારા બેરિંગ્સ એન્ડ પિસ્ટન્સ લિ. (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં ચુકાદો આપતી વખતે અદાલતને ‘એન્ટરટેન’ શબ્દનું અર્થઘટન કરવાનો અવસર પણ આવ્યો નહોતો અને

તેથી, આ કેસમાં ઊભા થયેલા વિશિષ્ટ તથ્યોમાં ઉપરોક્ત ચુકાદો પણ કડક અર્થમાં લાગુ પડશે નહીં.

૨૪. અમારી સમક્ષ કરવામાં આવેલી રજૂઆતો તેમજ બંને પક્ષો દ્વારા અમારી સમક્ષ ઉદ્દેખિત ચુકાદાઓને ધ્યાનમાં લેતા, ભલે વિદ્વાન નીચલી અદાલતે અરજદાર દ્વારા દાખલ કરાયેલ અરજી નામંજૂર કરવા માટે યોગ્ય કારણો આપ્યા નથી, તેમ છતાં નીચલી અદાલતે સીએમએ નં. ૨/૨૦૨૧ માં દાખલ કરાયેલ વચગાળાની અરજીમાં અરજદારે માગેલી દાદ મંજૂર ન કરીને કોઈ ભૂલ કરી નથી. અમારા મત મુજબ, આ ચુકાદામાં અમારા દ્વારા કરવામાં આવેલી નોંધોને ધ્યાનમાં રાખી અને અધિનિયમની કલમ ૯(૩) ની જોગવાઈઓનો વિચાર કરીને, તેની સમક્ષ બાકી રહેલી કલમ ૯ હેઠળની બંને અરજીઓ પર આદેશ ઉચ્ચારવા માટે નીચલી અદાલતને પરવાનગી આપવી જોઈએ.

૨૫. અંતમાં, અમે નીચલી અદાલત સમક્ષ આ વર્તમાન અરજીમાં અરજદારે માગેલ દાદનો પણ ઉદ્દેખ કરી શકીએ છીએ, જેમાં અરજદારે નીચે મુજબ દાદ કરી છે –

“અ. એ.એમ.એન.એસ. અરજી અને ઈ.બી.ટી.એલ. અરજીમાં ઉલ્લેખિત પક્ષકારો વચ્ચેના તમામ વિવાદોને નિર્ણયાર્થે પંચનિર્ણય અધિકરણને સોંપવાનો આદેશ કરવો; અને બ. આ કેસના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં આ માનનીય અદાલત યોગ્ય અને વાજબી માને તેવો અન્ય આદેશ/આદેશો કરવો.”

પ્રશ્નાસ્પદ અરજી અરજદાર, એટલે કે વર્તમાન અરજદાર-ફરિયાદી, તરફથી વચગાળાની અરજી તરીકે શીર્ષિત કરવામાં આવી છે. અધિનિયમની કલમ ૯(૩) નો ઉલ્લેખ કરીને અને તુફાન ચેટર્જી (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં કલકત્તા વડી અદાલતના ચુકાદા તેમજ મનભૂપિંદર સિંહ અટવાલ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આ અદાલતના ચુકાદા પર આધાર રાખીને, અદાલત પક્ષકારોના તમામ વિવાદોને નિર્ણયાર્થે પંચનિર્ણય અધિકરણને સોંપે તેવો આદેશ કરવા દાદ કરવામાં આવી છે. અધિનિયમની કલમ ૯(૩) નિર્ણયાર્થે વિવાદને પંચનિર્ણય અધિકરણને સોંપવાની જોગવાઈ કરતી નથી. કલમ ૯ નો વ્યાપ અને હેતુ માત્ર વચગાળાના ઉપાયોથી મર્યાદિત છે અને તે અધિનિયમની કલમ ૮ ની જોગવાઈઓ સમકક્ષ નથી, જેમાં જ્યાં પંચનિર્ણય કરાર હોય ત્યાં અદાલતને પક્ષકારોને પંચનિર્ણય માટે સોંપવાની સત્તા છે. અધિનિયમની કલમ ૯ માત્ર વચગાળાના ઉપાયો વિશે જ વ્યવહાર કરે છે અને આ

કલમના વ્યાપમાં અદાલત વિવાદને પંચનિર્ણય અધિકરણને સોંપે તે આવતું નથી. વધુમાં, પંચનિર્ણય કાર્યવાહી શરૂ થાય તે પહેલાં પણ કોઈ પક્ષકાર કલમ ૯ નો આશરો લઈ શકે છે અને કલમ ૯ હેઠળ અદાલત સત્તાનો ઉપયોગ કરે તેની પૂર્વશરત તરીકે કોઈ પંચનિર્ણય કાર્યવાહી પ્રલંબિત હોવી આવશ્યક નથી. ઉપરોક્તને ધ્યાનમાં લેતા, નીચલી અદાલત સમક્ષ વચગાળાની અરજીમાં અરજદારે કરેલી દાદ, આ અદાલતના મત મુજબ, અધિનિયમની કલમ ૯ ના વ્યાપ અને પરિધિથી બહાર છે અને એવી દાદ મંજૂર કરી શકાતી નથી.

૨૬. પરિણામે, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળના અમારા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને, વિદ્વાન નીચલી અદાલતે પહોંચેલા નિષ્કર્ષ સાથેના વિવાદિત આદેશમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનો અમને કોઈ કારણ દેખાતો નથી.

૨૭. અરજી નિષ્ફળ જાય છે અને તેથી તેને નામંજૂર કરવામાં આવે છે. તેમ છતાં, ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ રહેશે નહીં.

(આર.એમ. છાયા, ન્યાયમૂર્તિ)

(નિર્ઝર એસ. દેસાઈ, ન્યાયમૂર્તિ)

વધુ આદેશ

ચુકાદો જાહેર કર્યા બાદ, અરજદાર પક્ષ તરફથી હાજર રહેલા વરિષ્ઠ વિદ્વાન વકીલ શ્રી નવીન પહવાએ અરજદારને માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતનો સંપર્ક કરવાની સગવડ થાય તે માટે તારીખ ૨૬.૦૭.૨૦૨૧ ના આદેશની મુદત વધુ ત્રણ અઠવાડિયા માટે લંબાવવાની દાદ કરી છે. તેનો પ્રતિભાવક પક્ષ તરફથી હાજર રહેલા વરિષ્ઠ વિદ્વાન વકીલ શ્રી સોપારકરે વિરોધ કર્યો છે.

આ કેસની હકીકતોમાં, અમે બંને અરજીઓમાં નીચલી અદાલતને ૦૩.૦૮.૨૦૨૧ સુધી તેનો આદેશ જાહેર ન કરવા નિર્દેશ આપવો યોગ્ય માનીએ છીએ.

(આર.એમ. છાયા, ન્યાયમૂર્તિ)

(નિર્ઝર એસ. દેસાઈ, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*